

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETO
TEISĖS FILOSOFIJOS IR ISTORIJOS KATEDRA

JOLANTA KOZLOVSKA
TEISĖ IR VALDYMAS PROGRAMA

NOTARIATO VEIKLOS TEISINIO REGULIAVIMO VEIKSMINGUMAS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Profesorius dr. Vytautas Šlapkauskas

Vilnius, 2013

TURINYS

SANTRUMPOS.....	3
ĮVADAS.....	4
I. NOTARIATO VEIKLOS TEISINIO REGULIAVIMO SAMPRATA.....	8
1.1 Notariato ir notarinių veikslių samprata.....	8
1.2 Teisinio reguliavimo veiksmingumo samprata.....	13
1.3 Notarų veiklos principai.....	16
II. NOTARIATO VEIKLOS TEISINIO REGLAMENTAVIMO LIETUVOJE YPATYBĖS..	20
2.1 Notariato veiklą reglamentuojantys teisės aktai.....	20
2.2 Notarų atsakomybės teisiniai pagrindai.....	24
2.3 Notariato veiklos kontrolės teisinis reglamentavimas.....	27
2.4 Notariato profesinės veiklos etiką reglamentuojantys teisės aktai.....	29
III. NOTARIATO VEIKLOS TEISINIO REGULIAVIMO PROBLEAMOS.....	34
3.1 Notarų teikiamų teisinių paslaugų poreikis.....	34
3.2 Aktualiausi notariato veiklos teisinio reguliavimo pakeitimai ir tobulinimai.....	49
3.3 Netinkamas notarinių veikslių vykdymas. LAT ir Notarų garbės teismo bylų apžvalga.....	53
IŠVADOS.....	58
PASIŪLYMAI.....	61
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	62
SANTRAUKA.....	71
SUMMARY.....	72

SANTRUMPOS

CAE	–	European Affairs Commission
CHI	–	Centrinė hipotekos įstaiga
CNUE	–	The Council of the Notariats of the European Union
d.	–	dalis
EB	–	Europos Bendrija
ETT	–	Europos Teisingumo Teismas
HISREP	–	Hipotekos ir įkeitimo sudarymo ir registravimo elektroninė paslauga
LAPT	–	Lietuvos apeliacinis teismas
LAT	–	Lietuvos Aukščiausiasis teismas
LR	–	Lietuvos Respublika
LR CK	–	Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas
LR CPK	–	Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas
LR DK	–	Lietuvos Respublikos darbo kodeksas
LR KT	–	Lietuvos Respublikos konstitucinis teismas
str.	–	straipsnis
UINL	–	International Union of Notaries

IVADAS

Tyrimo temos aktualumas. Valstybė savo funkcijas gali vykdyti ne tik per atitinkamą institucijų sistemą, apimančią valstybės ir savivaldybių institucijas (kaip ji paprastai daro), bet ir – tam tikra apimtimi – per kitas (ne valstybės) institucijas, kurioms pagal įstatymus yra pavesta (patikėta) vykdyti tam tikras valstybės funkcijas arba kurios tam tikromis įstatymuose apibrėžtomis formomis ir būdais dalyvauja vykdant valstybės funkcijas¹. Viena iš tokių institucijų yra notariatas. Lietuvoje veikia laisvasis (privatus) lotyniškojo tipo notariatas, sėkmingai reformuotas iš valstybinio notariato sistemos, galiojusios Lietuvoje iki 1992 metų gruodžio 1 d.². Todėl „<...> Lietuvoje notarai vykdo viešo pobūdžio funkcijas, tačiau nėra valstybės (ar savivaldybės) tarnautojai – jie verčiasi savarankiška profesine veikla, o jų funkcijas, kitą veiklą bei įgaliojimus apibrėžia įstatymai“³. Taigi Lietuvos notarų teisiniam statusui ir jų vykdomai veiklai būdinga specifika tuo aspektu, kad notarų, kaip savarankiškos profesijos atstovų, veiklos esmę sudaro viešąjį interesą užtikrinančių funkcijų atlikimas, t. y. civilinės apyvartos teisėtumo užtikrinimas. Tokiais atvejais, kai įstatymu yra pavedama kitoms (ne valstybės) institucijoms vykdyti tam tikras valstybės funkcijas, įstatymų leidėjui kyla pareiga nustatant institucijų veiklos teisinį reguliavimą paisyti *inter alia* iš Lietuvos Respublikos Konstitucijos⁴ 23 straipsnio, iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančių imperatyvų. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnio pirmojoje dalyje įtvirtintas nuosavybės neliečiamumo principas, kurio tinkamas įgyvendinimas turi garantuoti ne tik veiksmingą rinkos santykių funkcionavimą, bet ir demokratinės valstybės valdymo formos realumą. Notariato

---

¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6708;

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gruodžio 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos įstatymo 5 straipsnio (2000 m. birželio 29 d. redakcija) 5 dalies, 6 straipsnio 1, 3, 4 dalių (2000 m. birželio 29 d. redakcija), 10 straipsnio (2000 m. birželio 29 d. redakcija) 1 dalies, 15 straipsnio (2000 m. birželio 29 d. redakcija) 1, 2 dalių, Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 31 straipsnio (2000 m. rugpjūčio 29 d. redakcija) 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 141-5430.;

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. kovo 20 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos darbo kodekso 187 straipsnio 1 dalies, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. liepos 18 d. nutarimo Nr. 937 "Dėl minimaliojo darbo užmokesčio didinimo“ 1, 2 punktų, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. kovo 24 d. nutarimo Nr. 316 „Dėl minimaliojo darbo užmokesčio didinimo“ 1, 2 punktų, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. balandžio 4 d. nutarimo Nr. 361 „Dėl minimaliojo darbo užmokesčio didinimo“ 1, 2 punktų (2005 m. balandžio 4 d., 2006 m. kovo 27 d. redakcijos), Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. kovo 27 d. nutarimo Nr. 298 „Dėl minimaliojo darbo užmokesčio didinimo“ 1 punkto (2006 m. kovo 27 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 34-1244;

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 7 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos antstolių įstatymo 45 straipsnio 3, 5 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2008, Nr. 4-136.

² Įvadas // Notariatas. 2010, Nr. 10. P. 2.

³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. kovo 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 23 straipsnio 3 dalies (2003 m. sausio 23 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2010, Nr. 34-1620.

⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

institucijos atsiradimą ir lėmė būtinumas apsaugoti nuosavybę, taip pat poreikis sudaryti savininkui tinkamas sąlygas ja disponuoti⁵. Būdas, kuriuo valstybė gali tai atlikti yra veiksmingo teisinio reguliavimo pasirinkimas ir įtvirtinimas. Manytina, jog atlikti mokslinį tyrimą dėl notariato veiklos teisinio reguliavimo įvertinimo veiksmingumo aspektu aktualu ne tik dėl to, jog iki šiol būtent šia tema nėra Lietuvos mokslinių veikalų, bet ir dėl pastaruoju metu susidariusių aplinkybių Lietuvos civilinėje apyvartoje. Dėl paskutiniu metu pablogėjusios ekonominės situacijos ir padidėjusios piktnaudžiavimo civilinėmis teisėmis bei sukčiavimo jas įgyvendinant grėsmės, svarbu įvertinti, ar pakankamai veiksmingas yra Lietuvos nacionalinis notariato veiklos teisinis reguliavimas užtikrinant efektyvų notarų funkcijų įgyvendinimą, pvz.: kad „<...> civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų“⁶. Remiantis aukščiau išdėstytais argumentais, manytina, jog pasirinkta tyrimo tema yra aktuali.

Tyrimo problema. Ar pakankamai veiksmingas ir efektyvus šiuo metu Lietuvoje galiojantis notariato veiklos teisinis reguliavimas? Ar pakankamai išsamiai reglamentuotas? Ar notarams suteiktų atlikti veiksmų bei paslaugų apimtis atitinka šių dienų gyventojų ir verslo subjektų poreikius?

Tyrimo objektas. Lietuvos nacionaliniuose, taip pat atitinkamuose tarptautiniuose ir regioniniuose teisės aktuose įtvirtintas notariato veiklos teisinis reguliavimas ir praktika.

Tyrimo tikslas ir uždaviniai. Šio tiriamojo darbo tikslas atskleisti notarų veiklos teisinio reguliavimo problemas. Išsikeltam tikslui pasiekti darbe formuluojamai tokie **uždaviniai**:

1. Išnagrinėti notariato veiklos teisinio reguliavimo sampratą.
2. Susisteminti notariato ir jo veiklą reglamentuojančius nacionalinius ir regioninius bei tarptautinius norminius ir rekomendacinius teisės aktus ir atlikti jų turinio atitinkamų aspektų lyginamąją analizę.
3. Išnagrinėti notariato veiklos teisinio reguliavimo praktines problemas.

Tyrimo hipotezė. Lietuvos nacionaliniuose teisės aktuose įtvirtintas notariato veiklos teisinis reguliavimas išsamiai reglamentuotas ir veiksmingas bei atitinka šių dienų gyventojų ir verslo subjektų poreikius.

Tyrimo metodai. Tyrimas grindžiamas šiais metodais:

Loginis–analitinis metodas taikomas analizuojant ir nustatant notariato instituto ir jo veiklos sampratą ir reikšmę (1.1 poskyris). Išnagrinėjus pasirinktus mokslinės teorinės doktrinos atstovų veikalus, juose sukauptus duomenis bei išanalizavus atitinkamų teisės aktų nuostatas ir jas įvertinus veiksmingumo aspektu buvo daromos naujo lygmens išvados (1, 2, 3 skyriai, išvados).

---

⁵ Kuconis P., Nekrošius V. Teisėsaugos institucijos. Vilnius: Justitia, 2000. P. 211.

⁶ Lietuvos Respublikos notariato įstatymas 2 straipsnis // Valstybės žinios. 1992, Nr. 28-810.

Lyginamasis metodas. Taikant lyginamąjį metodą darbe lyginamos ir vertinamos mokslininkų nuomonės, atitinkamais notariato veiklos teisinio reglamentavimo klausimais bei vertinamas atitinkamuose teisės aktuose įtvirtintas teisinis reguliavimas (2.2, 2.3 poskyriai).

Sisteminis ir dokumentų analizės metodai. Šiais tyrimo metodais buvo naudotasi analizuojant atitinkamų notariato veiklos teisinio reguliavimo aspektų turinį, taip pat siekiant atskleisti santykį tarp nagrinėjamos temos atitinkamo klausimo sampratos tiek teisės doktrinoje, tiek teisės aktuose (1 ir 2 skyriai).

Duomenų apdorojimo metodas buvo atliekamas vertinant notariato veiklą veiksmingumo aspektu (2 skyrius).

Tyrimo šaltiniai. Rašant šį magistro baigiamąjį darbą buvo remiamasi tokiais šaltiniais: teisės aktais, teisės doktrinos veikalais bei teismų praktika. Kaip svarbiausi Lietuvos nacionaliniai teisės aktai, kuriais remiantis buvo atliekamas tyrimas, paminėtini tokie: Notariato įstatymas, LR CK, LR CPK, Notarų garbės (etikos) kodeksas⁷, atitinkami teisingumo ministro įsakymai susiję su nagrinėjama tema, pavyzdžiui, „Dėl paveldėjimo bylų perdavimo vesti kitam notarui tvarka“⁸ ir kiti nacionaliniai teisės aktai. Iš tarptautinių teisės aktų verta paminėti tarptautinius notarų etikos principus⁹ bei Europos notarų elgesio kodeksą¹⁰. Kaip svarbiausias mokslinės doktrinos veikalas, kuriuo buvo remtasi šiame darbe paminėtina – A. Driuko „Notaras civiliniame procese. Teorija ir praktika“¹¹ ir kt. Taip pat buvo remtasi ir nagrinėjama ne tik skirtingų kompetencijų, bet ir kelių instancijų Lietuvos teismų praktika, t. y., ne tik LR KT, LAT, bet ir LAPT ir kt. Visas literatūros sąrašas pridedamas darbo pabaigoje.

Temos iširtumas. Magistrinio darbo tema įvairiais aspektais nagrinėta A. Driuko, L. Madeikytės, V. Nekrošiaus, S. Venclovienės, P. Kuconio, V. Gaivenio, S. Vancevičiaus, A. Vaišvilos, A. Gutausko, D. Kazabuckaitės bei S. Šaltauskienės, P. A. Malavet, J. O’Neal, D. Dumčiuvienės ir L. Gumuliauskienės. Visgi pakankamai išsamaus praktinių problemų kylančių notarinių veiksmų vykdyme, notarų veiklos teisiniame reguliavime nagrinėjimo nėra. Todėl ir magistro baigiamojo darbo turinio sudėtinėse dalyse nagrinėtus teorinius bei praktinius aspektus, galima laikyti aktualiais ir naudingais.

Darbo struktūra. Pirmame magistro baigiamojo darbo skyriuje nagrinėjamos notariato ir notarinių veiksmų sampratos, jų turinys, notariato rūšys ir jų pasirinkimą valstybėje lemiantys

⁷ Notarų rūmų susirinkimo 2000 m. kovo mėn. 25 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos notarų garbės (etikos) kodekso pakeitimo“ // <http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notarų-rūmai/teisės-aktai/notarų-garbės-kodeksas>; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

⁸ Lietuvos notarų rūmų prezidiumo 2007 m. sausio 15 d. nutarimas Nr. 4.2.1. „Dėl paveldėjimo bylų perdavimo vesti kitam notarui tvarka“ // <http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notarų-rūmai/teisės-aktai/notarų-rūmų-veiklą-reglamentuojantys-teisės-aktai/item/27-paveldėjimo-bylių-perdavimo-tvarka>; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

⁹ Tarptautiniai notarų etikos principai // <http://uinl.net/presentacion.asp?idioma=ing&submenu=DEONTOLOGIA>; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

¹⁰ Europos notarų elgesio kodeksas // <http://www.cnue.eu/>; prisijungimo laikas: 2012-03-22.

¹¹ Driukas A. Notaras civiliniame procese. Teorija ir praktika // Notariatas. 2011, Nr. 11.

veiksniai, Lietuvos notariato reformavimo procesas bei notarų funkcijos. Taip pat, kaip šio skyriaus nagrinėjimo ir analizavimo objektai, tiriama teisinio reguliavimo veiksmingumo samprata bei notarų veiklos principai.

Antrasis magistro baigiamojo darbo skyrius skiriamas notariato veiklos teisinio reglamentavimo ypatybėms aptarti. Taigi šiame skyriuje aptariami notariato veiklą reglamentuojantys teisės aktai, tokie kaip LR Konstitucija, LR CK, Notariato įstatymas, Asociacijų įstatymas, Lietuvos notarų rūmų statutas, Notarų garbės (etikos) kodeksas bei šių teisės aktų nuostatos, jų svarba notarų veiklos reguliavimui. Taip pat analizuojami notarų atsakomybės teisiniai pagrindai ir notariato veiklos kontrolės teisinis reglamentavimas. Dėl ypatingo notaro, kaip valstybės paskirtas funkcijas atliekančio asmens, funkcijų svarbos, atskirai nagrinėjamos notarų profesinę veiklą reguliuojančių etikos normų turinys ir reikšmė.

Trečiame magistro baigiamojo darbo skyriuje aptariamas notariato veiklos teisinio reguliavimo veiksmingumas ir notarinėje veikloje iškylančios praktikos problemos. Taigi šio darbo pirmame poskyrije yra nagrinėjamas klausimas ar notarų skaičiaus, jų veiklos teritorijos teisinis reguliavimas, jį vertinant per notarų teikiamų teisinių paslaugų poreikių vertinimo kriterijų veiksmingumą, atitinka notaro klientų (fizinių ir juridinių asmenų) poreikius ir sudaro sąlygas kokybiškam notarinių veiksmų atlikimui. Nagrinėjami tokį notarinių veiksmų poreikį nustatantys kriterijai kaip teritorijos skirstymas į savivaldybes, jų ribos, centrai, gyventojų skaičius, vieno notaro aptarnaujamų gyventojų skaičiaus nustatymas, notarų pajamos už atliktus notarinius veiksmus, notarų atlikti notarinių veiksmų skaičius ir struktūra. Galiausiai paskutinio, trečio šio darbo skyriaus poskyryje aptariamos netinkamo notarinių veiksmų vykdymo sritys, analizuojama LAT ir Notarų garbės teismo praktika.

I. NOTARIATO VEIKLOS TEISINIO REGULIAVIMO SAMPRATA

Šiame skyriuje bus nagrinėjama Lietuvos teisinėje sistemoje veikianti lotynų notariato sistema, kuri savo veiklą pradėjo 1992 m. gruodžio 1 d., įsigaliojus Notariato įstatymui. Todėl pristatomas ir analizuojamas šiame ir kituose įstatymuose, poįstatyminiuose norminiuose teisės aktuose bei kituose specialiuose aktuose įtvirtintas notariato veiklos teisinis reglamentavimas bei pateikiama koncentruota teisinio reguliavimo veiksmingumo instituto samprata ir jo reikšmė.

1.1 Notariato ir notarinių veiksmų samprata

Aptariant notariato sampratą, itin svarbu įsigilinti į jos prigimtį. Teisės doktrinoje¹² išskiriamos trys pagrindinės notariato rūšys, arba notariato organizavimo sistemos: anglosaksų, valstybinis ir lotynų. Kiekvienos valstybės jurisdikcijose pasirenkama ir įteisinama viena iš šių notariato formų, kuri kartu nustato ir notarų teisinį statusą. Šį pasirinkimą lemia teisinės valstybės tradicijos, valstybės režimas, visuomeninių santykių išsivystymo lygis, civilinės apyvartos apimtys bei kitos objektyvios aplinkybės. Savo ruožtu notariato rūšis turi įtakos notarinių veiksmų atlikimo kokybei ir operatyvumui, jų sąnaudoms valstybei ir notarinių veiksmų dalyviams, notarinio patvirtinimo teisei reikšmei ir kitoms svarbioms aplinkybėms. Valstybės notariato priskyrimą vienai iš trijų notariato sistemų, anot L. Madeikytės, lemia tokie kriterijai: notariato santykis su valstybe, notarų funkcijos ir notariškai patvirtinto dokumento galia bei notarų atsakomybė už notarinių veiksmų atlikimą¹³.

1992 m. rugsėjo 15 d., priėmus Lietuvos Respublikos notariato įstatymą, buvo įvykdyta valstybinio notariato reforma ir pereita prie Europoje veikiančios lotyniškojo notariato sistemos. Modernus, laisvasis (arba lotyniškasis) notariatas savo veiklą pradėjo 1992 m. gruodžio 1 d., įsigaliojus Notariato įstatymui. Tačiau pažymėtina, kad 1995 m. birželio 25 d. galiojo dar kelios įstatymo nuostatos, nes 1994 m. kovo 24 d. įstatymu¹⁴ buvo pratęstas kelių 1974 m. Valstybinio notariato įstatymo¹⁵ straipsnių galiojimas. Šiuo įstatymu buvo pratęstos galioti nuostatos, leidžiančios konsulinėms įstaigoms atlikti notarinius veiksmus užsienyje esantiems piliečiams, palikta įvairių pareigų, pavyzdžiui, ligoninėse budinčių gydytojų teisė tvirtinti testamentus ir įgaliojimus. Taip pat buvo suteikta teisė merams ir viršaičiams atlikti tam tikrus notarinius veiksmus iki savivaldybių reformos pabaigos.

¹² Nekrošius V. Notariato teisė. Kaunas: Dangerta, 1997. P. 29.

¹³ Madeikytė L. Notariato rūšys // Notariatas, 2007, Nr. 3. P. 10.

¹⁴ Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Respublikos 1974 m. valstybinio notariato įstatymo kai kurių straipsnių galiojimo pratęsimo // Valstybės žinios. 1994, Nr. 25-397.

¹⁵ Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos valstybinio notariato įstatymas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=18846; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

Iki butų privatizavimo pradžios Lietuvoje dirbo 48 notariai, pradėjus privatizavimo procesą jų skaičius buvo padidintas iki 188. 1992 m. lapkričio 24 d. teisingumo ministro įsakymu buvo nustatytas 190 notarų, dirbančių reformuotame notariate, skaičius. 1997 m. sausio 20 d. Lietuvos notariate dirbo 193 notariai, o jų nustatytas skaičius – 195). 2004 m. sausio 13 d. teisingumo ministro įsakymu buvo nustatytas 280 notarų skaičius. 1993 m. vasario 12 d. įvykęs Lietuvos Respublikos notarų susirinkimas patvirtino Notarų rūmų statutą, išrinko Notarų rūmų prezidiumą, Revizijos komisiją ir Garbės teismą. Notarų ekspertų nuomone, Lietuvos notariato lygis buvo ir yra aukštesnis nei kitose Rytų Europos valstybėse, reforma buvo vykdoma sėkmingai, todėl 1994 m. vasario 11 d. Lietuvos notariatas vienas iš pirmųjų buvo priimtas į Tarptautinę notariato sąjungą (angl. *International Union of Notaries* (toliau – UINL))¹⁶. 2004 m. gegužės 1-ąją Lietuvos notariatas tapo tikroju Europos Sąjungos notariatų tarybos (angl. *The Council of the Notariats of the European Union* (toliau – CNUE) nariu. Teigiama¹⁷, kad lotyniškojo notariato rūšis turi daugiausiai pranašumų ir šiandien yra vyraujanti notariato organizavimo forma. Pavyzdžiui, šiose Europos Sąjungos valstybėse narėse – Belgija, Prancūzija, Liuksemburgas, Austrija, Vokietijos Federacinė Respublika, Graikija – notariai turi ypatingą, mišrų valstybės pareigūno ir nepriklausomo specialisto, statusą, taigi jiems galioja teisės ir pareigos, kurias įgyvendindami jie vykdo *sui generis* ekonominę veiklą¹⁸.

Lietuvoje įtvirtintus lotyniškojo notariato organizavimo formą esminiai ir iki šiol galiojantys pakeitimai buvo atlikti notaro santykio su valstybe, jo atsakomybės už notarinių veiksmų atlikimą, taip pat notaro funkcijų apimtį srityse. Lietuvos notaras yra privatus asmuo, realizuojantis viešo pobūdžio funkcijas, ir asmeniškai atsakingas už atliktus notarinius veiksmus¹⁹. Kitaip tariant, Lietuvoje notaras atlieka privatinį teisinių santykių teisėtumo užtikrinimo funkciją nebūdamas valstybės tarnautoju, pats organizuoja savo kontoros veiklą, dirba savo sąskaita ir savo rizika²⁰. Lotynų notariato sistema garantuoja Lietuvos notariatui laisvą notarų konkurenciją, o tai lemia notaro darbo kokybę; notaras sprendžia, kiek ir kokių darbuotojų reikia, kad darbas notarų biure vyktų sparčiai; tarp notaro ir kliento susiformuoja abipusiu pasitikėjimu pagrįsti santykiai; notaras pats užsidirba atlyginimą, kurio dydis priklauso nuo jo darbo kokybės ir efektyvumo.

Notariato institutas kiekvienoje valstybėje yra tik sudėtinė tos jurisdikcijos teisinės sistemos dalis, tačiau kartu notariato padėtis ir vaidmuo valstybės teisinėje sistemoje yra

¹⁶ Notariato raida Lietuvoje // <http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notar%C5%B3-r%C5%ABmai/notariato-raida/item/33-notariato-raida-lietuvoje>; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

¹⁷ Madeikytė L. Notariato rūšys // Notariatas. 2007, Nr. 3. P. 11.

¹⁸ Generalinio advokato Cruz Villalón išvada, pateikta 2010 m. rugsėjo 14 d. Europos Komisija prieš Belgijos Karalystę. 56 p. // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62008CC0047:LT:NOT>

¹⁹ Nekrošius V. Notariato teisė. Kaunas: Dangerta, 1997. P. 32.

²⁰ Madeikytė L. Notariato rūšys // Notariatas. 2007, Nr. 3. P. 12.

specifiniai. Notaro paskirtis – juridškai įtvirtinti neginčijamas fizinių ir juridinių asmenų subjektines teises ir juridinius faktus, užtikrinti, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų bei asmenų ir valstybės teisėtų interesų apsaugą²¹. LAT 1999 m. rugsėjo 27 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-398/1999 nurodė, kad dėl notarų veiklos reikšmingumo ir ypatingumo notarams taikytini griežtesni atidumo, atsargumo, rūpestingumo reikalavimai²². Notarų veiklą atskleidžia notarams įstatymo leidėjo priskirtos funkcijos, jiems pavesti vykdyti notariniai veiksmai.

Notaro veikla, remiantis Notariato įstatymo 1 straipsniu, yra apibrėžiama kaip fizinių ir juridinių asmenų ir valstybės teisėtų interesų apsaugos užtikrinimas, juridškai įtvirtinant neginčijamas šių asmenų subjektines teises ir juridinius faktus. Notaro atliekamas funkcijas, užtikrinančias, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų, nustato Notariato įstatymas (Notariato įstatymo 2 str. 1 d.). „Notariato įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad notaras yra valstybės įgaliotas asmuo, atliekantis šiame įstatyme nustatytas funkcijas, užtikrinančias, jog civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų. Konkretaus notaro užduotis yra atliekamais notariniais veiksmais patikrinti tvirtinamo sandorio atitiktį įstatymams. Taigi notaras, prieš tvirtindamas sandorius, privalo imtis įmanomų priemonių tam, kad būtų išvengta neteisėtų sandorių sudarymo, būti maksimaliai atidus“²³.

Notaras, atlikdamas notarinį veiksma atlieka šias funkcijas:

1. Taiko teisę.
2. Patikrina asmenų, kurie prašo atlikti notarius veiksmus, asmens tapatybę, veiksnumą ir jų parašų tikrumą.
3. Paaiškina sandorio šalims sudaromo sandorio padarinius, išaiškina tikrąją sandorio šalių valią, garantuoja tvirtinamo sandorio sąlygų teisėtumą.
4. Informuoja apie visus sudaromo sandorio mokesčius, kuriuos klientas privalo sumokėti valstybei. Nors pagal įstatymą tai – ne notaro funkcija.
5. Konsultuoja klientus²⁴ ir kt.

Lietuvos notariatas padeda valstybei vykdyti ne tik teisėsaugos, bet ir mokesčių bei teisingumo funkcijas. Kai kuriose lotynų tipo notariato valstybėse notaras kontroliuoja ir

²¹ Venclovienė S. Notarų profesinės veiklos etika // Notariatas. 2011, Nr. 11. P. 34.

²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 1999 m. rugsėjo 27 d. nutartis pagal L. K. kasacinį skundą dėl Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo 1999 m. sausio 13 d. sprendimo ir Vilniaus apygardos teismo 1999 m. vasario 24 d. nutarties panaikinimo, bylos Nr. 3K-3-398/1999; <http://www.infolex.lt/tp/17061#>; prisijungimo laikas: 2012-10-22.

²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 22 d. nutartis civilinėje byloje pagal pareiškėjos D. K. skundą dėl Vilniaus miesto 35-ojo notarų biuro notarės A. P. veiksmų, bylos Nr. 3K-3-419/2007, kat. 128.11. // <http://www.infolex.lt/tp/81560>; prisijungimo laikas: 2012-05-08.

²⁴ Lietuvos Respublikos notariato įstatymas // Valstybės žinios. 1992, Nr. 28-810.

mokesčių sumokėjimą, atlieka kai kurių mokesčių rinkėjo funkcijas²⁵. Notaras, tvirtindamas dokumentą, turintį ypatingą įrodomąją galią, atlieka prevencinę funkciją, kuri yra svarbi priemonė, užkertanti kelią neteisėtiems sandoriams ir stiprinanti civilinės apyvartos skaidrumą ir stabilumą. Atliekdamas notarinį veiksma, notaras išaiškina šalims teises pasekmes, veikia objektyviai, yra nešališkas. Notaras remiasi ne tik šalių valia, įstatymų normomis, bet ir įvertina visas atliekamo notarinio veiksmo aplinkybes bei galimus padarinius. Tačiau šalims nesutikus su notaro nuomone, notarui rekomenduojama surašyti derybų protokolą, kuriame jis turi išdėstyti visus savo argumentus ir užfiksuoti faktą, kad šalys atsisakė pasinaudoti jo patarimu. Derybų protokolo surašymas numatytas ir Notariato įstatyme (30 str. 2 d.). Šis įstatymas užkerta kelią šalims viešai reikšti notarui nepagrįstas pretenzijas, jei jo argumentai pasitvirtintų.

Įstatymai numato, kad svarbiausi ir sudėtingiausi sandoriai turi būti notarinės formos, tai įpareigoja notarą, kad vykdydamas savo pareigas, privalo ne formaliai atlikti notarinius veiksmus, bet veikti taip, kad asmenų teisėtų interesų apsauga būtų užtikrinta realiai. Todėl „sandorius tvirtinančiam notarui privalomas objektyviai maksimalaus atidumo standartas, nustatomas taikant protingumo kriterijų, siekiant užtikrinti, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų“²⁶. Notarai atlieka viešo pobūdžio funkcijas, kurios turi teises pasekmes ne tik notarinio veiksmo šalims, bet ir kitoms teisinėms institucijoms, tretiesiems asmenims ir apskritai visuomenei, bei gina valstybės interesą.

Kiekvienas notaras pirmiausia privalo rūpintis tinkama ir teisėta civiline apyvarta bei tinkamu civilinių įstatymų taikymu, taip pat tuo, kad civilinių ginčų būtų išvengta dar prieš šalių civilinių santykių atsiradimą arba jau juos įforminant. Ne veltui notaras dažnai vadinamas preventyviu teisėju. Svarbi notaro pareiga paaiškinti klientui atliekamų notarinių veiksmų padarinius. Pagrindinis notarui keliamas uždavinys yra rūpinimasis privatinės teisės apsauga ir tinkamu jos realizavimu. Pavyzdžiui, jeigu konkretus šalių sudaromas sandoris neatitinka įstatymų reikalavimų – notaras atsisako jį tvirtinti ir tuo būdu pasireiškia valstybės valia nepripažinti sandorio²⁷. Vadinasi, notaro veiklos esmę sudaro civilinės apyvartos teisėtumo bei tinkamo civilinių įstatymų taikymo praktikoje užtikrinimas, tvirtinant teises ir faktus ir tokiu būdu šalinant galimybes ir sąlygas ginčui dėl pažeistos materialios subjektinės teisės kilti. Todėl notaro uždavinys – įtvirtinti neginčijamas subjektines fizinių ir juridinių asmenų teises, kad esant

---

²⁵ Lietuvos notariato uždaviniai Lietuvos Respublikai tapus Europos Sąjungos nare [Tasks of the notariate of the Republic of Lithuania after Lithuania becomes a member of the European Union] // Tarptautinės konferencijos, skirtos Lietuvos notariato narystės Tarptautinėje lotynų notariato sąjungoje dešimtmečio jubiliejui, medžiaga 2004 m. vasario 12 d. - Vilnius: Justitia, 2004.

²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 22 d. nutartis civilinėje byloje pagal pareiškėjos D. K. skundą dėl Vilniaus miesto 35-ojo notarų biuro notarės A. P. veiksmų, bylos Nr. 3K-3-419/2007, kat. 128.11. // <http://www.infolex.lt/tp/81560>; prisijungimo laikas: 2012-05-08.

²⁷ Kuconis P., Nekrošius V. Teisės saugos institucijos. Vilnius: Justitia, 2000. P. 211.

civiliniams santykiams nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų, tad jo vieta teisinėje sistemoje labai svarbi.

Europos teisės doktrinoje notariatas suprantamas kaip įspėjamasis (preventyvus) teisingumas neperžengiant neginčijamos civilinės jurisdikcijos ribų. Notariatas ypač svarbus kontinentinės teisės tradicijos šalių visuomeniniame gyvenime. Čia notaras – tarsi „šeimos advokatas“, įgaliotas agentas, sudarantis įvairius sandorius, archyvų, dokumentų saugotojas, teisinę reikšmę turinčių faktų tvirtintojas. Šalyse, kur teisės sistema remiasi kodifikuota įstatymų leidyba, notariatas yra vienas iš pagrindinių teisės institutų, užtikrinančių viešųjų ir privačių interesų pusiausvyrą. Notariatui būdinga duali prigimtis: viena vertus, notaras yra valstybės įgaliotas asmuo, kita vertus, — laisvosios profesijos atstovas.²⁸

S. Šaltauskienė nurodo, kad teisės sistemos funkcijos dvejopos:

1. prevencinė – kai teisės sistemos institucijoms padedant užkertamas kelias galimiems teisės piliečių teisių ir teisėtų interesų pažeidimams, ir
2. prievartinė – kai teisinių institucijų represinėmis priemonėmis grąžinama pažeista teisinė tvarka.²⁹

Vienas iš pirmųjų teisės sistemoje reformuotas naujas laisvasis, lotyniškasis notariatas visiškai atitinka dvejopą teisinės valstybės pobūdį:

1. garantuoja teisėtumą ir teisėtumą visuomenėje ir valstybėje;
2. užtikrina socialinę taiką tarp visuomenės subjektų.

Notariatas atlieka ir prevencinio teisėtumo funkciją, t. y. notarai, eidami pareigas, tvirtindami sandorius, užkerta kelią galimiems teisminiams ginčams ir teisės pažeidimams. Dėl šių svarbių vykdomų funkcijų notariatui skiriama išskirtinė vieta. S. Šaltauskienė konstatuoja, kad Lietuvoje per labai trumpą laiką sukurta moderni, atitinkanti dabartinius valstybės ir laisvosios rinkos reikalavimus notariato institucija, kuri vadovaujasi bendraisiais lotyniškojo notariato principais.³⁰

Lotyniškasis notaras, priklausomai nuo nacionalinio įstatymų leidėjo pasirinkimo, gali verstis vien notarine praktika (kaip yra šiandieninėje Lietuvoje, Lenkijoje, Austrijoje) arba greta notarinės praktikos dirbti ir advokatūros srityje (kaip dabartinėje Vokietijoje, Meksikoje)³¹, pavyzdžiui, notaras advokatas Vokietijoje gali veikti kaip advokatas, patentinis patikėtinis, mokesčių patarėjas, auditorius, laisvai samdomas buhalteris ar sąskaitininkas ir pan. Jis gali būti

²⁸ Gaivenis V. Notaras šiandienos teisinėje sistemoje // *Justitia*. 1999, Nr. 1 (19).

²⁹ Šaltauskienė S. Notariato vieta Lietuvos teisės sistemoje // *Justitia*, 1996, Nr. 3 (3).

³⁰ Ten pat; Šaltauskienė S., Nekrošius V. Notariato funkcijos, taikant naująjį Civilinį kodeksą // *Justitia*. 2002, Nr. 1–2. P. 37–38.

³¹ Madeikytė L. Notariato rūšys // *Notariatas*. 2007, Nr. 3. P. 11.

profesinės bendrijos nariu³². Tačiau notaras daugumoje valstybių negali turėti kitokios atlygintinos profesinės veiklos, eiti tam tikrų pareigų (pvz., veikti kaip valdybos, Stebėtojų tarybos narys, įmonės patarėjas). Jei gretutinė veikla tam tikrose valstybėse ir yra leidžiama, jai reikalingas specialus leidimas (išduodamas notarų priežiūros institucijos).

Iš aukščiau pateiktos informacijos matome, kad notaras lotyniškojo notariato sistemoje yra siejamas su privataus asmens viešo pobūdžio funkcijų vykdymu. Toks notaro teisinės padėties dvilypumas yra sąlygojamas pačios sistemos, kurioje viešo pobūdžio užduotys yra įgyvendinamos ne valstybės, o kvalifikuotų specialistų, visiškai materialiai atsakingų už valstybės jiems patiktų funkcijų tinkamą vykdymą. Apibendrintai galima teigti, kad lotyniškojo notariato sistemos pagrindu laikytinas kompromisas, kurio esmė ta, kad viešosios valdžios funkcijas atlieka laisvosios profesijos žmonės, turintys specialų paruošimą ir atsakingi už padarytą žalą. Tokios notaro veiklos esmę sudaro civilinės apyvartos teisėtumo bei tinkamo civilinių įstatymų taikymo praktikoje užtikrinimas, tvirtinant teises ir faktus ir tokiu būdu šalinant galimybes ir sąlygas ginčui dėl pažeistos materialios subjektinės teisės kilti.

1.2 Teisinio reguliavimo veiksmingumo samprata

Mokslinėje teisės doktrinoje dar ir šiandien vyksta diskusijos dėl vieningos teisės sampratos nustatymo, ar dėl jos elementų sampratos vieningumo. Vadovaujantis S. Vancevičiaus pozicija³³, jog teisė yra tautos sukurtų, įstatymuose ir kituose valstybės pripažintuose šaltiniuose išreikštų visuotinai privalomų teisėto leistino ir draudžiamo elgesio taisyklių (normų) sistema, reikia sutikti, jog teisėkūra yra viena iš svarbiausių valstybės funkcijų, jos veiksmingumo forma, kurios paskirtis – kurti, keisti, panaikinti arba papildyti teisės normas. Kiekvienos valstybės teisėkūra turi ypatumų, tačiau ja siekiama sukurti ir tobulinti vientisą, darnią teisės normų sistemą, reguliuojančią įvairius visuomenės santykius.

Kad priimamas aktas maksimaliai atitiktų visuomenės gyvenimo poreikius ir būtų veiksmingas, reikia iš anksto išspręsti jo pobūdžio, formos, vidinės struktūros, vietos ir vaidmens tarp kitų teisės aktų problemas. Teisės aktų kokybė ir veiksmingumas priklauso nuo to, kiek tiksliai ir išsamiai ištirti visi veiksniai rengiant ir priimant teisės aktus ir kiek adekvačiai juose atspindima objektyvi tikrovė. Teisinio reguliavimo veiksmingumui labai svarbu tobulinti, sisteminti įstatymus, dėstyti normas visiems suprantama kalba, tinkamai taikyti įstatymų kūrimo techniką. Sunku vadovautis teisės norma, kurios elementai išdėstyti keliuose norminiuose aktuose, o vėlesni pakeitimai ne visada sužinomi. Politinės ir moralinės tendencijos gali būti

³² German Civil Law Notaries and how they are organised // <http://www.anwaltsnotarkammern.de/Home-14.html>; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

³³ Vancevičius S. Valstybės ir teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2000. P. 116.

preambulėse, o tekste turi būti aiškios, nedviprasmiškos ir nepagražintos formuluotės. Labai trukdo reguliuoti teisę norminių aktų tekstų prieštaravimai, sudarantys galimybę logiškai konstruoti tam pačiam atvejui ar santykiui skirtingo turinio teisės normas³⁴.

Kiekvienas, o ypač fundamentinis norminis teisės aktas turi maksimaliai išreikšti ir atsižvelgti į materialiąsias visuomenės gyvenimo sąlygas, ekonomikos, įvairių rūšių nuosavybės lygį, skirtingų socialinių ir politinių jėgų santykį, įvairių politinių partijų ir judėjimų aktyvumą, tautinių mažumų santykius, santykių su kitomis šalimis ir tautomis pobūdį, valstybės vietą ir vaidmenį tarptautinėje teisinėje aplinkoje. Kad būtų pasiektas įstatymuose užsibrėžtas tikslas, rengiant socialiai reikšmingą teisės aktą, reikia iširti įvairius socialinius veiksnius, lemiančius reikiamą visuomeninių santykių reguliavimą, išsiaiškinti ir atsižvelgti į socialinių ir nacionalinių junginių bei visos visuomenės interesus. Būtina palyginti rengiamą teisės normą su analogiškais kitų valstybių teisės sistemų ir kitomis savo šalies socialinėmis normomis. Prireikus privalu atlikti socialinius eksperimentus siekiant nustatyti optimalų santykių suregulavimo variantą. Būtina išsiaiškinti ryšius ir projektuojamos teisės normos sąveiką su kitomis esamos teisės sistemos normomis³⁵. Teisinio reguliavimo veiksmingumas – tai teisinio poveikio žmonių elgesiui rezultatyvumas. Tai pasiekimas tokios žmonių interesų darnos, tokios subjektinių teisių saugos, kokios norėta kuriant ir taikant teisės normas. Todėl teisei svarbu ne pats žmonių elgesio reglamentavimas, o juo remiantis suderinti priešingus žmonių interesus ir šitaip garantuoti asmens teisių saugumą, socialinę santarvę, socialinį stabilumą ir rimtį³⁶.

Teisinio reguliavimo veiksmingumo reikšmė atsiskleidžia tuo aspektu, kad tik teisiųjų santykių subjektų įsisąmoninta teisės norma tampa veiksminga visuomenės gyvenime. Teisės įsisąmoninimo ir suvokimo lygis yra teisės reguliuojamojo veikimo pagrindas ir joje numatytų tikslų pasiekimas. Nes teisės norma, būdama neįsisąmoninta, turi tik formalią teisinę reikšmę, bet neturi teisinio reguliavimo bruožų. Teisinis reguliavimas yra teisės veikimo dalis, apibūdinanti teisės poveikį subjektų elgesiui ir veiklai. Teisiškai reguliuojant teisiniais įsakymais (liepimais) nustatomi reguliuojamų santykių dalyvių veiklos orientyrai ir pasiekama faktinių teisės tikslų³⁷.

Teisinio reguliavimo konstitucinius reikalavimus ne kartą yra akcentavęs LR KT, pavyzdžiui, konstatuodamas, jog konstitucinis teisinės valstybės principas suponuoja įvairius reikalavimus įstatymų leidėjui, kitiems teisėkūros subjektams: teisėkūros subjektai teisės aktus gali leisti tik neviršydami savo įgaliojimų; teisės aktuose nustatyti reikalavimai turi būti grindžiami bendro pobūdžio nuostatomis (teisės normomis ir principais), kurias įmanoma taikyti

³⁴ Vancevičius S. Valstybės ir teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2000. P. 126, 176.

³⁵ Ten pat, p. 177.

³⁶ Vaišvila A. Teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2000. P. 372.

³⁷ Vancevičius S. Valstybės ir teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2000. P. 116.

visiems numatytiems atitinkamų teisinių santykių subjektams; diferencijuotas teisinis reguliavimas turi būti grindžiamas tik atitinkamais teisės aktais reguliuojamų visuomeninių santykių subjektų padėties objektyviais skirtumais; teisinių santykių subjektai turi žinoti, ko iš jų reikalauja teisė; teisiškai reguliuojant visuomeninius santykius privalu paisyti prigimtinio teisingumo reikalavimų, apimančių *inter alia* būtinumą užtikrinti asmenų lygybę įstatymui, teismui ir valstybės institucijoms ar pareigūnams ir kt.³⁸. LR KT 2004 m. liepos 1 d. nutarime konstatuota: „Įstatymų leidėjas pagal Konstituciją turi pareigą teisės aktais nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad valstybės pareigūnai, vykdantys funkcijas įgyvendinant valstybės valdžią, visi asmenys, priimančys visuomenei ir valstybei reikšmingus sprendimus, galėtų tinkamai vykdyti savo įgaliojimus, kad būtų išvengta viešųjų ir privačių interesų supriešinimo, kad nebūtų sudarytos teisinės prielaidos valstybės pareigūnams, vykdantiems funkcijas įgyvendinant valstybės valdžią, visiems asmenims, priimantiems visuomenei ir valstybei reikšmingus sprendimus, veikti ne Tautos ir Lietuvos valstybės, bet savo asmeniniais ar grupiniais interesais, naudotis savo statusu savo ar sau artimų asmenų arba kitų asmenų privačiai naudai gauti, kad būtų galima veiksmingai kontroliuoti, kaip valstybės pareigūnai, vykdantys funkcijas įgyvendinant valstybės valdžią, visi asmenys, priimančys visuomenei ir valstybei reikšmingus sprendimus, laikosi šių reikalavimų, ir kad nurodyti valstybės pareigūnai ir kiti asmenys, jeigu jie nepaiso minėtų reikalavimų, būtų traukiami atsakomybėn pagal Konstituciją ir įstatymus.“³⁹ LR KT 2004 m. gruodžio 29 d. nutarime⁴⁰ yra konstatavęs, kad Konstitucijoje įtvirtintas teisinės valstybės principas, be kitų reikalavimų, suponuoja ir tai, kad turi būti užtikrintos žmogaus teisės ir laisvės, kad visos valstybės valdžią įgyvendinančios ir kitos valstybės ir savivaldybių institucijos, visi pareigūnai turi veikti remdamiesi teise, paklusdami LR Konstitucijai ir teisei, kad LR Konstitucija turi aukščiausią teisinę galią ir kad visi teisės aktai turi atitikti Konstituciją.

³⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6708.;

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 131 straipsnio 4 dalies (2001 m. rugsėjo 11 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 234 straipsnio 5 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 244 straipsnio 2 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 407 straipsnio (2003 m. birželio 19 d. redakcija), 408 straipsnio 1 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 412 straipsnio 2 ir 3 dalių (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 413 straipsnio 5 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 414 straipsnio 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl pareiškėjo - šiaulių rajono apylinkės teismo prašymų ištirti, ar Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 410 straipsnis (2002 m. kovo 14 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios, 2006, Nr. 7-254.

³⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) 15 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 105-3984.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcijos), 6 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 1-7.

Taip pat LR KT yra pažymėjęs, kad valstybės institucijos negali būti priešpriešinamos ir toms kitoms (ne valstybės) institucijoms, kurioms pagal įstatymus ir paisant Konstitucijos yra pavesta (patikėta) vykdyti tam tikras valstybės funkcijas arba kurios tam tikromis įstatymuose apibrėžtomis formomis ir būdais dalyvauja vykdant valstybės funkcijas. Pagal Konstituciją turi būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, kad būtų užtikrintos visų šių institucijų <...> „sisteminės sąsajos ir tarpusavio sąveika, apimanti *inter alia* jų kompetencijos racionalų santykį, veiksmingumą, profesionalumą, jose dirbančių asmenų žinių, įgūdžių ir patirties perimamumą, taip pat tokį veiklos vykdant valstybės funkcijas ir garantuojant viešąjį interesą tęstinumą“⁴¹.

Apibendrinant aukščiau minėtas teisinio reguliavimo veiksmingumo sampratas, bei teisinio reguliavimo konstitucinius reikalavimus, galima daryti išvadą, jog nagrinėti teisinį reguliavimą veiksmingumo aspektu yra reikšminga, nes tik įtvirtinus veiksmingą teisinį reguliavimą bus pasiektas teisinio reguliavimo tikslas, tik esant veiksmingam teisiniam reguliavimui bus užtikrintas teisinių santykių stabilumas, tuose santykiuose dalyvaujančių subjektų teisių ir teisėtų interesų įgyvendinimas bei pusiausvyra ir suderinamumas.

1.3 Notarų veiklos principai

Vienas pagrindinių lotyniškojo notariato sistemos, kuriai priklauso Lietuvos notariatas, principų yra notaro, kaip valstybės įgalioto asmens, nepriklausomumo principas. Notariato įstatymo 2 straipsnyje yra nustatyta, kad notaras yra valstybės įgaliotas asmuo, atliekantis šio įstatymo nustatytas funkcijas, užtikrinančias, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų, o Notariato įstatymo 1 straipsnyje yra nustatyta, kad notarams suteikiama teisė juridškai įtvirtinti neginčijamas fizinių ir juridinių asmenų subjektines teises ir juridinius faktus, užtikrinti šių asmenų ir valstybės teisėtų interesų apsaugą. Todėl reikia sutikti, jog toks teisinis reglamentavimas suponuoja, kad notaro veikla priskirtina teisingumo, kurio užtikrinimas yra viena iš svarbiausių teisinės valstybės prerogatyvų ir vienas svarbiausių uždavinių, sričiai. Atsižvelgiant į tai, notarų nepriklausomumas yra būtina sąlyga, kad notarami, nebūdami valstybės tarnautojais, bet veikdami kaip valstybės įgalioti asmenys, vykdantys viešo pobūdžio Notariato įstatymo jiems nustatytas funkcijas, naudodamiesi visuomenės pasitikėjimu, įgyvendintų prevencinį teisingumą ir užtikrintų civilinių teisinių santykių teisėtumą, taip pat *inter alia* užtikrintų teisėtą ir skaidrią civilinę apyvartą. Notaras ne tik privalo užtikrinti šalių lygiateisiškumo bei jų nediskriminavimo principų realizavimą, garantuoti, kad šalių tarpusavio teisės ir pareigos būtų suformuluotos aiškiai ir negalėtų būti traktuojamos dviprasmiškai, bet ir

---

⁴¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6708.

užtikrinti, kad jos būtų teisėtos, proporcingos ir sąžiningos. Notaras užtikrina prevencinį civilinių santykių dalyvių veiksmų teisėtumą ir teisingumą, o su notaro, „preventyvaus teisėjo“, tiesioginių funkcijų vykdymu glaudžiai susijusi ir notaro, kaip tarpininko, mediatoriaus funkcija. Notaras sudaro vienodas sąlygas visiems civilinio teisinio santykio dalyviams ir gina teises ir teisėtus interesus ne tik tų asmenų, kurie atlieka notarinį veiksma, bet ir kitų asmenų, kurie susiję su notariniu veiksma, taip pat viešą interesą⁴².

Taigi notaro veikla grindžiama *inter alia* nepriklausomumo principu⁴³. Šis notarų veiklą pagrindžiantis principas (t. y. „notarai savo įgaliojimus vykdo, nepaisydami valstybinės valdžios bei valdymo institucijų įtakos, ir paklūsta tik įstatymams“) yra įtvirtintas Notariato įstatymo 12 straipsnyje. „Tai reiškia, kad jokios valstybinės institucijos neturi teisės notarui duoti privalomų nurodymų dėl notarinio veiksmo atlikimo ar atsisakymo jį atlikti bei jo turinio.<...> Kalbant apie notaro nepriklausomumą nuo valstybinės valdžios institucijų, ypač svarbus santykis su Teisingumo ministerija, kuri yra atsakinga už tinkamą notariato veiklą Lietuvoje.“⁴⁴ Notaras pirmiausiai yra nepriklausomas nuo valstybės subjektyvių norų. Jokie notaro veiksmai, atliekant profesines pareigas, negali būti tikrinami tikslingumo požiūriu – gali būti tikrinamas tik notaro veiklos teisėtumas. Svarbus notaro nepriklausomumas nuo sandorio šalių. Nors notaras ir veikia šalių pavedimu, tačiau jis nėra nė vienos iš jų atstovas ir procedūrinius sprendimus priima neatsižvelgdamas į šalių nurodymus. Todėl, P. Kuonio ir V. Nekrošiaus notaro nepriklausomumo nuo šalių stengiamasi siekti trimis būdais⁴⁵:

1. Notarų skaičiaus ribojimu. Kiekvienam notarui stengiamasi garantuoti pakankamą skaičių klientų, išvengti nesąžiningos konkurencijos ir neskatinti notaro veikti neteisėtai, kad šis galėtų išgyventi. Kita vertus, notarų skaičius valstybėje turėtų būti toks, kad būtų sudarytos sąlygos teikti klientams kokybiškas paslaugas;
2. Notarų konkurencija ribojama ir reklamos draudimu, vienodų iškabų visiems notarų biurams nustatymu (Notariato įstatymo 20¹ straipsnis);
3. Notarinių veiksmų atlikimo ribojimais. Notariato įstatymo 33 straipsnyje pabrėžiama, kad notaras neturi teisės atlikti notarinių veiksmų sau ir savo vardu, savo sutuoktiniams ir jų vardu, sutuoktiniams ir savo giminaičiams.

⁴² Notariato įstatymo 19, 23 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 19(1) straipsniu įstatymo projekto aiškinamasis raštas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=373396; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

⁴³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. kovo 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 23 straipsnio 3 dalies (2003 m. sausio 23 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Konstitucinė jurisprudencija, 2010, Nr. 1(17). P. 136// Valstybės žinios. 2010, Nr. 34-1620.

⁴⁴ Nekrošius V. Notarinis dokumentas kaip teisėtos civilinės apyvartos garantas Lietuvos Respublikoje // Notariatas, 2010, Nr. 10. P. 34.

⁴⁵ Kuonis P., Nekrošius V. Teisėsaugos institucijos. Vilnius: Justitia, 2000. P. 216-217.

Kalbant apie notaro nepriklausomumą nuo klientų būtina atkreipti dėmesį, kad nepriklausomumo pareiga yra tiesiogiai susijusi su jo objektyvumu. Šiuo požiūriu galima teigti, jog tik objektyvus notaras gali būti nepriklausomas ir atvirksčiai. Notaro objektyvumo garantija yra jam priklausanti „išaiškinimo pareiga“, t. y. pareiga išaiškinti sandorio šaliai (šalims) apie atliekamo notarinio veiksmo sukeliamas civilines teises pasekmes, taip pat atkreipti šalių dėmesį į galimas neigiamas sandorio pasekmes. Per objektyvumo principo realizavimą savo veikloje notaras garantuoja, kad jo tvirtinamas sandoris atitiktų tikrąją šalių valią, nebūtų sudarytas veikiamas apgaulės, suklydimo ar prievartos. Tad būtent realizuojant šių dviejų principų turinį savo veikloje, geriausiai atsiskleidžia notaro, kaip preventyvaus teisėjo, funkcijų įgyvendinimas, užtikrinamas tikrosios šalių valios konstatavimas bei jos suderinamumas su galiojančia teise⁴⁶. Paminėtina, jog Notarinių veiksmų slaptumo užtikrinimas (Notariato 14 str.) yra notarų nepriklausomumo principo sudėtinė dalis. Taigi notarami privalo užtikrinti notarinių veiksmų slaptumą. Notarinių veiksmų slaptumo taisyklės taikomos ir asmenims, nustojusiems dirbti notaru, taip pat asmenims, kurie apie notarinius veiksmus sužinojo, eidami tarnybines pareigas. Sandorio šalys, jų teisių perėmėjai ir jų teisėti atstovai gali atleisti notarą nuo pareigos saugoti notarinių veiksmų paslaptį. Jei viena šalis yra mirusi, tai nuo pareigos saugoti paslaptį gali atleisti Lietuvos Respublikos teisingumo ministras (Notariato 14 str. 1, 5-6 d.). Taip pat su notaro nepriklausomumo principo užtikrinimu yra susijusi notaro funkcija, kad notaras privalo išaiškinti klientams jų teises ir pareigas, įspėti apie atliekamų notarinių veiksmų padarinius. Šis aspektas dar yra suvokiamas kaip notarų objektyvumas.

Įpareigojimas notarui savo veikloje vadovautis teisingumu ir teisėtumu yra įtvirtinti Notarų garbės (etikos) kodekso 1 straipsnyje, numatančiame, jog „notaras savo veikloje vadovaujasi principu, kad teisingumas yra įstatymų įstatymas ir užtikrina savo tvirtinamų sandorių ir dokumentų teisėtumą“.

Be to, notarų veiklą pagrindžiantys principai yra pripažįstami plėtojant ir aiškinant atitinkamas notarų veiklą, jos teisinius pagrindus įtvirtinančias nuostatas. Pavyzdžiui, „vienas iš notarų nepriklausomumo principo turinio elementų yra ir notarų įgaliojimų trukmės garantija, nes tik nepriklausomas notaras, taigi toks, kuriam garantuojamas jo įgaliojimų trukmės neliečiamumas ir pastovumas, gali tinkamai vykdyti jam pavestas funkcijas taip, kaip numatyta Notariato įstatyme. Į notarų įgaliojimų trukmės garantiją turi būti atsižvelgiama, nustatant notarų įgaliojimų pasibaigimo tvarką ar reguliuojant kitus santykius, susijusius su notarų paskyrimu ar atleidimu iš pareigų – draudžiama nutraukti notaro įgaliojimus, nepasibaigus įgaliojimų laikui,

---

⁴⁶ Nekrošius V. Notarinis dokumentas kaip teisėtos civilinės apyvartos garantas Lietuvos Respublikoje // Notariatas, 2010, Nr. 10. P. 36.

išskyrus Notariato įstatymo 23 straipsnyje nustatytus atvejus⁴⁷. LR KT 2010 m. kovo 22 d. nutarime⁴⁸ pripažino, jog Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 23 straipsnio 3 dalis, numatanti, kad notaro įgaliojimai gali būti pratęsti Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu Notarų rūmų teikimu, iki notarui sukaks 70 metų, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniui, 48 straipsnio 1 dalies nuostatai, jog „kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą“, konstituciniam teisinės valstybės principui. Šios pozicijos dėl notarų nepriklausomumo principo užtikrinimo per notarų įgaliojimų trukmės garantiją buvo įgyvendintos 2012 m. balandžio 19 d. Notariato įstatymo pakeitimo įstatymu⁴⁹, kuriuo buvo pakeistas notaro įgaliojimų pasibaigimo institutas. Konkrečiai, pakeista 23 straipsnio 1 dalies 8 punkto nuostata, numatanti, jog notaro įgaliojimai pasibaigia sulaukus nebe 65, o 70 metų ir šio straipsnio 3 dalis (jog Notaro įgaliojimai gali būti pratęsti Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu Notarų rūmų teikimu, iki notarui sukaks 70 metų) pripažinta netekusia galios.

Lietuvos notarų rūmai, kaip Lietuvos savivaldos institucija, savo veiklą grindžia savivaldos, viešumo ir teisėtumo principais.

Reziumuojant, darytina išvada, jog pagrindiniai notarų veiklą pagrindžiantys principai yra nepriklausomumas, teisingumas, teisėtumas, viešumas, kurių tikslas yra fizinių ir juridinių asmenų ir valstybės teisėtų interesų apsauga bei civilinių teisinių santykių teisėtumas.

---

⁴⁷ Notariato įstatymo 19, 23 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 19(1) straipsniu įstatymo projekto aiškinamasis raštas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=373396; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

⁴⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. kovo 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 23 straipsnio 3 dalies (2003 m. sausio 23 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Konstitucinė jurisprudencija, 2010, Nr. 1(17). P. 130// Valstybės žinios. 2010, Nr. 34-1620.

⁴⁹ Lietuvos Respublikos Notariato įstatymo 3, 19, 22, 23 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 19(1) straipsniu įstatymas // Valstybės žinios, 2012, Nr. 50-2444.

II. NOTARIATO VEIKLOS TEISINIO REGLAMENTAVIMO LIETUVOJE YPATYBĖS

Lietuvos notariatas, kaip minėta, priklauso lotyniškojo notariato sistemai, kuri yra grindžiama notaro, kaip valstybės įgalioto asmens, nepriklausomumo principu⁵⁰. Be to, ir ETT yra konstatavęs, kad „notaras vykdo glaudžiai su *iuris imperii* realizavimu susijusias ir valstybės valdžią įgyvendinti padedančias funkcijas“⁵¹. Tokiais atvejais, kai įstatymu yra pavedama kitoms (ne valstybės) institucijoms vykdyti tam tikras valstybės funkcijas, įstatymų leidėjui kyla pareiga nustatant institucijų veiklos teisinį reguliavimą. Todėl „<...> valstybė daug intensyviau kišasi į notaro veiklą, kadangi šis savo veikloje tiesiogiai įgyvendina valstybės funkcijas“⁵². Notariato ir jo veiklą Lietuvos nacionalinėje teisinėje sistemoje reglamentuojamas Lietuvos įstatymų leidėjas turi galimybę, o tam tikrais atvejais ir pareigą, atsižvelgti ir (ar) vadovautis notariatą reglamentuojančiais regioniniais bei tarptautiniais norminiais ir rekomendaciniais teisės aktais. Pastarųjų teisės aktų sistemingas pristatymas bei jų turinį sudarančių esminių nuostatų analizė atliekama šiame poskyryje.

2.1 Notariato veiklą reglamentuojantys teisės aktai

Pagrindinis pirminis nacionalinis teisės aktas reglamentuojantis notariato instituto, notarų statuso ir kitus notariato veiklos teisinius pagrindus yra Notariato įstatymas⁵³. Notariato samprata yra apibrėžiama pirmajame šio įstatymo straipsnyje, t. y. notariatas yra visuma notarų, kuriems pagal šį įstatymą suteikiama teisė juridškai įtvirtinti neginčijamas fizinių ir juridinių asmenų subjektines teises ir juridinius faktus, užtikrinti šių asmenų ir valstybės teisėtą interesų apsaugą. Tuo tarpu notaras yra suprantamas kaip valstybės įgaliotas asmuo, atliekantis Notariato įstatymo nustatytas funkcijas, užtikrinančias, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų. Taip pat Notariato įstatyme yra reglamentuojami esminiai notarų veiklos aspektai. Bendruosiuose nuostatuose yra reglamentuojama asmenų skyrimo notariais tvarka ir sąlygos, notarinės veiklos vykdymo pagrindinės taisyklės ir reikalavimai, atlyginimo už notarinę veiklą klausimai, notaro įgaliojimų sustabdymas ir pasibaigimas. Antrasis Notariato įstatymo skyrius yra skirtas reglamentuoti notarų (taip pat Lietuvos Respublikos konsulinių pareigūnų ir seniūnų) atliekamus notarinius veiksmus. Nuostatos įtvirtinančios pagrindines notarinių veiksmų

⁵⁰ Notariato įstatymo 19, 23 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 19(1) straipsniu įstatymo projekto aiškinamasis raštas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=373396; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

⁵¹ Nekrošius V. Dėl ETT sprendimų taikymo notarų atžvilgiu. Notariatas, Nr. 13, 2012. P. 34-35.

⁵² Kuconis P., Nekrošius V. Teisės saugos institucijos. Vilnius: Justitia, 2000. P. 211.

⁵³ Lietuvos Respublikos notariato įstatymas // Valstybės žinios. 1992, Nr. 28-810.

atlikimo taisyklės bei notarinių veikslių atlikimo ypatumus yra išdėstytos atitinkamai Notariato įstatymo trečiajame ir ketvirtajame skyriuose.

Notarinių veikslių atlikimo teisiniai pagrindai *expressis verbis* yra įtvirtinti Notariato įstatymo 13 straipsnyje, t. y. notarijai savo veikloje vadovaujasi LR Konstitucija, Notariato įstatymu ir kitais Lietuvos Respublikos įstatymais, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro teisės aktais ir Notarų rūmų nutarimais bei kitais teisės aktais.

Lietuvos Respublikos notarijai vienijasi į Notarų rūmus, kurie yra Lietuvos Respublikos sostinėje Vilniuje. Kiekvienas notarijai yra Notarų rūmų narys (Notariato įstatymo 8 str. 1 ir 2 d.). Lietuvos notarų rūmai yra notarų savivaldos institucija, įsteigta vadovaujantis Notariato įstatymu ir vienijanti visus Lietuvos notarijus. Notarų rūmai savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, LR CK, Notariato įstatymu, Asociacijų įstatymu⁵⁴, kiek jis neprieštarauja Notariato įstatymui, kitais Lietuvos Respublikos įstatymais, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais bei kitais norminiais teisės aktais ir Lietuvos notarų rūmų statutu⁵⁵ (Notarų rūmų statuto 1 str.). Notariato įstatymo 9 straipsnio 3 punkte yra numatyta, kad Lietuvos notarų rūmų uždavinys yra ginti ir atstovauti notarų interesus valstybinės valdžios ir valdymo institucijose. Lietuvos notarų rūmai disponuoja duomenimis apie notarų ekonominę padėtį, atliekamų notarinių veikslių statistiką ir kita aktualia informacija, turinčia lemiamos reikšmės notarų paslaugų kainodarai ir notarų veiklos organizavimui⁵⁶. Notarų veiklos koordinavimas bei norminių teisės aktų, susijusių su notariatu, projektų rengimas ir jų teikimas Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai yra vieni iš Notarų rūmų uždavinių ir veiklos sričių (Notarų rūmų statuto 7 str. 1 d. 2 p.). Šiuos uždavinius Notarų rūmai įgyvendina teikdami pasiūlymus dėl notarų veiklos Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai, kitoms institucijoms, rengdami norminių teisės aktų, susijusių su notarų veikla, projektus, teikdami pastabas ir pasiūlymus dėl projektų ir pan. (Notarų rūmų statuto 8 str. 1 d. 4 p., 5 p.). Notarų veiklai reglamentuoti Notarų rūmai yra priėmė tam tikrus teisės aktus, pavyzdžiui, Lietuvos notarų rūmų prezidiumo 2007 m. sausio 15 d. nutarimu Nr. 4.2.1. patvirtinta „Paveldėjimo bylų perdavimo vesti kitam notariui tvarka“⁵⁷.

⁵⁴ Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 25-745.

⁵⁵ Lietuvos notarų rūmų statusas // <http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notaru-rumai/teisės-aktai/notaru-rumu-statutas>; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

⁵⁶ Notariato įstatymo 19, 23 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 19(1) straipsniu įstatymo projekto aiškinamasis raštas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=373396; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

⁵⁷ Lietuvos notarų rūmų prezidiumo 2007 m. sausio 15 d. nutarimu Nr. 4.2.1. patvirtinta „Paveldėjimo bylų perdavimo vesti kitam notariui tvarka“ // <http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notaru-rumai/teisės-aktai/notaru-rumu-veikla-reglamentuojantys-teisės-aktai/item/27-paveldėjimo-byly-perdavimo-tvarka>; prisijungimo laikas: 2012-12-06.

Nuo 2004 m. gegužės 1 d. Lietuvos atžvilgiu pradėjus galioti Europos Sąjungos *acquis*, svarbu akcentuoti ir esmines Europos Sąjungos teisės aktų galiojančių Lietuvos notarų veiklos teisinio reglamentavimo atžvilgiu. Pirmiausia, tai Europos Bendrijos steigimo sutartis⁵⁸, tiksliau EB sutarties 43 nuostatos (dabartinis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 49 straipsnis) dėl įsisteigimo laisvės ir EB sutarties 45 straipsnio (dabartinis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 51 straipsnis) 1 dalies nuostata, pagal kurią EB sutarties nuostatos dėl įsisteigimo laisvės netaikomos veiklai, kuri bet kurioje valstybėje yra susijusi, nors ir laikinai, su viešosios valdžios funkcijų vykdymu. Tiek Lietuvoje, tiek kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse buvo kilę ginčytinų situacijų dėl pilietybės reikalavimo taikymo notarams. Lietuvos atžvilgiu dar 2006 m. spalio 18 d. Europos Bendrijų Komisija pradėjo prieš Lietuvą pažeidimo procedūrą (Nr. 2006/2234) dėl pilietybės reikalavimo taikymo notarams⁵⁹, t. y. dėl Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 1 punkto nuostatos, kuri iki 2012 m. sausio 6 d., įtvirtino, jog notaru gali tapti tik Lietuvos Respublikos pilietis. Šios ginčytinos situacijos išsprendimu galima laikyti 2011 m. gegužės 24 d. priimtą Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimą⁶⁰ dėl pilietybės reikalavimo taikymo notarams. Kuriame ETT konstatavo, kad pagal EB 43 straipsnį valstybėms narėms draudžiama asmenims, kurie nori pasinaudoti įsisteigimo laisve, savo teisės aktuose numatyti kitokias veiklos vykdymo sąlygas nei tos, kurios nustatytos jų pačių piliečiams. Be to, EB 43 straipsniu siekiama užtikrinti kiekvienam valstybės narės piliečiui, kuris įsisteigia kitoje valstybėje narėje siekdamas vykdyti savarankiškai dirbančių asmenų veiklą, naudojimąsi tomis pačiomis kaip ir nacionalinių subjektų teisėmis ir draudžiama bet kokia iš nacionalinės teisės aktų kylanti pilietybe grindžiama diskriminacija. ETT ne kartą pabrėžė, kad EB 45 straipsnio pirmoje pastraipoje numatyta nuo pagrindinės įsisteigimo laisvės taisyklės leidžianti nukrypti nuostata turi būti taikoma tik veiklai, kuri savaime reiškia tiesioginį ir konkretų dalyvavimą vykdant viešosios valdžios funkcijas. Teisingumo Teismas šiose bylose nagrinėjo skirtingas notarų funkcijas (atitinkamai pagal nacionalinius teisės aktus), tačiau pripažino, kad nepakanka argumentų, kad notarų veikla būtų laikoma tiesiogiai ir konkrečiai susijusi su viešosios

---

⁵⁸Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=229734; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

⁵⁹ Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 3, 15(1), 22, 23, 36 ir 56 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto aiškinamasis raštas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=409512; prisijungimo laikas: 2012-12-06.

⁶⁰ 2011 m. gegužės 24 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas bylose C-47/08 Komisija prieš Belgiją, C-50/08 Komisija prieš Prancūziją, C-51/08 Komisija prieš Liuksemburgą, C-52/08 Komisija prieš Portugaliją, C-53/08 Komisija prieš Austriją, C-54/08 Komisija prieš Vokietiją ir C-61/08 Komisija prieš Graikiją <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=573080:cs&lang=lt&list=573080:cs,573079:cs,573078:cs,573076:cs,573074:cs,573037:cs,8622:cs,556220:cs,554006:cs,539412:cs,&pos=1&page=1&nbl=49&pgs=10&hwords=&checktexte=checkbox&visu=#texte> // <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=573074:cs&lang=lt&list=573074:cs.&pos=1&page=1&nbl=1&pgs=10&hwords=&checktexte=checkbox&visu=#texte>; prisijungimo laikas: 2012-12-06.

valdžios funkcijų vykdymu, kaip tai suprantama pagal EB 45 straipsnio pirmą pastraipą. Šios funkcijos buvo pripažintos kaip neatitinkančios viešosios valdžios funkcijų, taigi tuo pačiu ETT paneigė vieną iš svarbiausių argumentų, kuriuo rėmėsi ir Lietuva, gindama poziciją, kad notaru Lietuvos Respublikoje gali būti tik jos pilietybę turintis asmuo⁶¹. Šiame kontekste paminėtina, jog reikia sutikti su V. Nekrošiumi, jog minėtame sprendime ETT pažymėjo, EB 45 straipsnio pirmosios pastraipos „nuostata negali būti taikoma tam tikrai pagalbinei ir parengiamajai veiklai, skirtai viešosios valdžios funkcijoms vykdyti, arba tam tikrai veiklai, kurią vykdant nors ir palaikomi kontaktai, įskaitant reguliarius bei organiškus, su administracinėmis ar teismų institucijomis ar net dalyvaujama jų veikloje, nedaroma įtaka tokių institucijų vertinimui ir sprendimų priėmimui. Minėtais sprendimais notaro veikla tvirtinant sandorius, tvarkant paveldėjimo bylas, išduodant vykdomuosius įrašus ir net taikant tam tikras laikinas apsaugos priemones nėra pripažinta tiesiogine ir konkrečia vykdant viešosios valdžios funkcijas. Ši veikla pripažinta pagalbine. Taigi, viena vertus, galima teigti, kad ETT nesukūrė jokių prielaidų notarų atliekamoms funkcijoms riboti ir neužkirto kelio jų plėtrai. Kita vertus, galima daryti prielaidą, kad įstatymų leidėjas gali nustatyti, kad tam tikrų funkcijų, susijusių su tiesioginiu ir konkrečiu viešųjų funkcijų vykdymu, atlikimą gali realizuoti išimtinai tik notariai, turintys atitinkamos valstybės pilietybę“⁶².

Pagal šiuo metu galiojantį teisinį reglamentavimą Europos Sąjungos valstybės narės neturi pareigos perkelti 89/48/EBB⁶³ ir 2005/36/EB⁶⁴ direktyvų įgyvendinimą notarų profesijos atžvilgiu⁶⁵. Todėl šiose direktyvose įtvirtintos nuostatos dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo neturėtų būti taikomos notarams.

Remiantis aukščiau išdėstytu, valstybės ir notarų savivaldos institucijų vaidmenų santykį, reguliuojant šios profesijos veiklą, galima vertinti kaip tokį, kuriame notarų veiklos teisiniu pagrindu reglamentavimo srityje didesnės reikšmės kompetenciją turi valstybės valiai atstovaujanti, ją įgyvendinančios institucijos, pavyzdžiui, LR Seimas, LR Teisingumo ministerija.

---

⁶¹ Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 3, 15(1), 22, 23, 36 ir 56 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto aiškinamasis raštas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=409512; prisijungimo laikas: 2012-06-01.

⁶² Nekrošius V. Dėl ETT sprendimų taikymo notarų atžvilgiu. Notariatas, Nr. 13, 2012. P. 34-35.

⁶³ Tarybos Direktyva 1988 m. gruodžio 21 d. Dėl bendrosios aukštojo mokslo diplomų, išduotų bent po trejų metų profesinio mokymo ir lavinimo, pripažinimo sistemos (89/48/EEB) // http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=32521&p_query=&p_tr2=2; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

⁶⁴ 2005 m. rugsėjo 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/36/EB dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo // http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=50759; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

⁶⁵ Nekrošius V. Dėl ETT sprendimų taikymo notarų atžvilgiu. Notariatas, Nr. 13, 2012. P. 36.

2.2 Notarų atsakomybės teisiniai pagrindai

Notaro profesija, jo darbas yra veikla, susijusi su rizika padaryti žalą tiek savo, tiek trečiųjų asmenų turtui. Dėl veiklos reikšmingumo ir ypatingumo notarams taikytini griežtesni atidumo, atsargumo, rūpestingumo reikalavimai. O šios ypatybės lemia ir privalomą notarų civilinės atsakomybės draudimą (Notariato įstatymo 6 str.) bei jų profesinę civilinės atsakomybės ypatumus⁶⁶, taip pat baudžiamosios ir administracinės atsakomybės taikymo specifiką. Manytina, jog notariato atsakomybės ypatumus lemia Lietuvos teisinėje sistemoje notarui suteikiamas teisinis statusas, nes, kaip minėta, „Lietuvoje notarai vykdo viešo pobūdžio funkcijas, tačiau nėra valstybės (ar savivaldybės) tarnautojai – jie verčiasi savarankiška profesine veikla, o jų funkcijas, kitą veiklą bei įgaliojimus apibrėžia įstatymai.“⁶⁷. Taigi ar pakankamai išsamiai reglamentuojamas atsakomybės taikymas notarams?

Bendra taisyklė – kiekvienas notaras, dirbantis bendrame notarų biure, notarinius veiksmus atlieka savo vardu ir asmeniškai atsako už savo pareigų atlikimą (Notariato įstatymo 6 straipsnis). Šio įstatymo 16 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad notaras taip pat atsako Lietuvos Respublikos civilinio kodekso ir šio įstatymo nustatyta tvarka už savo, savo atstovo ir notaro biuro darbuotojų kaltais veiksmais fiziniams ar juridiniams asmenims padarytą žalą, vykdant notaro profesinę veiklą.

Vadinasi, atlikti notarinius veiksmus gali tik notarų profesinės civilinės atsakomybės privalomuoju draudimu apdraustas notaras (Notariato įstatymo 6¹ straipsnis). Notarų profesinę civilinę atsakomybę už fiziniams ar juridiniams asmenims padarytą žalą, vykdant notaro profesinę veiklą, viršijanti 1000 litų, draudžiama privalomuoju draudimu. Notarų profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo objektas yra notarų civilinė atsakomybė už notarų, jų atstovų ir notarų biurų darbuotojų kaltais veiksmais padarytą žalą, vykdant notaro profesinę veiklą (Notariato įstatymo 6² straipsnis). Notarų profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklės patvirtina Vyriausybė ar jos įgaliota institucija (Notariato įstatymo 6² straipsnis). Šiuo metu galioja Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gegužės 8 d. nutarimu patvirtinto Notarų profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklės⁶⁸.

Notaro civilinė atsakomybė galima tik tuomet, kai yra visos keturios jos sąlygos: žala, neteisėti veiksmai, priežastinis ryšys ir notaro kaltė. Notarui taikomas visiškos atsakomybės principas – jis privalo atlyginti ir negautas pajamas, kurias asmuo būtų gavęs, jeigu nebūtų buvę

⁶⁶ Gutauskas A. Notarų baudžiamosios atsakomybės ypatumai // Notariatas, 2012, Nr. 13. P. 82.

⁶⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. kovo 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 23 straipsnio 3 dalies (2003 m. sausio 23 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. 7 p. Valstybės žinios. 2010, Nr. 34-1620.

⁶⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gegužės 8 d. nrimas Nr. 580 „Dėl notarų profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 47-2079.

neteisetų veiksmų. „Notaro civilinę atsakomybę (kompensacinio pobūdžio) lemia bet kuri, net ir pati lengviausia, kaltės forma – nepakankamas atidumas, klaida ir pan. Todėl bandydami nustatyti notaro civilinės atsakomybės atsiradimo pagrindus, teismai turi išsiaiškinti ne tik tyčios ar neatsargumo, bet ir kitokias nusižengimo formas, kurias nulemia būtent profesinės veiklos specifika“⁶⁹. Kaltė yra notaro civilinės atsakomybės sąlyga. Kaltė notaro atsakomybės požiūriu priklauso nuo jo veiklos ypatybių ir reikšmės. Todėl notarui keliami didesni atidumo, atsargumo, rūpestingumo reikalavimai, bet negalima daryti išvados, kad jo atsakomybė yra be kaltės. Notaras privalo užtikrinti, kad esant civiliniams santykiams nebūtų neteisėtų sandorių⁷⁰. Pažymėtina, kad „reikalavimai notarui, kaip vykdančiam profesinę veiklą asmeniui, apibrėžtini, atsižvelgiant į tai, kokia jam tenka teisinė pareiga ir kokio pobūdžio veiklą jis vykdo“⁷¹.

Lietuvoje notarui taikomas griežčiausias atsakomybės principas reiškia, kad tiek civilinės, tiek baudžiamosios, tiek ir administracinės atsakomybės atveju įstatymų leidėjas notarui nustato pačią griežčiausią atsakomybę. Pagal Notariato įstatymo 16 straipsnį, civiline tvarka notaras atsako visiškai, o baudžiamąja ir administracine – kaip valstybės pareigūnas. Tokiu būdu siekiama padidinti notaro atsakomybę už jam patiktų valstybės funkcijų tinkamą įgyvendinimą ir klientų pasitikėjimą notariais⁷². Nes, kaip minėta, notarui keliami didesni atidumo, atsargumo, rūpestingumo reikalavimai, todėl jų nesilaikymas lemia, jog griežčiausias, visiškos atsakomybės taikymą.

Svarbu aptarti ir pristatyti ir kelis atvejus iš Lietuvos nacionalinių teismų praktikos, kuriuose buvo sprendžiami klausimai susiję su atsakomybės taikymu notarams.

„Notaro turtinė atsakomybė už profesine veikla padarytus pažeidimus yra deliktinė. Esant deliktinei atsakomybei, kaltė yra notaro civilinės atsakomybės sąlyga. Kaltės turinys šio asmens atsakomybės požiūriu yra ypatingas: jis priklauso nuo notarų veiklos ypatybių ir reikšmės, nes notarui keliami didesni reikalavimai ir atsakomybė tenka dėl paties mažiausio laipsnio neapsižiūrėjimo, neatidumo ar net klaidos. Dėl to, sprendžiant dėl tam tikrą notarinį veiksmą atlikusio notaro civilinės atsakomybės, būtina nustatyti, kokius kaltus veiksmus notaras atliko, taip pat turi būti įvertinta, ar šis asmuo toje konkrečioje situacijoje padarė viską, ko yra protinga iš jo reikalauti. Taikant CK ir Notariato įstatymo normas, reglamentuojančias notaro atsakomybę, bei remiantis LAT išaiškinimais, darytina išvada, kad notarui turtinė atsakomybė už

⁶⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 1999 m. rugsėjo 27 d. nutartis pagal L. K. kasacinį skundą dėl Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo 1999 m. sausio 13 d. sprendimo ir Vilniaus apygardos teismo 1999 m. vasario 24 d. nutarties panaikinimo, bylos Nr. 3K-3-398/1999; <http://www.infolex.lt/tp/17061#>; prisijungimo laikas: 2012-10-22.

⁷⁰ Gutauskas A. Notarų baudžiamosios atsakomybės ypatumai // Notariatas, 2012, Nr. 13. P. 82.

⁷¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. birželio 21 d. nutartis civilinėje byloje pagal pareiškėjos J. T. skundą dėl notaro A. R. P. veiksmų, bylos Nr. 3K-3-287/2007; 34.3; 34.4.8; 128.12.// <http://www.infolex.lt/tp/79353>; prisijungimo laikas: 2012-06-12.

⁷² Kuconis P., Nekrošius V. Teisės saugos institucijos. Vilnius: Justitia, 2000. P. 218.

žalą, padarytą vykdant profesinę veiklą, gali būti taikoma tada, jeigu žala padaryta jo kaltais veiksmais (neveikimu)⁷³.

Be to, teismai neatsižvelgė į tai, kad LAT praktika notarų atsakomybės klausimais, nepaneigiant kaltės, kaip vienos iš civilinės atsakomybės sąlygų, nustatymo būtinumo, modifikavosi, ir neatkreipė dėmesio į kitose kasacinio teismo nutartyse padarytas išvadas dėl notaro kaltės nustatymo. Teisėjų kolegija taip pat pažymi, kad pagal Notariato įstatymo 16 straipsnį notarai atsako už žalą, padarytą *kaltais* veiksmais, vykdant notaro profesinę veiklą. Taigi nors notaro atsakomybę lemia ir pati lengviausia kaltės forma, tačiau vis dėlto notaro atsakomybė be kaltės negalima. Dėl to, sprendžiant dėl tam tikrą notarinį veiksma atlikusio notaro civilinės atsakomybės, būtina nustatyti, kokius kaltus veiksmus notaras atliko, taip pat įvertinti, ar šis asmuo toje konkrečioje situacijoje padarė viską, ko yra *protinga* iš jo reikalauti⁷⁴. „Jeigu konkrečiu atveju notaras ėmėsi teisės aktais numatytų priemonių, atliko kitus veiksmus, kurie, nors ir nenumatyti teisės aktais, bet buvo reikalingi ir jų pagrįsta reikalauti iš notaro, manant, kad tik taip jis tinkamai atliks pareigas, tai civilinė atsakomybė, kuri taikoma kaltės pagrindu, nebūtų galima dėl kaltės paneigimo. Jeigu notaras įrodo, jog atliko viską, kad žala neatsirastų dėl aplinkybių, susijusių su jo veiksmais, tai reiškia, kad notaras kaltę paneigė”⁷⁵.

LAT yra akcentavęs, jog „fizinių ir juridinių asmenų, taip pat valstybės interesų, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų, apsaugai įtvirtintas civilinio proceso teisės notarinį veiksma apskundimo institutas (LR CPK 511-513 straipsniai). <...> Pagal LR CPK 511 straipsnio 1 dalį apskundimo teismui objektas gali būti ne tik atliktas notarinis veiksmas, bet ir atsisakymas atlikti notarinį veiksma. Notariato įstatymo 40 straipsnio 2 dalyje užfiksuota nuostata, kad asmens, kuriam atsisakyta atlikti notarinį veiksma, prašymu atsisakymo priežastis išdėstoma raštu, lemia išvadą, jog teisme gali būti skundžiamas ir toks atsisakymas atlikti notarinį veiksma, kuris nėra išreikštas materialiąja forma – raštu, bet kuris aiškiai parodo notaro nuostatą atsisakyti atlikti notarinį veiksma, ir tokia nuostata gali būti išreikšta tiek žodžiu, tiek neveikimu. Suprantama, aplinkybė, kad nėra materialiąja forma

⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje pagal A. K. ieškinį Panevėžio miesto 7-ojo notarų biuro notarei D. M., bylos Nr. 3K-3-452/2008, kat. 33; 44.2; 44.2.4; 73.2.6.4.1 (S). // <http://www.infolex.lt/tp/89682>; prisijungimo laikas: 2012-06-12.

⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. birželio 30 d. nutartis civilinėje byloje J. G. v. Kauno miesto 8-ojo notarų biuro notarei Laimutei Telksnienei, VĮ Registrų centrui, AB „Lietuvos draudimas“, bylos Nr. 3K-3-295/2006, kat. 44.5.2.5; 44.5.2.17; 73.2.6.4.1 (S). // <http://www.infolex.lt/tp/62977>; prisijungimo laikas: 2012-06-12.

⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje J. S. ir I. Z. Klaipėdos m. 7-ojo notarų biuro notarė V. J. M. ir AB „Lietuvos draudimas“, bylos Nr. 3K-3-11/2004, kat. 39.2.3. // <http://www.infolex.lt/tp/24049>; prisijungimo laikas: 2012-06-12.

pareikštos notaro nuostatos dėl prašomo atlikti notarinio veiksmo, apsinkina pareiškėjui įstatymo nustatytą prievolę įrodyti savo reikalavimo pagrindą <...>⁷⁶.

Pagal Notariato įstatymo 9 straipsnio 3 punktą vienas iš svarbiausių Lietuvos notarų rūmų uždavinių yra ginti ir atstovauti notarų interesus valstybinės valdžios institucijose – taigi ir teisme kaip teisminės valdžios institucijoje. Akivaizdu, kad gindami ir atstovaudami notarų interesus valstybinės valdžios ir valdymo institucijose Lietuvos notarų rūmai kaip teisės subjektas veikia ne kaip institucija, kuri gina savo interesus nuo centrinių valstybinio administravimo organų sprendimų, galimai pakeičiančių jų teisinį statusą, bet kaip notarų savivaldos institucija, atstovaujanti ir ginanti notarų, kurių interesus atstovauti jie ir buvo įsteigti, interesus⁷⁷. Tačiau kai kuriuose teismų sprendimuose apsiribojama tik sandorio pripažinimu neteisėtu – negaliojančiu arba tokio fakto konstatavimu bei samprotavimais apie tai, kad notaras buvo nepakankamai rūpestingas ir atidus, todėl yra atsakingas.

Reziumuojant, manytina, jog dėl notaro profesijos specifikos, dėl jiems keliamų didesnių atidumo, atsargumo, rūpestingumo reikalavimų, notarams yra taikomas griežčiausios atsakomybės principas reiškia, kad tiek civilinės, tiek baudžiamosios, tiek ir administracinės atsakomybės atveju įstatymų leidėjas notarui nustato pačią griežčiausią atsakomybę.

2.3 Notariato veiklos kontrolės teisinis reglamentavimas

Specifinio notarų veiklos tarnybinės priežiūros instituto įtvirtinimą lemia notaro profesijos ypatumai, nes notaras yra „<...> valstybės kontroliuojama profesija, t. y. toks viešąjį interesą užtikrinančių funkcijų – fizinių ir juridinių asmenų subjektyvių teisių ir juridinių faktų juridinio įtvirtinimo, šių asmenų ir valstybės teisėtų interesų apsaugos užtikrinimo – vykdymas, kai tai daro savarankiška profesine veikla besiverčiantys asmenys. <...> Notaras vykdo tokias funkcijas, kurių vykdymą valstybė privalo užtikrinti. Užtikrinti šių funkcijų vykdymą – viešasis interesas ir valstybės priedermė⁷⁸. Todėl valstybė, perdavusi atitinkamų valstybinių funkcijų vykdymą notarams, kontroliuoja, prižiūri kaip jos vykdomos.

Kalbant apie notaro veiklos priežiūrą reikia skirti notaro veiklą atliekant notarinius veiksmus ir administracinę notaro veiklą (ji nėra susijusi su konkretaus notarinio veiksmo

⁷⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 22 d. nutartis civilinėje byloje pagal pareiškėjos D. K. skundą dėl Vilniaus miesto 35-ojo notarų biuro notarės A. P. veiksmų, bylos Nr. 3K-3-419/2007, kat. 128.11. // <http://www.infolex.lt/tp/81560>; prisijungimo laikas: 2012-05-08.

⁷⁷ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 10 d. nutartis administracinėje byloje Lietuvos notarų rūmai v. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija Nr. AS⁴⁹²-523/2011. Teisminio proceso Nr. 3-61-3-00997-2011-2. Procesinio sprendimo kategorijos 63.3.1; 79.2 (S)// <http://www.infolex.lt/tp/213801>; prisijungimo laikas: 2012-05-04.

⁷⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. kovo 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 23 straipsnio 3 dalies (2003 m. sausio 23 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2010, Nr. 34-1620.

atlikimu). Be to, skirtina valstybės vykdoma notaro veiklos priežiūra nuo asmens, manančio, kad notaro veiksmas yra neteisėtas, galimybės kreiptis į teismą⁷⁹. Pirmiausia pastebėtina, jog į notarų veiklos priežiūrą neįeina notarų atliekamų notarinių veiksmų teisėtumo priežiūra (Notariato įstatymo 7 str. 2 d.).

Bendrąsias notarų ir jų savivaldos institucijų veiklos tarnybinės priežiūros nuostatas įtvirtina Notariato įstatymo 7 straipsnis. Pagrindiniais subjektais veikiančiais notarų veiklos tarnybinės priežiūros srityje galima laikyti Lietuvos Respublikos teisingumo ministeriją bei teisingumo ministrą.

Lietuvos Respublikos teisingumo ministro kompetencija notarų veiklos tarnybinės priežiūros srityje yra, pavyzdžiui: paskirti asmenis, atliksiančius notarų ir jų savivaldos institucijų veiklos tarnybinę priežiūrą (Notariato įstatymo 7 str. 1 d.); nustatyti notarų veiklos priežiūros tvarką. Šiuo metu galioja Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. lapkričio 15 d. įsakymu patvirtintos Notarų veiklos tarnybinės priežiūros taisyklės⁸⁰. Be to, „notarą skiria ir atleidžia teisingumo ministras, kuris *inter alia* prižiūri notariato veiklą“⁸¹. Teisingumo ministras per savo įgaliotus asmenis vykdo tik notarų administracinės veiklos priežiūrą (tikrina, kad notarų biurų iškabos ir patys biurai atitiktų nustatytus reikalavimus, notaras laikytųsi nustatytą darbo valandų, klientai būtų aptarnaujami nepažeidžiant notarų garbės kodekso reikalavimų ir kt.) Tuo tarpu Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija analizuoja notarinių veiksmų ir notarų pajamų už atliktus notarinius veiksmus statistiką bei atlieka Notariato įstatymo 7 straipsnyje numatytą notarų veiklos priežiūrą⁸².

Lietuvos Respublikos teisingumo ministro paskirti asmenys atlieka notarų ir jų savivaldos institucijų veiklos tarnybinę priežiūrą (Notariato įstatymo 7 str. 1 d.), pagal minėtas Lietuvos Respublikos teisingumo ministro patvirtintas „Notarų veiklos tarnybinės priežiūros taisykles“. Konkrečiai, šie Lietuvos Respublikos teisingumo ministro paskirti asmenys kontroliuoja, kaip notarai laikosi notarų biurams ir notarų darbo laikui keliamų reikalavimų, organizuoja asmenų priėmimą, laikosi notarinio registro, tvirtinamųjų įrašų ir notarinių liudijimų formų pildymo taisyklių, parengia, tvarko, saugo ir naudoja savo veikloje sudarytus dokumentus (Notariato įstatymo 7 str. 2 d.). Taip pat pagal Notariato įstatymo 7 straipsnio 3 dalį minėti asmenys, atlikdami notarų veiklos tarnybinę priežiūrą, turi teisę reikalauti iš notarų pasiaiškinti dėl

⁷⁹ Kuconis P., Nekrošius V. Teisėsaugos institucijos. Vilnius: Justitia, 2000. P. 213.

⁸⁰ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. lapkričio 15 d. įsakymas Nr. 1R-282 „Dėl notarų veiklos tarnybinės priežiūros taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 169-6226.

⁸¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. kovo 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 23 straipsnio 3 dalies (2003 m. sausio 23 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2010, Nr. 34-1620.

⁸² Kuconis P., Nekrošius V. Teisėsaugos institucijos. Vilnius: Justitia, 2000. P. 213-214.

pažeidimų ir trūkumų, susijusių su Notariato įstatymo 7 straipsnio 2 dalyje nurodyta notaro profesine veikla.

Pažymėtina, kad, „Notarų rūmai yra pagrindinis subjektas, kuris užtikrina profesijos sutelktumą, vienodus profesinės veiklos standartus ir notarų veiklos kontrolę, t.y. viešąsias funkcijas. Tokios valstybės kontroliuojamos profesijos suponuoja atitinkamos profesijos savireguliacija ir atitinkama savivaldos sistema, kuri apima visą šią profesiją (visus ja besiverčiančius asmenis) ir užtikrina *inter alia* atstovavimą tai profesijai“. Todėl notarų savivaldos institucijų (t. y. Notarų rūmų) priežiūra atliekama kitokia tvarka⁸³, t. y. Notariato įstatymo 11 straipsnyje nustatyta tvarka, kurios esmę sudaro, pirma, detalios Notarų rūmų veiklos metinės ataskaitos pateikimas Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai, antra, einamųjų metų notariato veiklos perspektyvų ir kryptių pateikimas Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai (jeigu Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija nereikalauja, kad Notarų rūmai pateiktų notariato veiklos perspektyvas ir kryptis trejiems arba daugiau metų), trečia, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro skundų pateikimas Vilniaus apygardos teismui dėl Notarų rūmų nutarimų ar sprendimų panaikinimo, kurie, jo manymu, neatitinka Lietuvos Respublikos įstatymų.

Notarų garbės teismas, vadovaudamasis Notarų garbės teismo nuostatais, kuriuos tvirtina Lietuvos Respublikos teisingumo ministras, nagrinėja notarų profesinės etikos ir tarnybinių nusižengimų bylas (Notariato įstatymo 10¹ str. 1 d.).

Reziumuojant, galima teigti, jog notariato veiklos tarnybinę priežiūrą ir nusižengimų nagrinėjimą vykdo du pagrindiniai subjektai – teisingumo ministras, per paskirtus asmenis, ir Notarų garbės teismas. Šių subjektų kompetencijos vykdyti notarų veiklos priežiūrą ir kontrolę įtvirtinimas įstatymo lygmens teisės aktuose, apskritai viso tarnybinės priežiūros instituto įtvirtinimas yra įtakotas notaro profesijos ypatumų. t. y. notaras yra valstybės įgaliotas asmuo, todėl ir valstybės kontroliuojama profesija.

2.4 Notariato profesinės veiklos etiką reglamentuojantys teisės aktai

Kiekvienai visuomenei, organizacijai ir profesijai gyvuoti ir išlikti reikia tam tikrų taisyklių, reglamentuojančių ne tik veiklos teisinius pagrindus, bet, kaip teigia J. Paliduskaitė⁸⁴, taisyklių nusakančių leistiną, ir priimtina elgesį, kitaip tariant profesinės etikos nuostatas. Profesinė etika – tai „etikos mokslo pošakis, tyrinėjantis moralės normų ir principų, kurie veikia specifinius konkrečios profesijos žmonių santykius, sistemą. Ji formuojasi tam tikros profesijos

⁸³Kazabuckaitė D. Notariato teisinis reguliavimas Lietuvoje // <https://ojs.kauko.lt/index.php/stmd/article/download/185/179>; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

⁸⁴ Paliduskaitė J. Etika valstybės tarnyboje: mokslinė monografija. Kaunas: Technologija, 2010. P. 346.

žmonių bendruomenėje, atsižvelgiant į profesijos tikslus, situacijas, kuriose gali atsidurti tos profesijos žmonės. Įvairios profesinės etikos rūšys turi savas tradicijas, senesnes ar naujesnes, ir tai liudija pagrindinių etinių normų, šimtmečiais sukurtų vienos ar kitos profesijos atstovų, tęstinumą⁸⁵. Paprastai tam tikros profesijos atstovo profesinė etika įgyvendinama per konkretų elgesio normų rinkinį ar elgesio kodeksą, kuriuo jis turi vadovautis atlikdamas savo profesinę veiklą⁸⁶. Be to, bendro pobūdžio pareigą vadovautis profesinės veiklos reikalavimais įtvirtinta ir LR Civilinis kodeksas. LR CK 6.38 straipsnio 2 dalis numato, jog, jeigu vienai iš šalių prievolės vykdymas kartu yra ir profesinė veikla, ši šalis turi vykdyti prievolę taip pat pagal tai profesinei veiklai taikomus reikalavimus. Analogiško pobūdžio pareiga yra įtvirtinta LR CK 6.256 straipsnio 3 dalyje, numatančioje, jog jeigu sutarties vykdymas vienai iš šalių tuo pačiu yra ir profesinė veikla, ši šalis privalo vykdyti sutartį ir pagal tai profesinei veiklai taikomus reikalavimus. Tuo tarpu, LR CK 6.718 straipsnio 3 dalis numato pareigą paslaugų teikėjui teikti paslaugas pagal sutarties sąlygas ir kliento nurodymus, tačiau jei kliento nurodymai prieštarauja įstatymams, nusistovėjusioms profesinės veiklos taisyklėms, standartams, profesinės veiklos etikai ar sutarties sąlygoms, paslaugų teikėjas turi teisę atsisakyti vykdyti tokius nurodymus ir sutartį nutraukti. Taigi notaro profesija yra viena iš profesijų, kurios veiklos vykdymui yra keliami profesinės veiklos reikalavimai.

Būtent tai, kad notariato padėtis ir vaidmuo valstybės teisinėje sistemoje yra specifiniai, lemia, jog notaro veiklai yra keliami notarų profesinės veiklos reikalavimai. Notarams „taikomi ne tik aukštos kvalifikacijos, bet ir specialūs profesinio elgesio standartai, nustatyti tiek notariato veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose, tiek profesinio elgesio taisyklėse“⁸⁷. LAT 1999 m. rugsėjo 27 d. nutartyje⁸⁸ nurodė, kad dėl notarų veiklos reikšmingumo ir ypatingumo notarams taikytini griežtesni atidumo, atsargumo, rūpestingumo reikalavimai.

Notarų garbės (etikos) kodeksas buvo priimtas 1994 m. balandžio 29 d. Notarų rūmų susirinkime, tačiau Notarų rūmų susirinkimo 2000 m. kovo 25 d. nutarimu Lietuvos Respublikos notarų garbės (etikos) kodeksas⁸⁹ buvo pakeistas ir išdėstytas nauja redakcija. Notarų garbės (etikos) kodeksas nustato notarų profesinės etikos taisykles, kurių turi laikytis kiekvienas notaras, Lietuvos notarų rūmų narys. Pažymėtina, kad pagal Notarų garbės (etikos) kodekso 25

---

⁸⁵ Vensloviėnė S. Notarų profesinės veiklos etika. Notariatas, Nr. 11(1), 2011. P. 32.

⁸⁶ Stokaitė L., Pukienė R. Valstybės tarnautojų etika – teorinis aspektas. Mūsų socialinis kapitalas – žinios: konferencijos pranešimų medžiaga. Kaunas: 2005. P. 318.

⁸⁷ Vensloviėnė S. Notarų profesinės veiklos etika. Notariatas, Nr. 11(1), 2011. P. 34.

⁸⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 1999 m. rugsėjo 27 d. nutartis pagal L. K. kasacinį skundą dėl Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo 1999 m. sausio 13 d. sprendimo ir Vilniaus apygardos teismo 1999 m. vasario 24 d. nutarties panaikinimo, bylos Nr. 3K-3-398/1999; <http://www.infolex.lt/tp/17061#>; prisijungimo laikas: 2012-10-22.

⁸⁹ Notarų rūmų susirinkimo 2000 m. kovo 25 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos notarų garbės (etikos) kodekso pakeitimo // <http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notarų-rūmai/teisės-aktai/notarų-garbės-kodeksas>; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

straipsnį, kodekso reikalavimai taikomi ir notarų atstovams bei kandidatams į notarus (asesoriams). Profesinės etikos taisyklės notaras, notaro atstovas ir kandidatas į notarus (asesorius) privalo žinoti *ex officio*⁹⁰. Notarų garbės (etikos) kodekse apibrėžtų etikos taisyklių veiksmingumą garantuoja tai, kad kodeksas buvo priimtas visuotinio narių susirinkimo, t. y. daugumai asociacijos narių sutinkant su kodekse įtvirtintomis nuostatomis. Be to, veiksmingumą užtikrina egzistuojantis kodekso įgyvendinimo mechanizmas⁹¹.

Paminėtina, jog Notarų garbės (etikos) kodekso nuostatos įtvirtina tokius principinius etikos reikalavimus taikytinus notarų veiklai: vadovautis teisingumo principu ir užtikrinti savo tvirtinamų sandorių ir dokumentų teisėtumą (1 str.); atsiriboti nuo politinės veiklos, nereikšti savo politinių įsitikinimų ir neužsiimti politine agitacija, aktyviai dalyvauti visuomeniniame tautos gyvenime (2 str.); stiprinti Notarų rūmų ir savo biuro prestižą, prisidėti prie teisinės valstybės kūrimo (3 str.); išlaikyti jo pareigoms deramą orumą (4 str.); neprarasti garbės, laikytis priesaikos, ją pažeidęs – atsistatydinti (5 str.); korektiškai elgtis kliento atžvilgiu (6 str.); nereklamuoti savo profesinės veiklos, laikytis sąžiningos konkurencijos principų (7 str.); neblogini savo partnerių (su kitais notarais su kuriais sudarė bendros veiklos sutartį) notarų ekonominės padėties (8 str.); neleisti, kad jo šeimyniniai, visuomeniniai ir kitokie santykiai įtakotų jo notarinę veiklą ir sprendimus, ar pažeistų teisėtus kitų notarų interesus (9 str.); visada būti objektyvus (10 str.); neginti asmeninių interesų, pasinaudodamas savo užimama padėtimi (11 str.); laikytis savo žodžio, duoto klientui (12 str.); turi būti tikslus, sprendžiant jam pateiktus klausimus (13 str.); sąžiningai deklaruoti valstybei savo pajamas ir mokėti nustatytus mokesčius (14 str.); saugoti notarinių veiksnių paslaptį ir užtikrina notarinių dokumentų saugumą (15 str.); laikytis profesinio solidarumo principo (16 str.); pagarbiai elgtis su jam pavaldžiais darbuotojais (17 str.); tobulintis (18 str.); saugoti jam valstybės suteiktą įgaliojimų simbolį – herbinį antspaudą (19 str.); būti lojalus valstybės atžvilgiu (20 str.); gerbti savo kolegų atminimą, padėti buvusiems notariato darbuotojams (21 str.); privačiame gyvenime vengti bendrauti su abejotinos reputacijos asmenimis (22 str.); aktyviai dalyvauti Notarų rūmų veikloje, vykdydamas Lietuvos notarų rūmų statuto reikalavimus, sąžiningai atlikti visuomenines pareigas Notarų rūmuose renkamuose organuose bei komisijose (23 str.); laikytis moralės ir sąžiningumo (24 str.).

Asmuo negali būti laikomas nepriekaištingos reputacijos ir skiriamas notaru, jeigu jis neatitinka Lietuvos Respublikos notarų garbės (etikos) kodekso reikalavimų (Notariato įstatymo 3 str. 3 d. 4 p.). Prižiūrėti kaip notarai laikosi profesinės etikos reikalavimų yra vienas iš svarbiausių Notarų rūmų uždavinių (Notariato įstatymo 9 str. 1 d. 6 p.). Už Lietuvos Respublikos notarų garbės (etikos) kodekso pažeidimus Lietuvos Respublikos teisingumo ministras arba

⁹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-80/2009.

⁹¹ Venslovienė S. Notarų profesinės veiklos etika. Notariatas, Nr. 11(1), 2011. P. 35.

Notarų rūmų prezidiumas turi teisę iškelti notarui drausmės bylą (Notariato įstatymo 7¹ str.). Notarų profesinės etikos ir tarnybinių nusižengimų bylas nagrinėja Notarų garbės teismas, vadovaudamasis Notarų garbės teismo nuostatais, kuriuos tvirtina Lietuvos Respublikos teisingumo ministras (Notariato įstatymo 10¹ str.). Atkreiptinas dėmesys, kad, vadovaujantis LAT 2006 m. kovo 29 d. nutartimi civilinėje byloje⁹², Lietuvos notarų rūmų prezidiumas arba Lietuvos Respublikos teisingumo ministras tik iškelia drausmės bylą, o drausmės bylą nagrinėja ir, nustatęs pažeidimus, drausminę nuobaudą skiria Notarų garbės teismas.

Atkreiptinas dėmesys, kad notarų profesinio elgesio taisyklės yra nustatytos ne tik Notarų garbės (etikos) kodekse, tačiau ir kituose teisės aktuose. Pavyzdžiui, Notariato įstatymo 12 straipsnis įtvirtina notarų nepriklausomumo principą, 14 straipsnis nustato, kad notariatai privalo užtikrinti notarinių veiksmų slaptumą. Taip pat profesinio elgesio taisyklės yra įtvirtintos tarptautiniuose notarų etikos kodeksuose⁹³.

Notarų profesinės etikos reikalavimai yra reglamentuojami regioniniu mastu, t. y. Europos Sąjungos valstybių narių mastu galioja Europos notarų elgesio kodeksas⁹⁴. 2004 m. gegužės 1 d. Lietuvos notariatas įstojo į Europos Sąjungos notariatų tarybą⁹⁵ (angl. *Council of the Notariats of the European Union* (toliau – CNUE)). Taigi Lietuvos Respublikai įstojus į Europos Sąjungą, Lietuvos notariatas buvo priimtas į Europos Sąjungos notariatų tarybą, ne pelno siekiančią asociaciją. CNUE nariai yra Europos Sąjungos valstybių lotyniškojo tipo notariatai. CNUE tikslas – atstovauti nariams Europos Sąjungos institucijose, skatinti ir plėtoti lotyniškojo tipo notariatų veiklą ir paslaugų teikimą Europoje, stiprinti profesinį notariatų bendradarbiavimą, rinkti, sisteminti ir teikti notariatams aktualią tarptautinę informaciją, atlikti tyrimus, rengti studijas, bendradarbiaujant su notariatais, siekiant pagerinti notarinės veiklos praktiką Europoje ir kt. Pažymėtina, kad priimant Europos notarų elgesio kodeksą, nesiekta pakeisti nacionalinių taisyklių. Todėl Europos notarų elgesio kodeksas pirmiausia įtvirtina nuostata, jog notariatai privalo laikytis jų veiklos valstybėse nustatytų profesinio elgesio taisyklių. Europos notarų elgesio kodekso tikslas – nustatyti gaires ir užtikrinti Europos piliečiams bei verslui, kurie atlieka tarpvalstybines operacijas, tokią pat patikimą apsaugą, teisinį tikrumą ir veiksmingumą, kaip ir nacionalinių operacijų atveju. Be to, Europos notariatai, norėdami

⁹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-240/2006.

⁹³ Venslovienė S. Notarų profesinės veiklos etika. Notariatas, Nr. 11(1), 2011. P. 35.

⁹⁴ Code europeen revise de déontologie notariale // http://www.notaire.be/admin/files/assets/subsites/1/documenten/1292939731_code-europeen-de-deontologie-notariale-fr.pdf; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

⁹⁵ Europos Sąjungos notarų taryba // <http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notaru-rumai/bendradarbiavimas/item/59-europos-sajungos-notariatu-taryba-cnue>; // <http://www.cnue.eu/>; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

pagerinti paslaugų teikimą, naujas informacines technologijas savo veikloje naudoti skatina, atsižvelgdami į Europos notarų elgesio kodekse nustatytas taisykles⁹⁶.

Lietuvos notariatas 1994 m. vasario 11 d. buvo priimtas į Tarptautinę lotyniškojo notariato sąjungą. UINL taip pat veikia įvairios regioninės bei tarptautinės komisijos. Lietuvos notarų rūmai aktyviai dalyvauja Tarptautinės notariato sąjungos Europos reikalų komisijos⁹⁷ (*European Affairs Commission* (toliau – CAE)) veikloje. UINL yra patvirtinusi notarų etikos principus⁹⁸ (naujausia jų redakcija buvo patvirtinta 1994 m. spalio 17 d. UINL visuotinio narių susirinkimo).

Reziumuojant, darytina išvada, jog notaro profesijai, kaip ir kitoms profesijoms, kurių veiklos pobūdis reikalauja aukštesnio nei įprastai atidumo, rūpestingumo ir atsakomybės laipsnio, būdinga tai, kad yra nustatytos tam tikros profesinio elgesio taisyklės. Lietuvos notarų profesinės veiklos etikos principinės nuostatos yra įtvirtintos Notarų garbės (etikos) kodekse, tam tikrose Notariato įstatymo normose. Taip pat Lietuvos jurisdikcijos notarams galioja rekomendacinio pobūdžio Europos notarų elgesio kodeksas, kaip notarų profesinės veiklos reikalavimų gairės.

---

⁹⁶ Vensloviene S. Notarų profesinės veiklos etika. Notariatas, Nr. 11(1), 2011. P. 36.

⁹⁷ Tarptautinė notariato sąjunga (UINL) // <http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notaru-rumai/bendradarbiavimas/item/60-tarptautine-notariato-sajunga-uinl>; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

⁹⁸ Tarptautiniai notarų etikos principai // <http://uinl.net/presentacion.asp?idioma=ing&submenu=DEONTOLOGIA> ; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

III. NOTARIATO VEIKLOS TEISNIO REGULIAVIMO PROBLEMOS

Ankstesniuose šio tiriamojo darbo skyriuose koncentruotai pristatėms notariato instituto sampratą ir reikšmę bei pateikus notariato ir jo veiklą reglamentuojančių Lietuvos Respublikos nacionalinių bei tarptautinių ir regioninių teisės aktų sisteminga klasifikaciją bei jų tarpusavio santykio identifikaciją ir jų turinio preliminarų palyginimą, šiame darbo skyriuje yra pateikiamas išsamus anksčiau minėtų notariato veiklą reglamentuojančių teisės aktų nagrinėjimas ir jų vertinimas veiksmingumo aspektu.

3.1 Notarų teikiamų teisinių paslaugų poreikis

Ar notarams suteiktų atlikti veiksmų bei paslaugų apimtis užtikrina šių dienų gyventojų ir verslo subjektų poreikius? Ar dabartinis teisinis reguliavimas sudaro realias prielaidas per notarų kiekybinį paskirstymą kokybiškai teikti paslaugas? Todėl šiame darbo poskyryje yra nagrinėjamas klausimas, ar notarų skaičiaus, jų veiklos teritorijos teisinis reguliavimas, jį vertinant per notarų teikiamų teisinių paslaugų poreikių vertinimo kriterijų veiksmingumą, užtikrina notaro klientų (fizinių ir juridinių asmenų) poreikius ir sudaro sąlygas kokybiškam notarinių veiksmų atlikimui.

Notarų gyventojams teikiamų teisinių paslaugų poreikių vertinimas įstatyminiu lygmeniu yra reglamentuotas Notariato įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje, kurioje *expressis verbis* nustatyta, jog notarų skaičių, jų buveinę ir veiklos teritoriją nustato Lietuvos Respublikos teisingumo ministras pagal savo patvirtintą Notarų gyventojams teikiamų teisinių paslaugų poreikių vertinimo metodiką. Šiuo metu galiojanti 2006 m. gruodžio 28 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu patvirtinta Notarų gyventojams teikiamų teisinių paslaugų poreikių vertinimo metodika⁹⁹ (toliau – Metodika) reglamentuoja notarų skaičiaus, jų buveinės ir veiklos teritorijos nustatymo metodus bei taikymo tvarką. Kadangi šios metodikos tikslas yra objektyviai nustatyti Lietuvos Respublikos notarų skaičių ir jų veiklos teritoriją, notaro (notarų) biurų buveinių steigimo vietovę, todėl joje yra įtvirtinti notarų gyventojams teikiamų teisinių paslaugų poreikių vertinimo kriterijai, kuriais remiantis ir yra nustatoma Lietuvos Respublikos notarų skaičius, jų biurų buveinių vieta ir veiklos teritorijos. Be to, kaip minėta, tokiu būdu atliekamu notarų skaičiaus ribojimu yra stengiamasi užtikrinti notarų nepriklausomumą nuo notaro klientų.

---

⁹⁹ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2006 m. gruodžio 28 d. įsakymas Nr. 1R-481 „Dėl notarų gyventojams teikiamų teisinių paslaugų poreikių vertinimo metodikos“ patvirtinimo // Valstybės žinios, 2007, Nr. 2-94 arba <http://www.tm.lt/dok/1R-481.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-09-12.

Svarstyti šiuo metu galiojančios Notariato įstatymo 6 straipsnio 1 dalies nuostatos konstitucingumas. Pažymėtina, kad 2012 m. kovo 22 d. nutartyje¹⁰⁰ Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo teisėjų kolegija nusprendė kreiptis į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 6 straipsnio 1 dalis ta apimtimi, kuria nustatyta, jog notarų skaičių nustato Lietuvos Respublikos teisingumo ministras pagal savo patvirtintą Notarų gyventojams teikiamų teisinių paslaugų poreikių vertinimo metodiką, įstatyme nenustačius aiškių ir konkrečių bendrųjų kriterijų ar principų, kuriais vadovaujantis nustatytinas notarų skaičius, neprieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui bei Lietuvos Respublikos Konstitucijos 48 straipsnio 1 daliai. Šio teismo nuomone, įstatymų leidėjas, turėdamas iš Konstitucijos kylančią pareigą pats įtvirtinti pagrindines taisykles dėl notarų skaičiaus, jų buveinės ir veiklos teritorijos nustatymo, tai nustatyti įgaliojo teisingumo ministrą ir taip sudarė prielaidas poįstatyminiais teisės aktais reguliuoti teisinius santykius, susijusius su konstitucinės asmens teisės laisvai pasirinkti darbą bei verslą įgyvendinimo sąlygomis. Abejonės dėl Notariato įstatymo 6 straipsnio 1 dalies konstitucingumo taip pat grindžiamos oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatomis: draudžiama žemesnės galios teisės aktais reguliuoti tuos visuomeninius santykius, kurie gali būti reguliuojami tik aukštesnės galios teisės aktais; pagal Konstituciją su žmogaus teisių ir laisvių turinio apibrėžimu ar jų įgyvendinimo garantijų įtvirtinimu susijusį teisinį reguliavimą galima nustatyti tik įstatymu. Šis prašymas ištirti Notariato įstatymo 6 straipsnio 1 dalies konstitucingumą buvo priimtas Lietuvos Respublikos Konstituciniame teisme 2012 m. balandžio 11 d.¹⁰¹ Šiame kontekste palaikytina Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo pozicija, jog Notariato įstatyme nenustačius aiškių ir konkrečių bendrųjų kriterijų ar principų, kuriais vadovaujantis turi būti nustatytas notarų skaičius, yra pažeidžiamas konstitucinis teisinės valstybės principas bei Lietuvos Respublikos Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalis. Be to, teisės mokslininkas V. Nekrošius, taip pat laikosi pozicijos, jog lotyniškojo notariato Lietuvoje egzistavimo metus notarų skaičius „dažnai tampa politinių manipuliacijų objektu, ir tai tikrai nesuteikia stabilumo ir efektyvumo notariato sistemai“. Todėl šis teisės mokslininkas laikosi pozicijos, kad notarų poreikių apskaičiavimo metodika būtų maksimaliai sukonkretinta ir apibūdinta objektyviais kriterijais¹⁰².

---

¹⁰⁰ Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo 2012 m. kovo 22 d. nutartis administracinėje byloje *Lietuvos notarų rūmai, L. P., G. B., E. S. ir B. V. v. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija*, bylos Nr. A492 -1371/2012. // http://www.lrkt.lt/Prasymai/8_2012.htm; prisijungimo laikas: 2012-09-12.

¹⁰¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. balandžio 11 d. pranešimas žiniasklaidai „Priimtas nagrinėti naujas prašymas ištirti Notariato įstatymo 6 straipsnio 1 dalies konstitucingumą“ // http://www.lrkt.lt/Pranesimai/txt_2012/L20120411a.htm; prisijungimo laikas: 2012-12-06.

¹⁰² Nekrošius V. Notarinis dokumentas kaip teisėtos civilinės apyvartos garantas Lietuvoje // *Notariatas*, 2010, Nr. 10. P. 34.

Pastebėtina, jog kritika dėl notarų gyventojams teikiamų teisinių paslaugų poreikių vertinimo metodikos turinio netinkamumo yra teismų praktikoje išdėstoma ne pirmą kartą. Antai Vilniaus apygardos administracinis teismas dar 2008 m. rugsėjo 12 d. nutartyje buvo pasisakęs, jog dėl Notarų gyventojams teikiamų teisinių paslaugų poreikių vertinimo metodikos, administracinių teismų praktikoje buvo konstatuota, jog įvertinus teisės aktų normas, pabrėžtina, kad notarų gyventojams teikiamų teisinių paslaugų poreikių vertinimo kriterijai yra įvairūs. Metodika, kuria vadovaujantis nustatomas notarų skaičius, jų buveinės ir veiklos teritorijos nenumato, kad vertinimas turi būti fiksuojamas raštu. Tokiu būdu būtų užtikrintas viešasis interesas bei sąžiningumo ir viešumo principo įgyvendinimas.

Notarų rūmų prezidiumas turi teisę teikti teisingumo ministruui pasiūlymus dėl notarų skaičiaus, jų buveinių išsidėstymo savivaldybės teritorijoje ir veiklos teritorijos nustatymo. Pasiūlymuose būtina paaiškinti pagrindinius veiksnius, lemiančius notarų skaičiaus, jų buveinės ir veiklos teritorijos nustatymą (pakeitimus), argumentuoti notarų skaičiaus ir jų veiklos teritorijos nustatymo metodų pasirinkimą¹⁰³.

Akcentuotinas Notarų gyventojams teikiamų teisinių paslaugų poreikių vertinimo metodikos nuostatų turinys. Šiame poįstatyminiame akte notarų gyventojams teikiamų teisinių paslaugų poreikių vertinimo kriterijai, nustatant Lietuvos Respublikos notarų skaičių, jų biurų buveinių vietą ir veiklos teritoriją yra keturi:

- 1) Lietuvos Respublikos teritorijos skirstymas į savivaldybes, jų ribos, centrai, gyventojų skaičius;
- 2) vieno notaro aptarnaujamų gyventojų skaičiaus nustatymas;
- 3) notarų atlikti notarinių veiksnių skaičius ir struktūra;
- 4) notarų pajamos už atliktus notarinius veiksmus.

Būtent šių aspektų susisteminta analizė yra toliau pateikiama.

3.1.1 Lietuvos Respublikos teritorijos skirstymas į savivaldybes, jų ribos, centrai, gyventojų skaičius

Notarai skiriami eiti notaro pareigas konkrečioje savivaldybėje (Metodikos 4 d. 1 p.). Savivaldybės teritorijoje turi dirbti bent vienas notaras (Metodikos 4 d. 2 p.).

Konkretų kandidatų į notarus (asesorių) skaičių kiekvienos savivaldybės atveju nustato Lietuvos Respublikos teisingumo ministras, atsižvelgdamas į Notarų rūmų parengtas notariato

---

¹⁰³ Vilniaus apygardos administracinio teismo teisėjų kolegijos 2008 m. rugsėjo 12 d. sprendimas pagal pareiškėjo Lietuvos notarų rūmų skundą atsakovei Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerijai, bylos Nr. I-3943-331/2008. // <http://www.infolex.lt/tp/131736>; prisijungimo laikas: 2012-09-12.

veiklos perspektyvas ir kryptis, pateiktas Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai Notariato įstatymo 11 straipsnio pirmojoje dalyje nustatyta tvarka (Notariato įstatymo 56 str. 2 d.).

Be to notarų skaičius konkrečioje savivaldybėje gali keistis ir dėl notaro perkėlimo iš vienos savivaldybės į kitą ne konkurso tvarka. Tai reglamentuoja Notaro perkėlimo iš vienos savivaldybės į kitą ne konkurso tvarka aprašas¹⁰⁴ (toliau – Aprašas), konkrečiai, šis Aprašas reglamentuoja notaro perkėlimo iš vienos savivaldybės į kitą ne konkurso tvarka atvejus ir tvarką (Aprašo 1 p.). Notaras gali būti perkeliamas iš vienos savivaldybės į kitą ne konkurso tvarka Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu, kai neįvyksta teisingumo ministro paskelbtas viešas konkursas notaro pareigoms konkrečioje savivaldybėje užimti (nebuvo pretendentų ar pretendentai buvo išbraukti iš konkurso kandidatų sąrašo) (Aprašo 2 p.).

Akcentuotinas vienas iš paskutinių pakeitimų susijusių su notarų skaičiumi, kuris manytina pagerino atitinkamai daliai gyventojų notarų teikiamų paslaugų prieinamumą ir kokybę, už kurio įgyvendinimą atsakinga Teisingumo ministerija. Teisingumo ministerijos prioritetas – užtikrinti, kad asmenys greičiau ir patogiau galėtų susitvarkyti reikalus Teisingumo ministerijos kuruojamose institucijose, 2011 m. Teisingumo ministerijos veiklos ataskaitoje teigiama, jog padidintas notarinių paslaugų prieinamumas, šių teisininkų paslaugomis arčiau savo namų suteikiant galimybę naudotis aštuonių miestų ir rajonų gyventojams¹⁰⁵. Notaro (notarų) biurų buveinės steigiamos savivaldybių centruose. Notaro (notarų) biurų buveinės taip pat gali būti steigiamos nutolusiuose nuo savivaldybių centrų nedideliuose miestuose (seniūnijose) (Metodikos 4 d. 6 p.). Konkrečios notarų biurų veiklos teritorijos kiekvienoje savivaldybėje ir jose veikiančys notariai yra laisvai prieinami visuomenei per notarų biurų sąrašą pateikiamą notarų internetiniame tinklapyje¹⁰⁶.

Su aptartu Lietuvos Respublikos teritorijos skirstymo į savivaldybes, jų ribas kriterijumi, nustatant Lietuvos Respublikos notarų skaičių, jų biurų buveinių vietą ir veiklos teritoriją yra neatskiriama susijęs kitas kriterijus, t. y. vieno notaro aptarnaujamų gyventojų skaičius, jo nustatymas.

---

¹⁰⁴ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2011 m. rugsėjo 30 d. įsakymas Nr. 1R-228 „Dėl Notaro perkėlimo iš vienos savivaldybės į kitą ne konkurso tvarka aprašo patvirtinimo“ // <http://www.tm.lt/dok/1r-228>; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

¹⁰⁵ Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos 2012 m. balandžio 17 d. raštas Nr. (1.40)-7R-2903 „2011 metų veiklos ataskaita“ // <http://www.tm.lt/dok/veiklos%20ataskaita%202012%2004%2017.pdf> ; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

¹⁰⁶ Notarų biurų sąrašas // <http://notarurumai.lt/index.php/lt/notarai>; prisijungimo laikas: 2012-09-06.

3.1.2 Vieno notaro aptarnaujamų gyventojų skaičiaus nustatymas

Savivaldybės teritorijoje turi dirbti bent vienas notaras. Vieno notaro aptarnaujamų gyventojų skaičius savivaldybėje turi būti ne didesnis kaip 15 tūkst. ir ne mažesnis kaip 10 tūkst. gyventojų (Metodikos 4 d. 2 p.). Kai vieno notaro aptarnaujamų gyventojų skaičius savivaldybėje atitinka aukščiau minėtus Metodikos 4.2 punkte nurodytus reikalavimus, notarų skaičius gali būti didinamas arba mažinamas. Notarų skaičiaus gali būti didinamas, jeigu pagal atliekamų notarinių veiksmų ir notarų bendrųjų pajamų už atliktus notarinius veiksmus statistikos analizę dvejus kalendorinius metus iš eilės tos savivaldybės notarų atliktų notarinių veiksmų skaičiaus vidurkis arba toje savivaldybėje notarų bendrųjų pajamų už atliktus notarinius veiksmus vidurkis yra 30 procentų didesnis už Lietuvos Respublikos notarų atliktų notarinių veiksmų skaičiaus arba už Lietuvos Respublikos notarų bendrųjų pajamų už atliktus notarinius veiksmus vidurkį (Metodikos 4 d. 3 p.). Tačiau notarų skaičius gali būti mažinamas, jeigu pagal atliekamų notarinių veiksmų ir notarų bendrųjų pajamų už atliktus notarinius veiksmus statistikos analizę dvejus kalendorinius metus iš eilės tos savivaldybės notarų atliktų notarinių veiksmų skaičiaus vidurkis arba toje savivaldybėje notarų bendrųjų pajamų už atliktus notarinius veiksmus vidurkis yra 30 procentų mažesnis už Lietuvos Respublikos notarų atliktų notarinių veiksmų skaičiaus arba už Lietuvos Respublikos notarų bendrųjų pajamų už atliktus notarinius veiksmus vidurkį (Metodikos 4 d. 4 p.).

Toks šiuo metu yra pasirinktas vertinamasis vieno notarų aptarnaujamų gyventojų skaičius vienoje savivaldybėje. Todėl nuo gyventojų skaičiaus vienoje savivaldybėje priklauso ir konkretus notarų skaičius toje savivaldybėje. Nors tam tikri kriterijai notarų skaičiui nustatyti yra reglamentuoti, tačiau dėl notarų skaičiaus Lietuvos valstybėje dažnai diskutuojama. Ar jų skaičių reikėtų didinti, ar vis dėlto mažinti? Iki šiol greičiausiai nebuvo nė vieno teisingumo ministro, kuris nebūtų padidinęs notarų skaičiaus. Argumentų notarų skaičiui didinti paprastai randama įvairiausių – didelės eilės, konkurencija, atliekamų paslaugų kokybės didinimas ir pan. Neretai pasigirsta ir siūlymų suteikti teisę advokatams atlikti tam tikrus notarinius veiksmus, įtvirtinant Vokietijoje egzistuojančią „advokato – notaro“ sistemą.¹⁰⁷ Asesorių skaičius Europos Sąjungos valstybėse daug kur yra ribojamas pavyzdžiui, Vokietijoje, Rumunijoje, Estijoje ir kitur. Pasirenkant būdus, kuriais remiantis Lietuvoje turėtų būti nustatomas būtinas notarų skaičius, apsisistota ties Vokietijoje galiojančiu principu, kad notarų poreikis yra apskaičiuojamas vadovaujantis objektyvizuotais kriterijais pagrįsta notarų poreikių vertinimo metodika. Šis kelias mums atrodytų gana efektyvus bei objektyvus, jeigu ši metodika yra grindžiama pakankamai

¹⁰⁷Nekrošius V. Notaro vaidmuo postmodernioje visuomenėje // Notariatas Nr. 2007/2. P. 21.

formaliais kriterijais, neleidžiančiais politizuoti ar korumpuoti notarų skaičiaus nustatymo procedūros.¹⁰⁸

Kadangi Lietuvoje galioja *numerus clausus* principas, teisingumo ministro įsakymu yra nustatomas notarų skaičius, todėl galima planuoti, kiek reikės naujų notarų, kai pasibaigs dirbančių notarų įgaliojimai, ir kiek reikės naujų notarų Teisingumo ministerijai padidinus notarų skaičių. Dėl to pagal dabar galiojantį Notariato įstatymą kiekvienais metais Notarų rūmai pateikia Teisingumo ministerijai ataskaitą apie savo veiklą ir notariato veiklos perspektyvas ir kryptis einamiems metams, kuriose Notarų rūmai siūlo nustatyti reikiamą kandidatų į notarus (asesorių) skaičių.¹⁰⁹

Kalbant apie notarų skaičiaus mažinimą, be abejo, jų ribojimas skatintų esamus notarus „pasitempti“, nes dėl konkurencijos būtų siekiama kuo geriau teikti paslaugas ir kokybiškiau aptarnauti interesantus. Kaip teigia profesorius V. Nekrošius „notarų skaičiaus ribojimas yra labai svarbi jo nepriklausomumo ir objektyvumo garantija“.¹¹⁰

Kalbant apie notarų trūkumo tam tikruose rajonuose problemą, anot. V. Nekrošiaus, buvo siūlymų atitinkamose vietovėse atgaivinti valstybinio notariato sistemą. Vargu ar šis pasiūlymas išspręstų problemą. Pirmiausiai valstybinio notariato sistema jau įrodė savo neefektyvumą rinkos ekonomikos sąlygomis. Notaras, kurio atlyginimo dydį bei darbuotojų skaičių nustato valstybė, kuris asmeniškai neatsako už savo veiksmais padarytą žalą, nėra suinteresuotas efektyviu darbu. Antra, toks notaras reikš papildomas išlaidas valstybei. Tačiau ar verta valstybei investuoti į visiškai neefektyvią sistemą? Akivaizdu, kad neverta. Trečia, nėra aišku, ar valstybinis notaras bus Lietuvos notarų rūmų narys ir jeigu taip, tai koku principu jis mokės nario mokesčius? Ir pagaliau ketvirta, ši sistema sudaro palankias sąlygas įvairiausiems piktnaudžiavimams.¹¹¹

Taigi, kaip matyti iš aukščiau pateiktų teisinės mokslinės literatūros autorių pozicijų tarp jų vyrauja skirtingos nuomonės dėl konkretaus notarų skaičiaus, dėl notarų skaičiaus kriterijų, šioms prieštaringsoms nuomonėms pagrįsti yra pateikiami abipusiai svarūs argumentai. Kuri pozicija yra įtvirtinama konkrečiame teisinę galią turinčiame teisės akte, nustatančiame notarų skaičių, jo nustatymo kriterijus, lemia tai, kurios pusės argumentai, konkrečių teisės akto svarstymo metu buvo svaresni.

---

¹⁰⁸ Ten pat, p. 22.

¹⁰⁹ Šaltauskienė S. Status quo // Notariatas Nr. 2008/4. P. 17.

¹¹⁰ Nekrošius V. Notaro vaidmuo postmodernioje visuomenėje // Notariatas Nr. 2007/2. P. 22.

¹¹¹ Ten pat, p. 21.

3.1.3 Notarų atlikti notarinių veiksmų skaičius ir struktūra

Notarinių veiksmų sąrašas yra pateikiamas Notariato įstatymo 26 straipsnyje, kuriame numatyta, kad notariai: 1) tvirtina sandorius; 2) išduoda paveldėjimo teisės liudijimus; 3) išduoda nuosavybės teisės į dalį sutuoktinių bendro turto liudijimus; 4) liudija dokumentų nuorašų ir jų išrašų tikrumą; 5) liudija parašo dokumentuose tikrumą; 6) liudija dokumentų vertimo iš vienos kalbos į kitą tikrumą; 7) tvirtina faktą, kad fizinis asmuo yra gyvas ir yra tam tikroje vietovėje; 8) priima saugoti oficialiesiems testamentams prilyginamus testamentus ir asmeninius testamentus; 9) tvirtina dokumentų pateikimo laiką; 10) perduoda vienu fizinių ir juridinių asmenų pareiškimus kitiems fiziniams ir juridiniams asmenims; 11) priima į depozitinę sąskaitą pinigines sumas; 12) priima jūrinius protestus; 13) protestuoja vekselius ir čekius; 14) atlieka vykdomuosius įrašus užprotestuotuose arba neprotestuotinuose vekseliuose ir čekiuose; 15) surašo ar tvirtina dokumentus dėl juridinių asmenų registruoti pateikiamų duomenų tikrumo ir tvirtina, kad juridinį asmenį registruoti galima, nes įstatymuose ar steigimo sandoryje nustatytos prievolės yra įvykdytos ir atsirado įstatymuose ar steigimo dokumentuose numatytos aplinkybės; 16) tvirtina juridinių asmenų steigimo dokumentų atitikimą įstatymų reikalavimams; 17) atlieka kitus įstatymų numatytus notarinius veiksmus.

Pastebėtina, jog nuo 2012 metų liepos 1 dienos Notarų veiklos kompetencija atliekamų notarinių veiksmų apimtimi buvo praplėsta dar vienu notariniu veiksmu – vykdomųjų įrašų dėl priverstinio skolos išieškojimo pagal hipotekos (įkeitimo) kreditoriaus prašymą atlikimu. Siekiant užtikrinti šio naujo notarinio veiksmo operatyvų ir veiksmingą atlikimą praktikoje Notariato įstatymas nuo minėtos datos taip pat papildytas nauju 49¹ straipsniu, t. y., notaras, gavęs hipotekos (įkeitimo) kreditoriaus prašymą dėl vykdomojo įrašo atlikimo, patikrina, ar vykdomąjį įrašą dėl priverstinio išieškojimo pagal hipotekos (įkeitimo) kreditoriaus prašymą pateikia asmuo, kuris yra hipotekos (įkeitimo) kreditorius; ar hipotekos (įkeitimo) kreditoriaus prašyme dėl vykdomojo įrašo atlikimo nurodyti duomenys atitinka Hipotekos registre nurodytus duomenis; ar pasibaigęs hipoteka (įkeitimu) užtikrintos prievolės įvykdymo terminas, o tuo atveju, kai kreditorius reikalauja prieš terminą patenkinti hipoteka (įkeitimu) užtikrintą reikalavimą, ar kreditoriaus nurodyti pagrindai yra nustatyti įstatymuose. Patikrinęs šiuos duomenis, notaras, prieš atlikdamas vykdomąjį įrašą, išsiunčia skolininkui pranešimą, kuriame turi būti nurodyti hipotekos (įkeitimo) kreditoriaus pateikti duomenys ir siūlymas ne vėliau kaip per dvidešimt dienų nuo pranešimo skolininkui išsiuntimo dienos sumokėti kreditoriui skolą ir apie prievolės įvykdymą raštu pranešti notarui arba pateikti notarui duomenis dėl hipotekos (įkeitimo) kreditoriaus reikalavimo nepagrįstumo. Atsižvelgdamas į hipotekos (įkeitimo) kreditoriaus ir skolininko pateiktus duomenis, notaras atlieka vykdomąjį įrašą arba motyvuotai

atsisako jį atlikti. Notaras turi teisę įstatymų numatytais atvejais panaikinti vykdomąjį įrašą¹¹². Būtent šis pakeitimas yra vienas iš Hipotekos registro vystymo koncepcijos įgyvendinimo praktikoje aspektų. Todėl Įstatymo 26 straipsnyje (15 punktas) praplėstas notarinių veiksmų sąrašas: notarai atlieka vykdomuosius įrašus dėl priverstinio skolos išieškojimo pagal hipotekos (įkeitimo) sandorius pagal hipotekos (įkeitimo) kreditoriaus pareiškimą. Atsižvelgiant į šią naujovę, Įstatymo projekto 49¹ straipsniu numatomi atsisakymo įrašyti vykdomuosius įrašus dėl priverstinio išieškojimo pagal hipotekos (įkeitimo) kreditoriaus pareiškimą pagrindai¹¹³.

Taigi notarų atliekamų notarinių veiksmų skaičius ir struktūra priklauso, yra veikiami ir kinta kartu su visa teisine baze.

3.1.4 Notarinių veiksmų įkainių reguliavimo veiksmingumas

Koks turi būti Notarų teikiamų paslaugų įkainių dydžių reguliavimas, kad būtų užtikrintas notarinių veiksmų ekonominis prieinamumas visuomenei, garantuotas notarinių veiksmų efektyvumas ir stabilumas, nebūtų pažeidžiama notarų teisė gauti teisingą apmokėjimą už darbą bei kartu užtikrintas finansinių santykių skaidrumas notariato veikloje? V. Nekrošiaus teigimu, ne tik notarų skaičius, bet būtent notarų įkainiai yra politinių manipuliacijų objektu, ir tai tikrai nesuteikia stabilumo ir efektyvumo notariato sistemai. Nes juk lotyniškasis notaras, turi įgaliojimus, savo apimtimi panašius į valstybinio. Jis vykdo privatinių teisinių santykių teisėtumo užtikrinimo funkciją nebūdamas valstybės tarnautoju. Lotyniškasis notaras pats organizuoja savo kontoros veiklą, dirba savo sąskaita ir savo rizika.¹¹⁴

Finansiniai klausimai atsiskaitymo už notarų veiklą srityje kelia teorinių diskusijų ne tik Lietuvoje, bet ir kitose užsienio jurisdikcijose nepriklausomai nuo pasirinkto notariato veiklos modelio. Antai, kaip teigia V. Nekrošius, lotyniškojo notariato veiklos modelio atveju, notaras veikdamas kaip privatus asmuo, naudojami visuomenės pasitikėjimu (*publica fides*). Lotyniškasis notaras su valstybe nėra susijęs glaudžiais finansiniais ryšiais: viena vertus, valstybė neapmoka jam už darbą, antra vertus, atlyginimą už notarinių veiksmų atlikimą, išskyrus mokesčius ir kitus privalomus mokėjimus valstybei, notaras pasilieka sau. Toks reguliavimas sudaro pagrindą savarankiškai civilinei lotyniškojo notaro atsakomybei¹¹⁵. Anglosaksiškasis notaras vykdo kur kas mažiau reikšmingas, ne valstybinio pobūdžio funkcijas. Teoretikų vertinimu, jos labiau

¹¹² Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 26, 43, 46 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 49¹ straipsniu įstatymas // Valstybės žinios. 2012, Nr. 6-184.

¹¹³ Notariato įstatymo 26, 43, 46 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Įstatymo papildymo 49(1) straipsniu įstatymo projekto aiškinamasis raštas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=345610; prisijungimo laikas: 2012-09-06.

¹¹⁴ Nekrošius V. Notaro vaidmuo postmodernioje visuomenėje // Notariatas Nr. 2007/2. P. 21.

¹¹⁵ Ten pat, p. 22.

panašios į administracines nei į teisėtumo užtikrinimo. Nors jis veikia kaip privatus asmuo, publica fides, teigiama, neturi. Veikdamas kaip laisvosios profesijos atstovas, jis negauna finansavimo iš valstybės biudžeto, jo fiskaliniai santykiai su valstybe yra panašūs į lotyniškojo notaro.¹¹⁶ Valstybė, pasirinkusi lotyniškojo ar valstybinio notariato sistemą, kontroliuoja notarų skaičių. Tačiau pirmu atveju tuo siekiama užtikrinti pragyvenimo šaltinį notarui, o antru – sureguliuoti valstybės tarnautojų skaičių, suderinti jį su valstybės fiskaliniais interesais. Tuo tarpu anglosaksiškojo notariato šalyse notaro profesija yra laisvai pasirenkama. Notarų yra kone tiek, kiek yra norinčių jais būti. Antai Jungtinėse Amerikos Valstijose notarų skaičius viršija bendrą gydytojų, teisininkų ir buhalterių skaičių¹¹⁷. Vadinasi, nepriklausomai nuo pasirinkto notariato veiklos modelio atsiskaitymo už atliktus notarinius veiksmus aspektai yra aktualūs ir priimtas šių klausimų teisinis reguliavimas turi veiksmingai suderinti notarų, teikiančių notarinius veiksmus, visuomenės, šių notarinių veiksmų naudotojų, ir valstybės, kaip stabilumo ir skaidrumo visuomeniniuose santykiuose siekiančio instituto, interesus.

Apskritai dėl poreikio atlyginimą notarui nustatyti valstybės teisės aktuose, svarbu paminėti P. Kuconio, V. Nekrošiaus argumentus, kurie, nors ir buvo išdėstyti daugiau nei prieš dešimtmetį, tačiau laikytini visiškai teisingais ir akivaizdžiai pagrindžiančiais poziciją, jog atlyginimo notarui dydį ir įkainius reikia reglamentuoti teisės aktuose. Antai, P. Kuconis, V. Nekrošius teigė, kad notaras yra valstybės įgaliotas asmuo, vykdamas griežtai valstybės jam perduotą funkciją. Tarp notaro ir jo kliento nėra jokių sutartinių santykių, kadangi notaras atsisakyti atlikti notarinį veiksma gali tik jeigu jo atlikimas prieštarauja įstatymui. Todėl visiškai suprantamas ir notaro gaunamo atlyginimo už atliekamą notarinį veiksma valstybinis ribojimas¹¹⁸. Taigi, reikia apžvelgti teisės aktų nuostatas reguliavusias ir reguliuojančias notaro pajamas ir notarų atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas dydžių (įkainių) nustatymą.

Notariato įstatymo 19 straipsnio 1 dalis nustato, kad „atlyginimo dydis turi garantuoti notaro pajamas, kurios leistų jam būti ekonomiškai nepriklausomam, sudaryti geras klientų aptarnavimo sąlygas, įdarbinti reikalingus darbuotojus ir turėti gerai techniškai aprūpintą biurą“. Tame pat įstatymo straipsnyje sakoma, kad notarų atlyginimą už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas bei technines paslaugas nustato Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, suderinusi su Lietuvos Respublikos finansų ministerija¹¹⁹. Svarbu

---

¹¹⁶ Pedro A. Malavet. Counsel for the Situation: the Latin Notary, a Historical and Comparative Model. *Hastings International and Comparative Law Review*, vol.19, num.3, spring 1996 // http://works.bepress.com/cgi/viewcontent.cgi?article=1001&context=pedro_malavet; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

¹¹⁷ Jacqueline O'Neal. Notary: Yesterday, Today and Tomorrow // www.lna.org/1_esprit/oneal.htm; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

¹¹⁸ Kuconis P., Nekrošius V. Teisės saugos institucijos. Vilnius: Justitia, 2000. P. 216.

¹¹⁹ Dumčiuvienė D. Kas yra tikrasis notaro paslaugos įkainis? // *Notariatas*, 2007, Nr. 3. P. 20.

akcentuoti, jog nuo 2012 m. balandžio 28 d.¹²⁰ įsigaliojo šios nuostatos pakeitimo įstatymas, kuriuo, minėtas notaro atlyginimo reguliavimas papildytas dviem aspektais. Pirmiausia, tai, kad Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija už notarinio veiksmo atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas notaro imamo atlyginimo dydį (įkainius) nustato atsižvelgdama į Notariato įstatymo 19¹ straipsnyje nurodytus notarų atlyginimo dydžių (įkainių) nustatymo kriterijus, bei antra, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, nustatydamą už notarinio veiksmo atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas notaro imamo atlyginimo dydį (įkainius), turi derinti ne tik su Lietuvos Respublikos finansų ministerija, bet ir su Lietuvos notarų rūmais.

Be to, kitas nepaneigiamai reikšmingas pakeitimas atlyginimo už notarinius veiksmus reguliavime, buvo atliktas jau minėtu 2012 m. balandžio 28 d. įstatymu¹²¹. Notariato įstatymas buvo papildytas 19¹ straipsniu, kuris įtvirtina, jog notarų atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas dydžiai (įkainiai) nustatomi atsižvelgiant į tokius kriterijus: 1) notaro ekonominio nepriklausomumo užtikrinimą; 2) tvirtinamo sandorio ar kito notarinio veiksmo vertę; 3) atliekamo notarinio veiksmo ar teikiamos paslaugos pobūdį; 4) notaro profesinės veiklos ir civilinės atsakomybės riziką; 5) kryžminį subsidijavimą; 6) sąnaudas.

Notariato įstatyme numatyti notarų kainodaros principai, Notarų rūmų pozicija aiškinami taip¹²²: 1. Notaro ekonominio nepriklausomumo užtikrinimas. Nuo 1992 metų galiojančio Notariato įstatymo 19 straipsnio 1 dalis nustato, kad už notarinio veiksmo atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas bei technines paslaugas notaras ima atlyginimą, kurio dydis turi garantuoti notaro pajamas, kurios leistų jam būti ekonomiškai nepriklausomu, sudaryti geras klientų aptarnavimo sąlygas, įdarbinti reikalingus darbuotojus ir turėti gerai techniškai aprūpintą biurą. Notaro ekonominis nepriklausomumas užtikrina notaro atliekamų veiksmų skaidrumą, visų notarinio veiksmo šalių interesų užtikrinimą bei notarui valstybės pavestų funkcijų nepriekaištingą vykdymą, užtikrinant, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų. Kitaip tariant, negalėdamas pragyventi, išlaikyti įstatymų reikalavimus atitinkančio biuro, nepajėgdamas samdyti kvalifikuotų darbuotojų, notaras negalės užtikrinti teisėtumo civilinės teisės srityje; 2. Tvirtinamo sandorio ar kito notarinio veiksmo vertė. Šio kriterijaus esmė, yra ta, kad tais atvejais, kai sandorio vertė (kaina) pakankamai aiški bei

¹²⁰ Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 3, 19, 22, 23 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 19(1) straipsniu įstatymas // Valstybės žinios. 2012, Nr. 50-2444.

¹²¹ Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 3, 19, 22, 23 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 19(1) straipsniu įstatymas // Valstybės žinios. 2012, Nr. 50-2444.

¹²² Notarų klientams – šeši aiškūs ir nedviprasmiški notarų paslaugų įkainių kriterijai // <http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/naujienos/item/153-notarų-klientams---šeši-aiškūs-ir-nedviprasmiški-notarų-paslaugų-įkainių-kriterijai> ; prisijungimo laikas: 2012-12-06.

išreikšta, pvz., tvirtinant nekilnojamojo turto pardavimo sandorį, notaro atlyginimo skaičiavimo sistema turėtų būti nustatoma procentine išraiška. Tai teisingiausiai nustatomas mokesčio dydis, garantuojantis mokesčio skaidrumą. Šis kriterijus taikomas daugumoje Europos Sąjungos valstybių (Belgija, Bulgarija, Ispanija, Latvija, Lenkija, Liuksemburgas, Prancūzija, Rumunija, Slovakija, Vengrija), kadangi juo pagrįstas modelis laikytinas labiausiai pasiteisinsiu praktiniu požiūriu;

3. Atliekamo notarinio veiksmo ar teikiamos paslaugos pobūdis. Skirtingi notariniai veiksmai pagal savo esmę, atlikimo riziką, svarbą bei reikalingumą asmenims yra nevienodi. Viena notarinių veiksmų grupė – tai tradiciškai brangesni notariniai veiksmai, kurie paprastai nėra būtini asmenims, kita grupė – socialiai reikšmingi ir todėl tradiciškai pigesni notariniai veiksmai, kurie absoliučiai daugumai visuomenės narių yra aktualūs ir būtini, todėl turi būti prieinami. Taip pat pažymėtina, kad atliekami notariniai veiksmai skiriasi pagal savo galimų pasekmių riziką, todėl labai svarbu, kad nustatant notarų atlyginimo dydžius būtų į tai atsižvelgiama;

4. Notaro profesinės veiklos ir civilinės atsakomybės rizika. Skirtingi notariniai veiksmai turi skirtingą galimą jų atlikimo pasekmių bei žalos atsiradimo riziką, kuri vis didesnė, augant sandorio vertei. Pagal Notariato įstatymo 16 straipsnį notaras yra atsakingas ne tik už savo, bet ir savo atstovo bei notaro biuro darbuotojų veiksmais fiziniams ar juridiniams asmenims padarytą žalą, vykdant notaro profesinę veiklą. Didėjant sandorio vertei, didėja notaro atsakomybė. Tvirtindamas didelės vertės sandorius notaras tampa ypatingai finansiškai pažeidžiamas, nes nesėkmės atveju rizikuoja visu savo ir savo šeimos turtu. Pvz., notaras tvirtindamas nekilnojamojo turto, kurio vertė 1 mln., sandorį, rizikuoja 900 000 litų suma (100 000 litų padengtų privalomasis civilinės atsakomybės draudimas), nes esant mažiausiai notaro klaidai, būtent tokios sumos žalos atlyginimą jis turėtų sumokėti iš savo asmeninių lėšų;

5. Kryžminis subsidijavimas. Tai socialinio teisingumo politikos valstybėje viena sudėtinių dalių. Svarbiausi ir socialiai reikšmingiausi notariniai veiksmai turi būti prieinami didžiajai daliai visuomenės, ypač, kai įstatymas įpareigoja piliečius dėl tam tikrų veiksmų kreiptis į notarą. Pavyzdžiui, notarinius veiksmus, susijusius su brangiu turtu dažniau atlieka labiau pasiturintys asmenys (galioja bendra taisyklė, kad su kuo vertingesniu turtu siejamas notarinis veiksmas, tuo geresnė notarinio veiksmo atlikimu suinteresuoto asmens turtinė padėtis) ir jų sąskaita netiesiogiai dotuojami tokie notariniai veiksmai, kurie daugiau ar mažiau vienodai reikalingi visų socialinių grupių asmenims (dokumentų kopijų ar išrašų patvirtinimas, testamentų, įgaliojimų parengimas bei tvirtinimas, paveldėjimo teisės liudijimų išdavimas ir pan.). Būtent dėl to į socialinį notaro atlyginimo nustatymo kriterijų atsižvelgiama praktiškai visose Europos Sąjungos valstybėse;

6. Sąnaudos. Tai „praktinis“ kriterijus, susijęs su notaro kasdieniame darbe patiriamomis laiko ir materialinėmis sąnaudomis, pvz., biuro ir jo medžiagų sunaudojimas.

Taigi būtent šiuo atlyginimo už notarinius veiksmus reguliavimo pakeitimu buvo padidintas notariato veiklos teisinio reguliavimo veiksmingumas, nes minėtų naujai įsigaliojusių teisės normų turinys sudaro sąlygas ir prielaidas Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai taikyti aiškius ir nedviprasmiškus notarų paslaugų įkainių nustatymo kriterijus.

Išsamumo dėl Notariato veiklos teisinio reguliavimo veiksmingumo atlyginimo už notarinius veiksmus retrospektyvios analizės tikslu paminėtina, jog Lietuvoje net tris kartus mažinti notarų imamo atlyginimo dydžiai (2006 m. gruodžio 29 d. įsakymas, 2007 m. balandžio 3 d. įsakymas, 2007 m. gegužės 28 d. įsakymas). Svarbu akcentuoti Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymo „Dėl Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 1996 m. rugsėjo 12 d. įsakymo Nr. 57 „Dėl Notarų imamo atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas laikinųjų dydžių patvirtinimo“ pakeitimo“ rengimo bei derinimo eigą.¹²³

- Pirmasis pakeitimas – 2006-12-29 teisingumo ministro įsakymu Nr. 1R-488 - sumažintas atlyginimas už nekilnojamojo turto sandorius iki 0,5 procento nuo sumos.
- 2007-01-18 teisingumo ministro įsakymu sudaryta darbo grupė Notarų imamo atlyginimo dydžiams peržiūrėti. Darbo grupėje taip pat dalyvavo nemažai verslo ir visuomeninių organizacijų.
- 2007-04-03 teisingumo ministro įsakymas dėl notarų imamo atlyginimo dydžių pakeitimo (įsigaliojo nuo 2007-04-11).
- 2007-05-02 raštu Teisingumo ministerija Notarų rūmams pateikė derinti dar vieną teisingumo ministro įsakymo projektą (pakeitimai parengti reaguojant į asocijuotų verslo struktūrų nuomonę bei spaudimą)
- Įvyko trys Teisingumo ministerijos, Lietuvos notarų rūmų ir asocijuotų verslo struktūrų atstovų susitikimai dėl teisingumo ministro įsakymo projekto pakeitimo, kuriuose iš esmės buvo susitarta dėl verslininkų vėl keliamų klausimų dėl konkrečių atlyginimo dydžių.

Šių teisės aktų rengimo ir derinimo etapuose atlikti veiksmai leidžia teigti, jog nustatant atlyginimo už notarinius veiksmus dydį (įkainius) Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai yra svarbi ir visuomenės nuomonė, t.y., teisės aktų rengimo grupėje taip pat dalyvavo nemažai verslo ir visuomeninių organizacijų, teisės aktų rengimo metu buvo susitarta dėl verslininkų vėl keliamų klausimų dėl konkrečių atlyginimo dydžių ir kt. Tokie veiksmai prisideda prie skaidrumo ir notarinių veiksmų prieinamumo visuomenei didinimo.

Pastebėta, kad notarų atlyginimo klausimas yra aktualus ir užsienio valstybėse. Tą rodo atlikti tyrimai. 2007 metais buvo atliktas tyrimas, kuriuo siekta išnagrinėti Europos Sąjungos

---

¹²³ Notaro, seniūno ir konsulinio pareigūno atliekami notariniai Veiksmai. Svajonė Šaltauskienė.// Notariatas Nr. 2007/2, p. 30-40.

valstybių narių teisinį reguliavimą, kuriuo nustatomas atlyginimas už notarų teikiamas paslaugas, bei palyginti jį su Lietuvos reglamentavimu, įvertinti atitinkamo teisinio reguliavimo priežastis ir principus, aptarti valstybėse narėse atliktus tyrimus šioje srityje bei jų poreikį, ir įvertinti galimybę numatyti galimas maksimalaus atlyginimo notarams nustatymo pasekmes¹²⁴.

Atlikus tyrimą, buvo nustatyta, kad lotyniškos tradicijos notariato valstybėse dažniausiai atlyginimo notarams dydis yra nustatomas nurodant fiksuotą sumą, proporcinį dydį arba mažiausią ir didžiausią atlyginimo dydį, akcentuojant valstybės suteikto įgaliojimo svarbą. Tuo tarpu valstybėse, kuriose nustatyti tik maksimalūs atlyginimo už notarines paslaugas dydžiai, tokios sistemos nustatymas grindžiamas skirtingais argumentais: siekimu užtikrinti notarinių veiksnių prieinamumą, notarų nepriklausomumą bei nešališkumą ir pan. Pastebėta, jog dėl ekonominių įžvalgų ilgalaikiškumo bei dešimtmečiais nusistovėjusių sistemų priimtumo daugelyje valstybių nebuvo atliekami jokie tyrimai, susiję su atlyginimu už notarų teikiamas paslaugas. Kadangi įkainiai už notarų paslaugas valstybėse yra labai skirtingi, todėl iš viso neįmanoma kalbėti apie bendrą Europos valstybių praktiką nustatant atlyginimo už notarinius veiksmus dydį¹²⁵. Palyginimui paminėtina, jog Vokietijoje laikomasi principo, jog notaro teisinės paslaugos turi būti prieinamos visiems gyventojams, todėl notaro paslaugų įkainiai negali būti nei per maži, nei per dideli. Per aukšti įkainiai gali padaryti teisinę paslaugą neprieinamą klientams, o per maži – sukeltų pavojų notarų ekonominei nepriklausomybei. Todėl daugumoje Europos valstybių galioja principas, kai nesudėtingiems notariniams veiksniams taikomi itin maži, socialiai orientuoti įkainiai, o faktines notarų sąnaudas kompensuoja už sudėtingus ir brangesnius veiksmus gautos pajamos¹²⁶.

Vokietijos notarų rūmų Bendrųjų notarų profesinės etikos taisyklių 17 § nurodyta, kad notarų sutartys dėl bendro darbo viename biure, neužtikrinančios finansinės kiekvieno partnerio atsakomybės ir savarankiško pareigų atlikimo, prieštarauja profesinei etikai. Neteisėtas partnerio stūmimas į prastesnę ekonominę padėtį taip pat nesuderinamas su etika. Ši nuostata aktuali ir mums.

Materialioji atsakomybė už kliento interesams padarytą žalą išskiria notarą iš kitų teisininkų, pavyzdžiui, iš neteisėtai nuteisusio teisėjo ar nepagrįstai areštą sankcionavusio prokuroro žala neišieškoma. Tai skatina notarą dirbti tik gerai, tačiau neklysta tas, kas nedirba. Lietuvos Respublikos Notariato įstatymo 16 straipsnyje nustatyta, kad už žalą, padarytą kaltais notariniiais veiksmais, notaras atsako Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nustatyta tvarka. Notaras turi visiškai atlyginti savo ar savo biuro darbuotojų einant pareigas padarytą žalą.

¹²⁴ Gumuliauskienė L., Dumčiuvienė D. Kas yra tikrasis notaro paslaugos įkainis // Notariatas, 2007. P. 33.

¹²⁵ Gumuliauskienė L., Dumčiuvienė D. Kas yra tikrasis notaro paslaugos įkainis // Notariatas, 2007. P. 33.

¹²⁶ Užsienio notarių skeptiškai žiūri į siūlymus Lietuvoje keisti kainodaros principus // <http://www.infolex.lt/portal/start.asp?Tema=1&str=38232>; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

Reziumuojant manytina, jog Lietuvos nacionalinis notaro pajamų ir notarų atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas dydžių (įkainių) nustatymo teisinis reguliavimas yra pakankamai veiksmingas, nes užtikrina notarinių veiksmų ekonominį prieinamumą visuomenei, garantuoja notarinių veiksmų efektyvumą ir stabilumą, užtikrina notarų teisės gauti teisingą apmokėjimą už darbą tinkamą įgyvendinimą bei kartu užtikrina finansinių santykių skaidrumas notariato veikloje. Prie to ypatingai prisidėjo notarų atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas dydžių (įkainių) nustatymo kriterijų įtvirtinimas įstatyminiame reguliavime.

3.1.5 Specifika dėl notarų teikiamų teisinių paslaugų poreikių vertinimo kriterijų taikymo konkrečioms notariniams veiksams

Pirmiausia, manytina, svarbu nagrinėti, paveldėjimo bylų perdavimo vesti kitam notarui reguliavimo veiksmingumą. Svarbus teisės aktas šiame kontekste yra Lietuvos notarų rūmų prezidiumo 2007 m. sausio 15 d. nutarimu patvirtinta Paveldėjimo bylų perdavimo vesti kitam notarui tvarka¹²⁷. Vienas iš notarų atliekamų notarinių veiksmų yra paveldėjimo liudijimų išdavimas (Notariato įstatymas 26 str. 2 p.). Galioja bendra taisyklė, jog notariniai veiksmai gali būti atliekami pas bet kurį notarą, tačiau Notariato įstatymo 28 straipsnyje yra teisiškai reglamentuota išimtis dėl turto paveldėjimo atvejų. Pastaroji nuostata įtvirtina Lietuvos Respublikos teisingumo ministro kompetenciją šiais atvejais nustatyti notarų veiklos teritoriją.

Šią kompetenciją Lietuvos Respublikos teisingumo ministras įgyvendino Notarų gyventojams teikiamų teisinių paslaugų poreikių vertinimo metodikoje, kurioje numatyta, jog notarų veiklos teritorija turto paveldėjimo atvejams nustatoma, atsižvelgiant į atitinkamoje savivaldybėje įsteigtų notaro (notarų) biurų ir juose dirbančių notarų skaičių, savivaldybės gyvenamąsias vietas ir jų gyventojų skaičių (4.7. d.); notaro (notarų) veiklos teritorija turto paveldėjimo atvejams nustatoma notarui (notarams) steigiant notaro (notarų) biurą. Kai keli notarai steigia vieną biurą, nustatoma bendra veiklos teritorija visiems šio biuro notarams (4.8. d.); suinteresuoto asmens prašymu Notarų rūmų prezidentas arba jį pavaduojantis viceprezidentas gali nuspręsti turto paveldėjimo bylą perduoti vesti kitam notarui (4.9. d.). Būtent tokiu teisiniu reguliavimu dėl paveldėjimo bylų perdavimo vesti kitam notarui specialių taisyklių įtvirtinimo yra užtikrinamas operatyvesnis ir racionalesnis notarinių veiksmų teikimas bei didinamas notarų teikiamų paslaugų prieinamumas visuomenei.

¹²⁷ Lietuvos notarų rūmų prezidiumo 2007 m. sausio 15 d. nutarimas Nr. 4.2.1. „Dėl paveldėjimo bylų perdavimo vesti kitam notarui tvarka“ // <http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notaru-rumai/teisės-aktai/notaru-rumu-veikla-reglamentuojantys-teises-aktai/item/27-paveldėjimo-byly-perdavimo-tvarka>; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

Taip pat svarbu nagrinėti nurodymų, kuriais siekiama užkirsti kelią pinigų plovimui, skirtų notarams ir teisę atlikti notarinius veiksmus turintiems asmenims veiksmingumą. Notarams ir teisę atlikti notarinius veiksmus turintiems asmenims skirti nurodymai¹²⁸, kuriais siekiama užkirsti kelią pinigų plovimui, buvo patvirtinti Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2005 m. birželio 23 d. įsakymu Nr. 53-V, vadovaujantis Lietuvos Respublikos pinigų plovimo prevencijos įstatymo¹²⁹ 4 straipsnio 6 dalimi. Yra priešingų nuomonių dėl tokio reguliavimo įtvirtinimo tikslingumo. Pinigų plovimo prevencijos priemonės būtinos, tačiau jų įgyvendinimas notarinio veiksmo slaptumo, kartu notaro ir kliento pasitikėjimo santykių sąskaita nėra teisingas. Šiuo atveju užtektų įtvirtinti nuostatą, kad nuo tam tikros sumos atsiskaitoma per bankus ir problema būtų iš esmės išspręsta, kadangi su atitinkamomis valstybės institucijomis bendrautų bankai¹³⁰.

Pareigą notarams (ir asmenims, turintiems teisę atlikti notarinius veiksmus, antstoliams ar teisę atlikti antstolių veiksmus turintiems asmenims) tvarkyti klientų įtartinų ir neįprastų sandorių bei sandorių, pagal kuriuos gaunama ar mokama grynujų pinigų suma viršija 15 000 eurų ar ją atitinkančią sumą kita užsienio valiuta, registracijos žurnalą nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. birželio 5 d. nutarimu Nr. 562 patvirtintos „Kliento atliktų piniginių operacijų bei įtartinų ir neįprastų piniginių operacijų ir sandorių registracijos žurnalų tvarkymo taisyklės“¹³¹. Manytina, jog toks specialus reguliavimas dėl atliekamų piniginių operacijų yra reikalingas, nes tokiu būdu prisidedama prie skaidrumo notariato veikloje užtikrinimo, pasitikėjimo notariato veikla didinimo, bei apskritai prie notarams keliamo tikslo įgyvendinimo, t. y. užtikrinti, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų.

Reziumuojant, manytina, jog pagrįstai tikslingai buvo pasirinkta numatyti specialų teisinį reguliavimą ir reglamentuoti atskirtuose teisės aktuose notarų veiklą, konkrečius veiksmus darbo su paveldėjimo bylomis srityje (nes užtikrinamas operatyvesnis ir racionalesnis notarinių veiksmų teikimas bei didinamas notarų teikiamų paslaugų prieinamumas visuomenei) bei darbo su piniginių sandoriais bei sandoriais, pagal kuriuos gaunama ar mokama tam tikra pinigų suma

---

¹²⁸ Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2005 m. birželio 23 d. įsakymas Nr. 53-V „Dėl notarams ir teisę atlikti notarinius veiksmus turintiems asmenims skirtų nurodymų patvirtinimo“ // <http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notaru-rumai/teisės-aktai/notaru-rumu-veikla-reglamentuojantys-teisės-aktai/item/26-dėl-notarams-ir-teisę-atlikti-notarinius-veiksmus-turintiems-asmenims-skirtų-nurodymų-kuriais-siekiama-užkirsti-kelią-pinigų-plovimui-patvirtinimo>; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

¹²⁹ Lietuvos Respublikos pinigų plovimo prevencijos įstatymas // Valstybės žinios, 1997, Nr. 64-1502; 2003, Nr. 117-5318.

¹³⁰ Kuconis P., Nekrošius V. Teisėsaugos institucijos. Vilnius: Justitia, 2000. P. 218.

¹³¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. birželio 5 d. nutarimas Nr. 562 „Dėl kliento atliktų piniginių operacijų bei įtartinų ir neįprastų piniginių operacijų ir sandorių registracijos žurnalų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2008, Nr. 70-2653.

sirtyje (nes užtikrinama, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių, didinamas skaidrumas).

3.2 Aktualiausi notariato veiklos teisinio reguliavimo pakeitimai ir tobulinimai

Šiuo metu yra svarstomas Notariato įstatymo 56, 57, 59 ir 61 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas¹³². O Notariato įstatymo 20 ir 62 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas įsigaliojo nuo 2012 m. liepos 1 d¹³³. Svarbu aptarti aktualiuosius šiuose jau įsigaliojusiuose bei dar svarstomuose, derinamuose ir aplejamiuose Notariato įstatymo pakeitimo įstatymų projektuose pateikiamus pasiūlymus.

Kaip teigiama notariato įstatymo 56, 57, 59 ir 61 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto aiškinamajame rašte, šiuo metu Notariato įstatymas numato, jog kandidatu į notarus (asesoriumi) gali būti tik toks asmuo, kuris laimi Teisingumo ministerijos paskelbtą konkursą ir pradeda vykdyti praktiką. Asesorių skaičius yra ribotas, jų poreikį pagal įstatymą nustato Notarų rūmai. Praktiką atliekančių asesorių skaičius yra nedidelis (nuo 15 iki 25), didžioji jų dauguma veikia Vilniaus mieste. Kadangi asesorius turi atlikti praktiką konkrečiame notaro biure, jis negali padėti/atstovauti kitiems notarams. Atsižvelgiant į notaro biuro darbo specifiką, darytinos prielaidos, jog vieši konkursai asesoriaus vietai užimti gali būti nepakankamai objektyvūs. Pažymėtina, jog darbas notaro biure yra specifinis, reikalaujantis ypač didelio notaro pasitikėjimo. Todėl konkretus notaras, pageidaujantis asesoriaus, yra iš anksto suinteresuotas konkrečiau, jam žinomo asmens sėkme konkurse. Padidinus notaro amžiaus ribą iki 70 metų, pagal Įstatymą sumažėja notaro atstovavimo galimybės. Nelikus notarų rezervo nuo 65 iki 70 metų, notarų, ypač dirbančių mažesniuose miestuose atstovavimo (arba veiklos būdo, kai notaro biuras išlaiko pajamas). O Notariato įstatymo 56, 57, 59 ir 61 straipsnių pakeitimo įstatymu siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos leis¹³⁴:

1. Panaikinti ribotą ir galimai neobjektyvų asesorių atrinkimą viešo konkurso būdu, suteikiant teisę kiekvienam notarui asesoriumi pasirinkti asmenį, atitinkantį įstatyme numatytus reikalavimus, nesusijusi artimos giminystės ryšiu su jo kandidatūra teikiančiu notaru ir su juo sudaryti darbo sutartį;
2. Sudaryti sąlygas išaugti asesorių skaičiui, nustatant vienintelį jų kiekio apribojimą lygų bendram Lietuvos notarų skaičiui;

¹³² Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 56, 57, 59 ir 61 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=424473; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

¹³³ Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 20, 62 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios. 2012, Nr. 76-3934.

¹³⁴ Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 56, 57, 59 ir 61 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=424475; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

3. Suteikti galimybes asesoriaus institutui plisti visose Lietuvos savivaldybėse;
4. Panaikinti Notarų rūmų išlaidas asesorių stipendijavimui ir draudimui;
5. Lietuvos notarams išlaikyti biuro pajamas turint laikiną trunkamą nedarbingumą (ligos, nėštumas, motinystės, tėvystės rūpesčiai ir kt.).

Pažymėtina, jog aukščiau minėti Notariato įstatymo nuostatų pakeitimai yra įvertinti kaip diskutuoti Lietuvos Respublikos seimo kanceliarijos teisės departamento išvadoje¹³⁵. Joje teigiama, pavyzdžiui, dėl siūlymo atsisakyti galiojančiame Notariato įstatymo 56 straipsnyje įtvirtintos nuostatos, kad kandidatas į notarus (asesorius) parenkamas viešo konkurso būdu, jog siūloma nuostata diskutuotina. Nors projekto aiškinamajame rašte¹³⁶ teigiama, kad kandidatų į notarus (asesorių) atrinkimas viešo konkurso būdu yra galimai neobjektyvus, todėl siūloma jo atsisakyti ir nustatyti, kad kiekvienas notaras gali pasirinkti po vieną kandidatą į notarus (asesorių), atitinkantį įstatymo reikalavimus, savo nuožiūra, tokiam siūlymui nepritartina. Nes pagal galiojančio įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 4 punktą, buvimas kandidatu į notarus (asesoriumi) yra viena iš būtinų tapimo notaru sąlygų. Tuo tarpu notarai į pareigas skiriami viešo konkurso būdu. Ir pritartina Teisės departamento pozicijai išdėstyta išvados 1 straipsnyje, kad pritarus siūlomai nuostatai, kandidatų į notarus (asesorius) parinkimo procedūra netaptų skaidresne, o notarų skyrimo į pareigas procedūra taptų mažiau skaidri, nes pirminę jų atranką būtų atlikę patys notarai, parinkdami kandidatus į notarus (asesorius) savo nuožiūra ne konkurso tvarka (Išvados 3.2 punktas.).

Tuo tarpu siūlymas notariato įstatymo 56 straipsnį papildyti nuostata numatančią reikalavimą kandidatui į notarus (asesorius) būti nesusijusiam artimos giminystės ryšiu su jo kandidatūrą teikiančiu notaru, manytina yra per siauros apimties ir turėtų numatyti ne tik artimų giminystės, bet ir svainystės ryšių tarp kandidato į notarus (asesorius) ir su jo kandidatūrą teikiančiu notaru, draudimą. Kaip ir LR DK 97 straipsnio 1 dalyje¹³⁷.

Kiti siūlomi Notariato įstatymo atitinkamų nuostatų (57 straipsnio, 59 straipsnio ir 61 straipsnio) pakeitimai, kiek tai susiję su kandidatų į notarus (asesorius) teisiniu statusu laikytini nenuosekliais, nes iš jų turinio nėra aišku kas yra „kandidato į notarus (asesorius) darbdaviu – teisingumo ministras, kuris jį skiria ir atleidžia, ar notaras, kuris su juo sudaro darbo sutartį, koks santykis tarp kandidato į notarus (asesoriaus) veiklos nutraukimo ir darbo sutarties pasibaigimo, taip pat neaišku, ar kandidatas į notarus (asesorius) dirba darbą, vykdo pareigas ar atlieka

¹³⁵ Lietuvos Respublikos seimo kanceliarijos teisės departamento 2012 m. gegužės 21 d. išvadoje Nr. XIP-4435 „Dėl Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 56, 57, 59 ir 61 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto“ // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=424932; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

¹³⁶ Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 56, 57, 59 ir 61 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=424475; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

¹³⁷ Lietuvos Respublikos darbo kodeksas // Valstybės žinios, 2002, Nr. 64-2569.

praktiką, ar teisingumo ministras skiria jį į pareigas, ar skyrimas yra leidimas atlikti notaro praktiką. Projektas tobulintinas, pašalinant nurodytus neaiškumus¹³⁸.

Taigi, manytina, jog aukščiau pateiktos trys pastabos ir pasiūlymai dėl Notariato įstatymo 56, 57, 59 ir 61 straipsnių pakeitimo įstatymo tobulinimo yra visiškai pagrįsti, ir reikia tikėtis, jog šiuo metu vykstančiame šio teisės akto derinimo ir tobulinimo procese į jas bus tinkamai atsižvelgta ir šis teisės akto projektas bus atitinkamai pakoreguotas.

Tuo tarpu nuo 2012 m. liepos 1 d. įsigaliojęs Notariato įstatymo 20 ir 62 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas¹³⁹ buvo parengtas siekiant teisinio reguliavimo sistemiškumo ir teisinio aiškumo, kartu su Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo pakeitimo įstatymo projektu¹⁴⁰ ir Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 23, 137, 148, 163, 296, 340, 810, 811, 812, 813, 814, 815 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Kodekso papildymo 812¹ straipsniu įstatymo projektu¹⁴¹. Šis Notariato įstatymo 20 ir 62 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas buvo parengtas siekiant užtikrinti teisinio reguliavimo aiškumą ir sistemiškumą, suderinant Komercinio arbitražo įstatymo pakeitimo įstatymo projektu siūlomas nuostatas ir Lietuvos Respublikos notariato įstatymo nuostatas¹⁴². Taigi nuo 2012 m. liepos 1 d. įsigaliojus Notariato įstatymo 20 ir 62 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projektui, įtvirtinta minėtų teisės aktų tarpusavio suderinimą ir neprieštaravimą.

Pažymėtina, kad Notariato įstatymo 20 ir 62 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymu Notariato įstatymo 20 straipsnio 2 dalyje po žodžių „notaro atlyginimą“ įrašyti žodžiai „atlygį už arbitro funkcijų atlikimą, atlyginimą už darbą visų lygių rinkimų ir referendumo komisijose“, ir 20 straipsnis papildytas 3 dalimi. Todėl šiuo metu naujos redakcijos Notariato įstatymo 20 straipsnio 2 ir 3 dalys, atitinkamai, numato, jog notaras negali gauti jokio kito atlyginimo, išskyrus notaro atlyginimą, atlygį už arbitro funkcijų atlikimą, atlyginimą už darbą visų lygių rinkimų ir referendumo komisijose, kompensaciją už darbą Notarų rūmuose, užmokestį už pedagoginę ar kūrybinę veiklą. Ši nuostata netaikoma tais atvejais, kai sustabdomi notaro įgaliojimai. Atlikdamas arbitro funkcijas, notaras privalo vengti interesų konflikto ar kitų aplinkybių, kurios galėtų kelti abejonių jo objektyvumu ir nešališkumu atliekant įstatymų

---

¹³⁸ Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 56, 57, 59 ir 61 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto aiškinamojo rašto 3straipsnis // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=424475; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

¹³⁹ Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 20 ir 62 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=425139; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

¹⁴⁰ Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo pakeitimo įstatymo projektas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=370835; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

¹⁴¹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 23, 137, 148, 163, 296, 340, 810, 811, 812, 813, 814, 815 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Kodekso papildymo 812¹ straipsniu įstatymo projektas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=370837; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

¹⁴² Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 20 ir 62 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto aiškinamasis raštas, 1 ir 4 straipsniai // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=425141; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

nustatytas funkcijas. Notaras negali būti arbitru ginčiuose, kylančiuose iš santykių, dėl kurių jis jau yra atlikęs įstatymų nustatytas funkcijas. Be to, notaras negali atlikti įstatymų nustatytų funkcijų dėl tų santykių, iš kurių kilusiame ginče jis buvo arbitru.“

Taigi būtent šis pakeitimas buvo būtinas siekiant užtikrinti komercinio arbitražo vieną svarbiausių principų – dispozityvumo principą. Nes nuo 2012 m. liepos 1 d. įsigaliojo ir Komercinio arbitražo įstatymo pakeitimo įstatymas, kuriuo šio įstatymo 14 straipsnio 1 dalis buvo pakeista numatant, jog arbitru gali būti paskirtas bet koks veiksnius fizinis asmuo, jei šalys nesusitaria kitaip.

Vadinasi, Notariato įstatymo 20 ir 62 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymu užtikrintas notariato veiklos teisinio reguliavimo veiksmingumas, tuo aspektu, kad buvo garantuota Lietuvos nacionalinių įstatymų turinio tarpusavio suderinamumas ir neprieštarinumas.

Be to, svarbu paminėti ir kitą notariato veiklos teisinio reguliavimo pakeitimą, kuris buvo atliktas 2011 metais. T. y. 2011 m. Centrinė hipotekos įstaiga (toliau – CHI), įgyvendindama Lietuvos Respublikos civilinio kodekso papildymo 2.111, 2.138¹ straipsniais ir 2.147 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso papildymo 464 straipsniu ir 496 straipsnio papildymo įstatymo nuostatas, sukūrė ir nuo 2011 m. sausio 1 d. pradėjo tvarkyti du naujus Notarine tvarka patvirtintų įgaliojimų bei Neveiksnių ir ribotai veiksnių asmenų registrus. Naujų registrų veikla, registrų duomenų naudojimas padeda išvengti neteisėtų sandorių sudarymo ir tvirtinimo. Neveiksnių ir ribotai veiksnių asmenų registre kaupiamais duomenimis siekiama apsaugoti neveiksnių asmenų interesus ir įsitikinti, kad jiems teisėtai atstovaujama, be to, registro duomenys naudojami ir nustatant neveiksnių asmenų globėjus ir rūpintojus. Hipotekos ir įkeitimo sudarymo ir registravimo elektroninės paslaugos įdiegimas (toliau – HISREP) yra Hipotekos registro pertvarkymo pagal teisės aktų pakeitimus pirmoji dalis. Programinės priemonės šiai paslaugai buvo kuriamos bendradarbiaujant su Lietuvos notarų rūmais. Hipotekos registro pakeitimų ir elektroninės paslaugos specifikacija ir reikalavimai šiai paslaugai buvo derinti su Lietuvos notarų rūmų sudarytos darbo grupės nariais, kurie sukurtą paslaugą testavo ir teikė pastabas ir pasiūlymus. 2011 m. gegužės 1 d. CHI kartu su valstybės įmone Registrų centru, įgyvendindami vieno langelio principą teikiant viešąsias elektronines paslaugas, sudarė sąlygas notarams Hipotekos registro elektronine paslauga naudotis prisijungiant prie jos per elektroninę notaro autentifikavimo sistemą su integruotu notaro elektroniniu parašu¹⁴³. Taigi tokiu teisinio reguliavimo pakeitimu, kuris įtakojo ir

---

¹⁴³ 2011 m. Teisingumo ministerijos atlikti darbai // [http://www.tm.lt/dok/atask/2011%20darbai%20\(201112\).pdf](http://www.tm.lt/dok/atask/2011%20darbai%20(201112).pdf); prisijungimo laikas: 2012-11-22.

notariato veikos teisinį reguliavimą, būdu buvo prisidėta prie notarų veiklos tikslo – išvengti neteisėtų sandorių sudarymo ir tvirtinimo.

Reziumuojant, darytina išvada, jog aptartieji teisinio reguliavimo pakeitimai įnešė nepaneigiamai reikšmingą įnašą į notariato veiklos teisinio reguliavimo veiksmingumo užtikrinimą. Tačiau nors nemažai pakeitimų notariato veiklos teisiniame reguliavime buvo atlikta iki šiol, vis dar yra sričių, kurias reikia patobulinti.

3.3 Netinkamas notarinių veiksmų vykdymas. LAT ir Notarų garbės teismo bylų apžvalga

Prieš padedant nagrinėti LAT ir Notarų garbės teismo nagrinėtas bylas, svarbu pažymėti, kad daugiausiai praktinių notarų veiklos problemų kyla dėl atsisakymo vykdyti tam tikrus notarinius veiksmus ar jų nevykdymo. Pirmame magistro baigiamojo darbo skyriuje buvo aptarti notarų atliekami veiksmai, kuriuos reglamentuoja Notariato įstatymo 26 straipsnis. Darbo tiriamajai daliai pasirinktos bylos dėl paveldėjimo teisės liudijimų neišdavimo. Darbe taip pat tiriama Notarų garbės teismo 2010 – 2011 išnagrinėtos bylos.

Taigi aptariant LAT teismo praktiką dėl paveldėjimo teisės liudijimo neišdavimo, svarbu paminėti, kad notaras atlikdamas įstatyme numatytus notarinius veiksmus privalo vadovautis Lietuvos Respublikos Konstitucija, Notariato įstatymu ir kitais Lietuvos Respublikos įstatymais, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro teisės aktais ir Notarų rūmų nutarimais bei kitais teisės aktais. Kitaip tariant prieš atliekant tam tikrus notarinius veiksmus, notaras privalo įsitikinti ar tokie veiksmai turi teisinį pagrindą, ar neprieštarauja nurodytiems teisės aktams. Atsisakydamas atlikti tam tikrus notarinius veiksmus notaras atsisakymo priežastis išdėsto raštu, atsisakymo atlikti notarinį veiksma rašte nurodydamas atsisakymo datą, savo vardą pavardę ir biuro pavadinimą, asmens, kuriam atsisakyta atlikti notarinį veiksma, tapatybę nustatančius duomenis, veiksmus, kuriuos buvo prašoma atlikti, atsisakymo atlikti notarinį veiksma motyvus ir teisinius pagrindus, atsisakymo apskundimo tvarką ir terminus. Atsisakymas atlikti notarinį veiksma pasirašomas notaro bei patvirtinamas antspaudu¹⁴⁴.

Aptariant konkrečius notarinių veiksmų apskundimo atvejus paminėtina byla Nr. 3K-3-419/2007 išnagrinėta LAT Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos, kurioje rašytinio proceso tvarka teismo posėdyje išnagrinėjo civilinę bylą pagal suinteresuoto asmens L. S. kasacinį skundą dėl notarės G. Š. atsisakymo išduoti paveldėjimo teisės liudijimą. LAT nutarė apeliacinės

¹⁴⁴ Lietuvos Respublikos notariato įstatymas // Valstybės žinios, 1992, Nr. 28-810// http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=429248 ; prisijungimo laikas: 2013-03-06.

instancijos sprendimą palikti nepakeistą ir įpareigojo notarę išduoti pareiškėjai paveldėjimo teisės liudijimą. Aptariant bylos aplinkybes pažymėtina, kad L. S. kreipėsi į notarę dėl paveldėjimo teisės liudijimo išdavimo mirus jos vyrui S. J. Svarbu paminėti, kad N. J. ir S. J. gyveno santuokoje, vedė bendrą ūkį, bendrai mokėjo už komunalines paslaugas, nors ir ketino skirtis. S. J. po mirties turtą paliko L. S., tačiau N. J. reikalavo notarės išduoti paveldėjimo teisės liudijimą, kadangi pareiškėjai buvo reikalingas išlaikymas dėl senyvo amžiaus (gim. 1932 m. sausio 10 d.) ir gaunamos pensijos dydžio (apie 500 Lt). pirmosios instancijos teismas pareiškėjos N. J. skundą patenkino ir įpareigojo notarę išduoti liudijimą. Visgi notarė atsisakė išduoti liudijimą į privalomąją palikimo dalį, nes nebuvo nustatytas juridinis faktas, kad pareiškėjai sutuoktinio mirties dieną buvo reikalingas išlaikymas. Pirmosios instancijos teismas tokio juridinio fakto nenustatė. Teismo sprendimo rezoliucinėje dalyje turėjo būti nustatytas pagrindas įpareigojimui išduoti paveldėjimo teisės liudijimą N. J., t. y. nustatytas juridinis faktas, kad jai palikėjo mirties dieną buvo reikalingas išlaikymas. Nenustatęs tokio juridinio fakto, teismas negalėjo įpareigoti notarės atlikti notarinius veiksmus. Nepaisant notarės nurodytų aplinkybių LAT pažymėjo, kad galioja palikėjo pensinio amžiaus sutuoktinio išlaikymo reikalingumo prezumpcija, todėl notaras, nustatęs, kad palikėjo sutuoktinis atitinka formaliuosius subjektiškumo pagal CK 5.20 straipsnį kriterijus, turi išduoti paveldėjimo teisės liudijimą į privalomąją palikimo dalį. Taigi teismas nurodė, jog notaras neturėjo teisinio pagrindo atsisakyti atlikti notarinių veiksmų, todėl atsisakymas neteisėtas¹⁴⁵.

Kitoje byloje kilo ginčas dėl įpėdinių teisės paveldėti palikimą sudarančią turtinę teisę į žemės nuosavybės teisių atkūrimą ir dėl įpėdiniams tenkančių atkurtos nuosavybės teise žemės dalių. Pareiškėjas A. K. skunde teismui nurodė, kad A. J., mirusi 2003 m. birželio 21 d., testamentu jam paliko žemę ir pastatų, esančių (*duomenys neskelbtini*), dalį. Pagal Plungės rajono apylinkės teismo 2003 m. birželio 5 d. sprendimą A. J. įgijo teisę atkurti nuosavybę į 50 ha žemės sklypą, valdytą (*duomenys neskelbtini*). Nuosavybė buvo atkurta keliais žemės sklypais, lygiaverčiais turėtajai žemei. A. J. sutuoktinis A. J., kaip privalomosios palikimo dalies pagal įstatymą paveldėtojas, įgyvendino šią teisę, paveldėdamas 15,34 ir 9,16 ha žemės sklypus, dėl kurių notarė išdavė paveldėjimo teisės liudijimus. Pareiškėjo teigimu, notarės atsisakymas jam išduoti paveldėjimo teisės liudijimą į likusius sklypus yra nepagrįstas, nes kitas įpėdinis A. J. jau įgyvendino teisę paveldėti pusę palikimo. Dėl to pareiškėjas skundu teismo prašė panaikinti Plungės rajono 2-ojo notarų biuro notarės G. D. 2007 m. kovo 1 d. nutarimą atsisakyti išduoti jam paveldėjimo teisės liudijimą į 15,49 ha miško sklypą (*duomenys neskelbtini*), 4,1 ha, 15,2 ha ir 1,5 ha žemės sklypus (*duomenys neskelbtini*) ir įpareigoti notarę išduoti tokį paveldėjimo

---

¹⁴⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų 2007 m. rugsėjo 28 d. kolegijos nutartis N.J. v. notarė G. Š civilinėje byloje, Nr. 3K-3-377/2007.// <http://www.infolex.lt/tp/81010>, prisijungimo laikas: 2013-02-15.

teisės liudijimą. LAT nustatė, kad notarės G. D. atsisakymas išduoti liudijimą buvo neteisėtas, kadangi pagal CK 5.70 straipsnį įpėdiniai gali pasidalyti palikimą bendru susitarimu. Iš A. J. pareiškimo notarui ir pakvitavimo (T. 1, b. l. 149,159, 160) teismas sprendė, kad įpėdiniai pasidalijo palikimą. Įpėdiniai susitarimą paveldėti turta lygiomis dalimis patvirtino 2003 m. lapkričio 26 d. prašymuose Plungės rajono žemėtvarkos skyriui. Pasitvirtinus faktui dėl įpėdinių paveldimo turto tarpusavio pasidalijimo, yra pagrindas notarui išduoti paveldėjimo teisės liudijimą pareiškėjui¹⁴⁶.

Aptariant nurodytų bylų turinį pažymėtina, kad tiek vienu, tiek kitu atveju notarės atsisakydamos vykdyti notarinius veiksmus, konkrečiu atveju išduoti paveldėjimo teisės liudijimą pritaikė netinkamus atsisakymo pagrindus. Pažymėtina, kad šiuo klausimu – dėl atsisakymo atlikti notarinius veiksmus, LAT praktika nėra itin gausi (per laikotarpį nuo 1990 m. iki 2012 m. išnagrinėta 41 byla). Tai suponuoja mintį, kad notaras, kaip teisėsaugos sistemos atstovas, privalo būti itin kompetentingas ir atidus atlikdamas įstatymo leidėjų teisės aktuose įtvirtintas funkcijas bei jas realizuodamas praktikoje. Visgi įstatymo leidėjas numatė galimybę asmenims kreiptis į teismą dėl notarinių veiksmų teisėtumo, taip nesuteikdamas notarams visišką valdžios notarinių veiksmų atlikimo procese.

Taip pat svarbu paminėti ir tai, kad skundus dėl notaro veiksmų, nesusijusių su atliekamų notarinių veiksmų esme, nagrinėja Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija arba jos pavedimu Notarų rūmai. Taigi LR teisingumo ministras arba Notarų rūmų prezidiumas turi teisę iškelti notarui drausmės bylą už Lietuvos Respublikos notariato įstatymo, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro patvirtintų teisės aktų ir Lietuvos Respublikos notarų garbės (etikos) kodekso pažeidimus. Šių bylų nagrinėjimas priskirtinas Garbės teismo kompetencijai. Pažymėtina, kad Notarų garbės teismo praktika nėra gausi. Antai 2010 m. Notarų garbės teismas išnagrinėjo 2 bylas, iš kurių vieną iškėlė LR teisingumo ministras, o kitą Lietuvos notarų rūmų prezidiumas¹⁴⁷. 2011 m. taip pat išnagrinėtos tik 2 bylos¹⁴⁸. Nors ir esant negausiai praktikai, visgi svarbu aptarti dažniausiai praktikoje pasitaikančius notarų etikos kodekso normų pažeidimus.

Antai 2011 m. kovo 16 d. Notarų garbės teismas išnagrinėjo drausmės bylą notarei, kurią iškėlė Notarų rūmų prezidiumas už Notariato įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 4 punkto, 3 straipsnio 3 dalies 4 punkto, 6 straipsnio 2 dalies, 19 straipsnio 2 dalies, 28 straipsnio 2 dalies, 2004 m.

¹⁴⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų 2008 spalio 20 d. kolegijos nutartis A. K. v. notarė G. D. civilinėje byloje, Nr. 3K-3-498/2008.// <http://www.infollex.lt/tp/90119>; prisijungimo laikas: 2013-02-15.

¹⁴⁷ Lietuvos notarų rūmų 2011 m. balandžio 4 d. rašto Teisingumo ministerijai Nr. S-209 „Lietuvos notarų rūmų 2010 metų veiklos ataskaita ir Lietuvos notariato 2011 metų perspektyvos ir kryptys (2010 m. sausio 1 d. – 2010 m. gruodžio 31 d.)“. P. 8.

¹⁴⁸ Lietuvos notarų rūmų 2012 m. balandžio 2 d. rašto Teisingumo ministerijai Nr. S-383 „Lietuvos notarų rūmų 2011 metų veiklos ataskaita ir Lietuvos notariato 2012 m. veiklos perspektyvos ir kryptys (2010 m. sausio 1 d. – 2010 m. gruodžio 31 d.)“. P. 11.

kovo 15 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu Nr. 1R-64 patvirtintų Notariato registro tvirtinamųjų įrašų ir notarinių liudijimų formų pildymo taisyklių 14.1 punkto, 2008 m. vasario 5 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu 1R-69 patvirtintų Notarų imamo atlygio už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų Lietuvos Respublikos notarų garbės (etikos) kodekso 3 straipsnio, 7 straipsnio 1 dalies ir 2 dalies 7.2, 7.4 punktų pažeidimus. Notarų garbės teismas nustatęs, kad drausmės byla notarei buvo iškelta pagrįstai, nusprendė, kad notarė nesilaikė sąžiningos konkurencijos principų ir pažeidė Notariato įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 4 punktą, 3 straipsnio 3 dalies 4 punktą, 6 straipsnio 2 dalį, 19 straipsnio 2 dalį, 28 straipsnio 2 dalį, 2004 m. kovo 15 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu Nr. 1R-64 patvirtintų Notariato registro tvirtinamųjų įrašų ir notarinių liudijimų formų pildymo taisyklių 14.1 punktą, 2008 m. vasario 5 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu 1R-69 patvirtintų Notarų imamo atlygio už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas laikinųjų dydžių pastabų 1 punktą bei Lietuvos Respublikos notarų garbės (etikos) kodekso 3 straipsnį, 7 straipsnio 1 dalį ir 2 dalį 7.2 ir 7.4 punktus. Notarų garbės teismas notarei pareiškė papeikimą¹⁴⁹. Kitaip tariant vienu iš bylos iškėlimo ir papeikimo paskyrimo pagrindų buvo notarinių veiksmų atlikimo taisyklių nesilaikymas, t. y. notarinių veiksmų atlikimas ne biure (6 str. 2 d. ir 28 str. 2 dalis).

Dėl panašių priežasčių 2011 m. gegužės 19 d. Notarų garbės teismas išnagrinėjo drausmės bylą notarei, kurią iškėlė Notarų rūmų prezidiumas už Notariato įstatymo 6 straipsnio 2 dalies, 20 (1) straipsnio 3 dalies, 28 straipsnio 2 dalies bei Lietuvos Respublikos notarų garbės (etikos) kodekso 7 straipsnio 1 dalies 7.4 punkto pažeidimus. Notarų garbės teismas nustatė, kad drausmės bylos iškėlimas yra pagrįstas ir nusprendė, kad notarė pažeidė Notariato įstatymo 6 straipsnio 2 dalies, 15 (1) straipsnio 2 dalies, 20 (1) straipsnio 3 dalies, 28 straipsnio 2 dalies, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymo Nr. 1R-119 „Dėl reikalavimų keliamų notarų biurams ir notarų darbo laikui, patvirtinimo“ (Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2007 m. liepos 18 d. įsakymo Nr. 1R-294 redakcija su pakeitimais) 8.7 punkto ir 12 punkto nuostatas. Taigi Notarų garbės teismas notarei pareiškė papeikimą¹⁵⁰ už notarinių veiksmų atlikimą ne biure, bei teisingumo ministro nustatytos iškabos formos nesilaikymą.

Taip pat svarbu paminėti, kad už tam tikrų teisės normų pažeidimus notarui gali būti skiriamas ne tik papeikimas, bet ir atleidimas iš darbo. Antai 2010 m. sausio 13 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu Nr. 1R-10 buvo iškelta drausmės notarui E. A. už Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 4 punkto, 3 straipsnio 4 dalies 3 ir

---

¹⁴⁹Lietuvos notarų rūmų 2012 m. balandžio 2 d. rašto Teisingumo ministerijai Nr. S-383 „Lietuvos notarų rūmų 2011 metų veiklos ataskaita ir Lietuvos notariato 2012 m. veiklos perspektyvos ir kryptys (2010 m. sausio 1 d. – 2010 m. gruodžio 31 d.). P. 11-12.

¹⁵⁰Ten pat.

4 punktų bei Lietuvos Respublikos notarų garbės (etikos) kodekso 3 ir 4 straipsnių pažeidimus. 2010 m. vasario 5 d. Notarų garbės teismo, vadovaujantis Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 10(2) straipsnio 1 dalies 9 punktu ir Notarų garbės teismo nuostatų 39.9 punktu, pasiūlymu Lietuvos Respublikos teisingumo ministras E. A. 2010 m. balandžio 9 d. atleido iš notaro pareigų¹⁵¹.

Dar viena byla dėl Etikos kodekso keliamų reikalavimų neatitikimo buvo iškelta 2010 m. vasario 26 d. Notarų rūmų prezidiumas nutarimu Nr. 14, notarei R. B. už Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 4 punkto, 3 straipsnio 3 dalies 4 punkto bei Lietuvos Respublikos notarų garbės (etikos) kodekso 3, 4, 6 straipsnių ir 16 straipsnio 3 dalies pažeidimus. 2010 m. kovo 26 d. Notarų garbės teismas, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 10 (2) straipsnio 1 dalies 7 punktu ir Notarų garbės teismo nuostatų 39.7 punktu, pareiškė notarei R. B. griežtą papeikimą¹⁵². Kitaip tariant pateiktuose Notarų garbės teismo nagrinėtų drausminių bylų pavyzdžiuose atleidimo iš pareigų ir griežto papeikimo paskyrimo priežastimis tapo nepagarbos notaro profesijai ir kolegoms rodymas, deramo orumo neišlaikymas bei korektiškumo bendraujant su klientais nesilaikymas.

Apibendrinant darytina išvada, kad notaras, kaip tam tikras valstybės teisėsaugos funkcijas, tokias kaip privatinės teisės normų saugojimas¹⁵³ bei jų teisingo taikymo stebėjimas, atliekantis asmuo privalo būti ne tik visapusiškai kompetentingas, išsilavinęs nemenką patirtį sukaupęs asmuo, bet ir elgtis kaip mandagus etikos normų paisantis asmuo. Aukštų reikalavimų taikymas notaro profesijos atstovams negali būti paneigtas dėl ypatingos svarbos funkcijų, pavestų atlikti valstybės, atlikimo. Visgi aptarta negausi teismų praktika suponuoja išvadą, kad notarais tampa tik aukštų aukštos kvalifikacijos ir moralinių – etinių nuostatų paisantys asmenys.

---

¹⁵¹ Lietuvos notarų rūmų 2011 m. balandžio 4 d. rašto Teisingumo ministerijai Nr. S-209 „Lietuvos notarų rūmų 2010 metų veiklos ataskaita ir Lietuvos notariato 2011 metų perspektyvos ir kryptys (2010 m. sausio 1 d. – 2010 m. gruodžio 31 d.)“. P. 8.

¹⁵² Ten pat. P. 8.

¹⁵³ Kuconis P., Nekrošius V. Teisėsaugos institucijos. Vilnius: Justitia, 2000. P. 211.

IŠVADOS

Atliktas tyrimas leidžia padaryti šias išvadas:

1.1. Notariatas – tai savarankiška organizacija vienijanti privačius, kvalifikuotus specialistus, vykdančius viešo pobūdžio funkcijas, siekiant užtikrinti civilinės apyvartos teisėtumą, tinkamą civilinių įstatymų taikymą praktikoje, bei visiškai materialiai atsakingus už šių funkcijų vykdymą. Notariatas savo veiklą grindžia šiais principais: nepriklausomumas, teisingumas, teisėtumas, viešumas. Notariato tikslas yra fizinių ir juridinių asmenų ir valstybės teisėtų interesų apsauga bei civilinių teisinių santykių teisėtumas.

1.2. Notarinių veikslių esmę sudaro teisių ir faktų tvirtinimas tokiu būdu, kad būtų pašalintos galimybės ir sąlygos ginčui dėl pažeistos materialinės subjektinės teisės kilti. Notariniais veiksmais laikytini notaro, kaip viešo pobūdžio funkcijas atliekančio asmens, atliekami veiksmai tvirtinant sandorius, išduodant paveldėjimo liudijimus, liudijant dokumentų nuorašų ir jų išrašų tikrumą, išduodant nuosavybės teisės į dalį sutuoktinių bendro turto liudijimus ir atliekant kitus veikslus, nurodytus LR notariato įstatymo 26 straipsnyje.

2.1. Notariato teisinio reguliavimo bazę, bendriausia prasme, sudaro: nacionaliniai ir tarptautiniai (regioniniai) notariato teisinius pagrindus reglamentuojantys teisės aktai, tokie kaip LR Konstitucija, LR CK, Notariato įstatymas, Lietuvos notarų rūmų statutas, Asociacijų įstatymas, notarų profesinės veiklos etiką reguliuojantys teisės aktai.

2.2. Notariato atsakomybės ypatumus lemia Lietuvos teisinėje sistemoje notarui, kaip viešo pobūdžio funkcijas atliekančiam asmeniui, suteikiamas teisinis statusas. Dėl notarų profesijos specifikos, jiems keliamų didesnių atidumo, atsargumo, rūpestingumo reikalavimų, notarams yra taikomas griežčiausios atsakomybės principas. Taigi, tiek civilinės, tiek baudžiamosios, tiek administracinės atsakomybės atveju įstatymų leidėjas notarui nustato pačią griežčiausią atsakomybę.

2.3. Notariato veiklos tarnybinę priežiūrą ir nusižengimų nagrinėjimą vykdo du pagrindiniai subjektai – teisingumo ministras ir Notarų garbės teismas. Šių subjektų kompetencija atliekant notarų veiklos priežiūrą ir kontrolę įtvirtinta įstatymo lygmens teisės aktuose. Viso notarų tarnybinės priežiūros instituto įtvirtinimas įstatymo lygmens teisės aktuose yra įtakotas notaro profesijos ypatumų, t. y., notaras yra valstybės įgaliotas asmuo, todėl ir valstybės kontroliuojama profesija.

2.4. Notaro profesijai, kaip ir kitoms profesijoms, kurių veiklos pobūdis reikalauja aukštesnio nei įprastai atidumo, rūpestingumo ir atsakomybės laipsnio, būdinga tai, kad yra nustatytos tam tikros profesinio elgesio taisyklės. Lietuvos notarų profesinės veiklos etikos principinės nuostatos yra įtvirtintos Notarų garbės (etikos) kodekse, tam tikrose Notariato įstatymo normose. Pažymėtina, kad Lietuvos jurisdikcijos notarams galioja rekomendacinio

pobūdžio Europos notarų elgesio kodeksas, kaip notarų profesinės veiklos reikalavimų gairės. Šie teisės aktai, iš notaro, kaip viešo pobūdžio funkcijas atliekančio asmens, reikalauja vykdant savo veiklą, elgtis ne tik kompetentingai, bet ir vadovautis bendraisiais etikos standartais, tokiais, kaip sąžiningumas, teisingumas, mandagumas, pagarbos ir orumo išlaikymas, solidarumas, lojalumas ir kitais etikos principais.

3.1. Magistro baigiamajame darbe aptarti teisinio reguliavimo pakeitimai įnešė nepaneigiamai reikšmingą įnašą į notariato veiklos teisinio reguliavimo veiksmingumo užtikrinimą:

3.1.1. reikšmingas pakeitimas atlyginimo už notarinius veiksmus reguliavime buvo atliktas Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 3, 19, 22, 23 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 19 (1) straipsniu įstatymu. Būtent šiuo atlyginimo už notarinius veiksmus reguliavimo pakeitimu buvo padidintas notariato veiklos teisinio reguliavimo veiksmingumas, nes minėtų naujai įsigaliojusių teisės normų turinys sudaro sąlygas ir prielaidas Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai taikyti aiškius ir nedviprasmiškus notarų paslaugų įkainių nustatymo kriterijus;

3.1.2. buvo išplėstas specialusis teisinis reguliavimas, susijęs su: a) paveldėjimo bylomis, siekiant užtikrinti operatyvesnę ir racionalesnę notarinių veiksmų teikimą bei didinant notarų teikiamų paslaugų prieinamumą visuomenei; b) piniginiams sandoriams bei sandoriams, pagal kuriuos gaunama ar mokama tam tikra pinigų suma siekiant užtikrinti, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių, būtų didinamas jų skaidrumas.

3.2. Notarų teikiamų teisinių paslaugų poreikis vertinamas per tokių kriterijų visumą, kaip teritorijos skirstymas į savivaldybes, jų ribos, centrai, gyventojų skaičius, vieno notaro aptarnaujamų gyventojų skaičiaus nustatymas, notarų pajamos už atliktus notarinius veiksmus, notarų atliktų notarinių veiksmų skaičius ir struktūra. Nurodytų kriterijų visuma leidžia efektyviai ir teisingai įvertinti notarinių paslaugų poreikį, reikiamą notarų skaičių, valstybės pavestiems uždaviniams atlikti bei nustatyti tinkamą ir proporcingą atliekamų veiksmų svarbai atlygį.

3.3. Nors nemažai pakeitimų notariato veiklos teisiniame reguliavime buvo atlikta, vis dar yra sričių, kurias reikia patobulinti:

3.3.1. šiuo metu veikiančiame Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 56 straipsnyje įtvirtinta nuostata, kad kandidatas į notarus (asesorius) parenkamas viešo konkurso būdu. Šią nuostatą bandoma pakeisti parengus ir pateikus svarstymui Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 56, 57, 59 ir 61 straipsnių pakeitimo įstatymo projektą, kuriuo, siekiama įtvirtinti nuostatą, kad kiekvienas notaras asesoriumi turi teisę pasirinkti asmenį, atitinkantį Lietuvos Respublikos notariato įstatyme numatytus reikalavimus, nesusijusį artimos giminystės ryšiu su jo

kandidatūrą teikiančiu notaru ir su juo sudaryti darbo sutartį. Pažymėtina, kad tiek palikus galioti esamą asesorių parinkimo tvarką, tiek ir įgaliojus notarus pasirinkti reikalavimus atitinkančius asesorius, parinkimo procedūra netaptų skaidresne, o pritarus teikiamam Lietuvos Respublikos notariato įstatymo pakeitimui, notarų skyrimo į pareigas procedūra taptų mažiau skaidri, nes pirminę jų atranką atliktų patys notariai, parinkdami kandidatus į notarus (asesorius) savo nuožiūra ne konkurso tvarka;

3.3.2. šiuo metu galiojantis teisinio reguliavimo modelis, jog notarų skaičių, jų buveinę ir veiklos teritoriją reguliuoja ne įstatymo, o poįstatyminio lygmens teisės aktai, sudaro pagrįstas prielaidas abejoti tokio teisinio reguliavimo konstitucingumu, nes poįstatyminiais teisės aktais reguliuojami teisiniai santykiai, susiję su konstitucinės asmens teisės laisvai pasirinkti darbą bei verslą įgyvendinimo sąlygomis. Pagal Konstituciją su žmogaus teisių ir laisvių turinio apibrėžimu ar jų įgyvendinimo garantijų įtvirtinimu susijusį teisinį reguliavimą galima nustatyti tik įstatymu;

3.3.3. Notarų gyventojams teikiamų teisinių paslaugų poreikių vertinimo metodika, kuria vadovaujantis nustatomas notarų skaičius, jų buveinės ir veiklos teritorijos nenumato, kad notarų gyventojams teikiamų teisinių paslaugų poreikių vertinimas turi būti fiksuojamas raštu.

3.4. Notaras, kaip tam tikras valstybės teisėsaugos funkcijas, tokias kaip privatinės teisės normų saugojimas bei jų teisingo taikymo stebėjimas, atliekantis asmuo privalo būti ne tik visapusiškai kompetentingas, išsilavinęs, nemenką patirtį sukaupęs asmuo, bet ir elgtis kaip mandagus etikos normų paisantis asmuo. Aukštų reikalavimų taikymas notaro profesijos atstovams negali būti paneigtas dėl ypatingos svarbos funkcijų, pavestų atlikti valstybės, atlikimo. Visgi aptarta negausi teismų praktika suponuoja išvadą, kad notariais tampa tik aukštos kvalifikacijos ir moralinių – etinių nuostatų paisantys asmenys.

Apibendrinant atlikto tyrimo rezultatus galima teigti, kad magistro baigiamojo darbo tyrimo hipotezė „Lietuvos nacionaliniuose teisės aktuose įtvirtintas notariato veiklos teisinis reguliavimas išsamiai reglamentuotas ir veiksmingas bei atitinka šių dienų gyventojų ir verslo subjektų poreikius“ pasitvirtino.

PASIŪLYMAI

Teisėkūros subjektams siūlytina:

1. Notariato veiklos teisinis reguliavimas būtų veiksmingesnis, jeigu Lietuvos Respublikos notariato įstatyme būtų nustatyti aiškūs ir konkretūs bendrieji kriterijai ar principai, kuriais vadovaujantis būtų nustatomas notarų skaičius.

2. Tobulintinas teisinis Lietuvos Respublikos notariato įstatyme nustatytas kandidatų į notarus (asesorius) priėmimo būdų reglamentavimas numatant, jog egzaminą sudaro 2 dalys, t. y. ne tik pokalbis žodžiu, bet ir testas raštu, tokiu būdu kandidatų į notarus žinios būtų tikrinamos plačiau. Be to, siekiant išvengti galimo komisijos narių subjektyvumo vertinant pretendentes, siūlytina konkurso metu užslaptinti pretendentų į asesorius vardą ir pavardę bei priskirti šifrą.

3. Notarų gyventojams teikiamų teisinių paslaugų poreikių vertinimo metodiką siūlytina papildyti – joje numatyti, jog notarų gyventojams teikiamų teisinių paslaugų poreikių vertinimas turėtų būti fiksuojamas raštu, t. y., Teisingumo ministerija galėtų bent kartą per 2-3 metus parengti apibendrintą ataskaitą/analizę dėl notarų skaičiaus, jų buveinės ir veiklos teritorijos nustatymo metodų taikymo. Atsižvelgdamas į šios ataskaitos rezultatus (bei į Notarų rūmų prezidiumo pateiktą motyvuotą išvadą), teisingumo ministras nustato notarų skaičių, jų buveines bei veiklos teritorijas. Tokiu būdu būtų optimizuotas viešojo intereso bei sąžiningumo ir viešumo principų įgyvendinimas nustatant notarų skaičių ir jų veiklos teritoriją, notaro (notarų) biurų buveinių steigimo vietovę.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

LR teisės aktai, jų projektai ir lydinčioji medžiaga:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 64-2569.
3. Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 25-745.
4. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 23, 137, 148, 163, 296, 340, 810, 811, 812, 813, 814, 815 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Kodekso papildymo 812¹ straipsniu įstatymo projektas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=370837; prisijungimo laikas: 2012-11-22.
5. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Respublikos 1974 m. valstybinio notariato įstatymo kai kurių straipsnių galiojimo pratęsimo // Valstybės žinios. 1994, Nr. 25-397.
6. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo pakeitimo įstatymo projektas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=370835; prisijungimo laikas: 2012-11-22.
7. Lietuvos Respublikos notariato įstatymas // Valstybės žinios. 1992, Nr. 28-810.
8. Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 19, 23 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 19(1) straipsniu įstatymo projekto aiškinamasis raštas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=373396; prisijungimo laikas: 2012-11-22.
9. Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 20 ir 62 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto aiškinamasis raštas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=425141; prisijungimo laikas: 2012-05-28.
10. Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 20 ir 62 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=425139; prisijungimo laikas: 2012-11-22.
11. Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 20, 62 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios. 2012, Nr. 76-3934.
12. Lietuvos Respublikos Notariato įstatymo 26, 43, 46 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Įstatymo papildymo 49(1) straipsniu įstatymo projekto aiškinamasis raštas //

- http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=345610; prisijungimo laikas: 2012-09-06.
13. Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 3, 15(1), 22, 23, 36 ir 56 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto aiškinamasis raštas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=409512; prisijungimo laikas: 2012-12-06.
14. Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 3, 19, 22, 23 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 19 (1) straipsniu įstatymas // Valstybės žinios. 2012, Nr. 50-2444.
15. Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 56, 57, 59 ir 61 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=424473; prisijungimo laikas: 2012-11-22.
16. Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 56, 57, 59 ir 61 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=424475; prisijungimo laikas: 2012-11-22.
17. Lietuvos Respublikos pinigų plovimo prevencijos įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 64-1502; 2003, Nr. 117-5318.
18. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos valstybinio notariato įstatymas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=18846; prisijungimo laikas: 2012-11-22.
19. Lietuvos notarų rūmų prezidiumo 2007 m. sausio 15 d. nutarimas Nr. 4.2.1. „Dėl paveldėjimo bylų perdavimo vesti kitam notarui tvarka“ // <http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notarų-rūmai/teisės-aktai/notarų-rūmų-veiklą-reglamentuojantys-teisės-aktai/item/27-paveldėjimo-bylių-perdavimo-tvarka>; prisijungimo laikas: 2012-11-22.
20. Lietuvos notarų rūmų statutas // <http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notarų-rūmai/teisės-aktai/notarų-rūmų-statutas>; prisijungimo laikas: 2012-11-22.
21. Lietuvos notarų rūmų susirinkimo 2000 m. kovo 25 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos notarų garbės (etikos) kodekso pakeitimo“ // <http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notarų-rūmai/teisės-aktai/notarų-garbės-kodeksas>; prisijungimo laikas: 2012-11-22.
22. Lietuvos Respublikos finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2005 m. birželio 23 d. įsakymas Nr. 53-V „Dėl notarams ir teisę atlikti notarinius veiksmus turintiems asmenims skirtų nurodymų patvirtinimo“

// <http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notaru-rumai/teisės-aktai/notaru-rumu-veikla-reglamentuojantys-teisės-aktai/item/26-dėl-notarams-ir-teisę-atlikti-notarinius-veiksmus-turintiems-asmenims-skirtų-nurodymų-kuriais-siekiami-užkirsti-kelią-pinigu-plovimui-patvirtinimo>; prisijungimo laikas: 2012-11-22.

23. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. lapkričio 15 d. įsakymas Nr. 1R-282 „Dėl notarų veiklos tarnybinės priežiūros taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 169-6226.
24. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2006 m. gruodžio 28 d. įsakymas Nr. 1R-481 „Dėl notarų gyventojams teikiamų teisinių paslaugų poreikių vertinimo metodikos“ patvirtinimo // Valstybės žinios, 2007, Nr. 2-94 arba <http://www.tm.lt/dok/1R-481.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-03-22.
25. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2011 m. rugsėjo 30 d. įsakymas Nr. 1R-228 „Dėl Notaro perkėlimo iš vienos savivaldybės į kitą ne konkurso tvarka aprašo patvirtinimo“ // <http://www.tm.lt/dok/1r-228>; prisijungimo laikas: 2012-05-28.
26. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gegužės 8 d. nutarimas Nr. 580 „Dėl notarų profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 47-2079.
27. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. birželio 5 d. nutarimas Nr. 562 „Dėl kliento atliktų piniginių operacijų bei įtartinų ir neįprastų piniginių operacijų ir sandorių registracijos žurnalų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2008, Nr. 70-2653.

Europos Sąjungos teisės aktai ir kiti Europos Sąjungos dokumentai:

28. Europos notarų elgesio kodeksas // <http://www.cnue.eu/>; prisijungimo laikas: 2012-03-22.
29. Tarptautiniai notarų etikos principai // <http://uinl.net/presentacion.asp?idioma=ing&submenu=DEONTOLOGIA> ; prisijungimo laikas: 2012-05-11.
30. Code europeen revise de déontologie notariale//http://www.notaire.be/admin/files/assets/subsites/1/documenten/1292939731_code-europeen-de-deontologie-notariale-fr.pdf; prisijungimo laikas: 2012-05-28.
31. 2005 m. rugsėjo 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/36/EB dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo//http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=50759; prisijungimo laikas: 2012-05-11.

32. Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=229734; prisijungimo laikas: 2012-05-11.

Specialioji literatūra:

33. Driukas A. Notaras civiliniame procese. Teorija ir praktika // Notariatas. 2011, Nr. 11.
34. Gaivenis V. Notaras šiandienos teisinėje sistemoje // Justitia. 1999, Nr. 1 (19).
35. Gumuliauskienė L., Dumčiuvienė D. Kas yra tikrasis notaro paslaugos įkainis? // Notariatas, 2007, Nr. 3.
36. Gutauskas A. Notarų baudžiamosios atsakomybės ypatumai // Notariatas, 2012, Nr. 13.
37. Kazabuckaitė D. Notariato teisinis reguliavimas Lietuvoje // <https://ojs.kauko.lt/index.php/stmd/article/download/185/179>; prisijungimo laikas: 2012-11-22.
38. Kuconis P., Nekrošius V. Teisėsaugos institucijos. Vilnius: Justitia, 2000.
39. Lietuvos notariato uždaviniai Lietuvos Respublikai tapus Europos Sąjungos nare [Tasks of the notariate of the Republic of Lithuania after Lithuania becomes a member of the European Union] // Tarptautinės konferencijos, skirtos Lietuvos notariato narystės Tarptautinėje lotynų notariato sąjungoje dešimtmečio jubiliejui, medžiaga 2004 m. vasario 12 d. - Vilnius: Justitia, 2004.
40. Madeikytė L. Notariato rūšys // Notariatas, 2007, Nr. 3.
41. Nekrošius V. Dėl ETT sprendimų taikymo notarų atžvilgiu. Notariatas, Nr. 13, 2012.
42. Nekrošius V. Notariato teisė. Kaunas: Dangerta, 1997.
43. Nekrošius V. Notarinis dokumentas kaip teisėtos civilinės apyvartos garantas Lietuvos Respublikoje // Notariatas, 2010, Nr. 10.
44. Nekrošius V. Notaro vaidmuo postmodernioje visuomenėje // Notariatas, 2007, Nr. 2.
45. Palidauskaitė J. Etika valstybės tarnyboje: mokslinė monografija. Kaunas: Technologija, 2010.
46. Pedro A. Malavet. Counsel for the Situation: the Latin Notary, a Historical and Comparative Model. Hastings International and Comparative Law Review, vol.19, num.3, spring 1996 // http://works.bepress.com/cgi/viewcontent.cgi?article=1001&context=pedro_malavet; prisijungimo laikas: 2012-05-25

47. Stokaitė L., Pukienė R. Valstybės tarnautojų etika – teorinis aspektas. Mūsų socialinis kapitalas – žinios: konferencijos pranešimų medžiaga. Kaunas: 2005.
48. Šaltauskienė S. Notariato vieta Lietuvos teisės sistemoje // Justitia, 1996, Nr. 3 (3)
49. Šaltauskienė S. Notaro, seniūno ir konsulinio pareigūno atliekami notariniai Veiksmai // Notariatas, 2007, Nr. 2.
50. Šaltauskienė S. Status quo // Notariatas, 2008, Nr. 4.
51. Šaltauskienė S., Nekrošius V. Notariato funkcijos, taikant naująjį Civilinį kodeksą // Justitia. 2002, Nr. 1–2. P. 37-38.
52. Vaišvila A. Teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2000.
53. Vancevičius S. Valstybės ir teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2000.
54. Vencloviene S. Notarų profesinės veiklos etika. Notariatas. 2011, Nr. 11 (1).

Kiti šaltiniai:

55. Lietuvos notarų rūmų 2011 m. balandžio 4 d. rašto Teisingumo ministerijai Nr. S-209 „Lietuvos notarų rūmų 2010 metų veiklos ataskaita ir Lietuvos notariato 2011 metų perspektyvos ir kryptys (2010 m. sausio 1 d. – 2010 m. gruodžio 31 d.)“.
56. Lietuvos notarų rūmų 2012 m. balandžio 2 d. rašto Teisingumo ministerijai Nr. S-383 „Lietuvos notarų rūmų 2011 metų veiklos ataskaita ir Lietuvos notariato 2012 m. veiklos perspektyvos ir kryptys (2010 m. sausio 1 d. – 2010 m. gruodžio 31 d.)“.
57. Lietuvos Respublikos seimo kanceliarijos teisės departamento 2012 m. gegužės 21 d. išvada Nr. XIP-4435 „Dėl Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 56, 57, 59 ir 61 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto“ // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=424932; prisijungimo laikas: 2012-11-22.
58. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos 2012 m. balandžio 17 d. raštas Nr. (1.40)-7R-2903 „2011 metų veiklos ataskaita“ // <http://www.tm.lt/dok/veiklos%20ataskaita%202012%2004%2017.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-11-22.
59. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. balandžio 11 d. pranešimas žiniasklaidai „Priimtas nagrinėti naujas prašymas ištirti Notariato įstatymo 6 straipsnio 1 dalies konstitucingumą“ // http://www.lrkt.lt/Pranesimai/txt_2012/L20120411a.htm; prisijungimo laikas: 2012-12-06.

Teismų praktika:

60. 2011 m. gegužės 24 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas bylose C-47/08 Komisija prieš Belgiją, C-50/08 Komisija prieš Prancūziją, C-51/08 Komisija prieš Liuksemburgą, C-52/08 Komisija prieš Portugaliją, C-53/08 Komisija prieš Austriją, C-54/08 Komisija prieš Vokietiją ir C-61/08 Komisija prieš Graikiją <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=573080:cs&lang=lt&list=573080:cs,573079:cs,573078:cs,573076:cs,573074:cs,573037:cs,568622:cs,556220:cs,554006:cs,539412:cs,&pos=1&page=1&nbl=49&pgs=10&hwords=&checktexte=checkbox&visu=#texte> // <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=573074:cs&lang=lt&list=573074:cs,&pos=1&page=1&nbl=1&pgs=10&hwords=&checktexte=checkbox&visu=#texte>; prisijungimo laikas: 2012-12-06.
61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų 2007 m. rugsėjo 28 d. kolegijos nutartis N.J. v notarė G. Š civilinėje byloje, Nr. 3K-3-377/2007.// <http://www.infolex.lt/tp/81010>; prisijungimo laikas: 2013-02-15.
62. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų 2008 spalio 20 d. kolegijos nutartis A. K. v notarė G. D. civilinėje byloje, Nr. 3K-3-498/2008.// <http://www.infolex.lt/tp/90119>; prisijungimo laikas: 2013-02-15.
63. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. birželio 21 d. nutartis civilinėje byloje pagal pareiškėjos J. T. skundą dėl notaro A. R. P. veiksmų, bylos Nr. 3K-3-287/2007; 34.3; 34.4.8; 128.12.// <http://www.infolex.lt/tp/79353>; prisijungimo laikas: 2012-06-12.
64. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje pagal A. K. ieškinį Panevėžio miesto 7-ojo notarų biuro notarei D. M., bylos Nr. 3K-3-452/2008, kat. 33; 44.2; 44.2.4; 73.2.6.4.1 (S).// <http://www.infolex.lt/tp/89682>; prisijungimo laikas: 2012-06-12.
65. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. birželio 30 d. nutartis civilinėje byloje *J. G. v. Kauno miesto 8-ojo notarų biuro notarei Laimutei Telksnienei, VĮ Registrų centrui, AB „Lietuvos draudimas“*, bylos Nr. 3K-3-295/2006, kat. 44.5.2.5; 44.5.2.17; 73.2.6.4.1 (S).// <http://www.infolex.lt/tp/62977>; prisijungimo laikas: 2012-06-12.
66. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje *J. S. ir I. Z. Klaipėdos m. 7-ojo notarų biuro*

notarė V. J. M. ir AB „Lietuvos draudimas“, bylos Nr. 3K-3-11/2004, kat. 39.2.3.// <http://www.infolex.lt/tp/24049>; prisijungimo laikas: 2012-06-12.

67. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 22 d. nutartis civilinėje byloje pagal pareiškėjos D. K. skundą dėl Vilniaus miesto 35-ojo notarų biuro notarės A. P. veiksmų, bylos Nr. 3K-3-419/2007, kat. 128.11 // <http://www.infolex.lt/tp/81560>; prisijungimo laikas: 2012-05-08.
68. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 1999 m. rugsėjo 27 d. nutartis pagal L. K. kasacinį skundą dėl Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo 1999 m. sausio 13 d. sprendimo ir Vilniaus apygardos teismo 1999 m. vasario 24 d. nutarties panaikinimo, bylos Nr. 3K-3-398/1999; <http://www.teisesgidas.lt/modules/paieska/lat.php?id=25993>; prisijungimo laikas: 2012-10-22.
69. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcijos), 6 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 1-7.
70. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) 15 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 105-3984.
71. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6708.
72. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gruodžio 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos įstatymo 5 straipsnio (2000 m. birželio 29 d. redakcija) 5 dalies, 6 straipsnio 1, 3, 4 dalių (2000 m. birželio 29 d. redakcija), 10 straipsnio (2000 m. birželio 29 d. redakcija) 1 dalies, 15 straipsnio (2000 m. birželio 29 d. redakcija) 1, 2 dalių, Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 31 straipsnio (2000 m. rugpjūčio 29 d. redakcija) 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 141-5430.

73. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. kovo 20 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos darbo kodekso 187 straipsnio 1 dalies, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. liepos 18 d. nutarimo Nr. 937 "Dėl minimaliojo darbo užmokesčio didinimo“ 1, 2 punktų, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. kovo 24 d. nutarimo Nr. 316 „Dėl minimaliojo darbo užmokesčio didinimo“ 1, 2 punktų, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. balandžio 4 d. nutarimo Nr. 361 „Dėl minimaliojo darbo užmokesčio didinimo“ 1, 2 punktų (2005 m. balandžio 4 d., 2006 m. kovo 27 d. redakcijos), Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. kovo 27 d. nutarimo Nr. 298 „Dėl minimaliojo darbo užmokesčio didinimo“ 1 punkto (2006 m. kovo 27 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 34-1244. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 7 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos antstolių įstatymo 45 straipsnio 3, 5 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2008, Nr. 4-136.
74. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. kovo 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 23 straipsnio 3 dalies (2003 m. sausio 23 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Konstitucinė jurisprudencija, 2010, Nr. 1(17). P. 130// Valstybės žinios. 2010, Nr. 34-1620.
75. Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo 2012 m. kovo 22 d. nutartis administracinėje byloje *Lietuvos notarų rūmai, L. P., G. B., E. S. ir B. V. v. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija*, bylos Nr. A492 -1371/2012.// http://www.lrkt.lt/Prasymai/8_2012.htm; prisijungimo laikas: 2012-09-12.
76. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 10 d. nutartis administracinėje byloje Lietuvos notarų rūmai v. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija Nr. AS⁴⁹²-523/2011. Teisminio proceso Nr. 3-61-3-00997-2011-2. Procesinio sprendimo kategorijos 63.3.1; 79.2 (S).// <http://www.infolex.lt/tp/213801>; prisijungimo laikas: 2012-05-04.
77. Vilniaus apygardos administracinio teismo teisėjų kolegijos 2008 m. rugsėjo 12 d. sprendimas pagal pareiškėjo Lietuvos notarų rūmų skundą atsakovei Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerijai, bylos Nr. I-3943-331/2008.// <http://www.infolex.lt/tp/131736>; prisijungimo laikas: 2012-09-12.

Internetiniai šaltiniai:

78. Tarybos Direktyva 1988 m. gruodžio 21 d. Dėl bendrosios aukštojo mokslo diplomų, išduotų bent po trejų metų profesinio mokymo ir lavinimo, pripažinimo sistemos

- (89/48/EEB) // http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_1?p_id=32521&p_query=&p_tr2=2; prisijungimo laikas: 2012-11-22.
79. 2011 m. Teisingumo ministerijos atlikti darbai // [http://www.tm.lt/dok/atask/2011%20darbai%20\(201112\).pdf](http://www.tm.lt/dok/atask/2011%20darbai%20(201112).pdf); prisijungimo laikas: 2012-05-28.
80. Europos Sąjungos notarų taryba // <http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notarurūmai/bendradarbiavimas/item/59-europos-sajungos-notariatu-taryba-cnue>; // <http://www.cnue.eu/>; prisijungimo laikas: 2012-11-22.
81. Generalinio advokato Cruz Villalón išvada, pateikta 2010 m. rugsėjo 14 d. Europos Komisija prieš Belgijos Karalystę. p. 56//<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62008CC0047:LT:NOT>.
82. German Civil Law Notaries and how they are organised // <http://www.anwaltsnotarkammern.de/Home-14.html> ; prisijungimo laikas: 2012-11-22.
83. Jacqueline O’Neal. Notary: Yesterday, Today and Tomorrow // www.lna.org/l_esprit/oneal.htm; prisijungimo laikas: 2012-05-25.
84. Notariato raida Lietuvoje // <http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notar%C5%B3r%C5%ABmai/notariato-raida/item/33-notariato-raida-lietuvoje>; prisijungimo laikas: 2012-05-25.
85. Notarų biurų sąrašas // <http://notarurumai.lt/index.php/lt/notarai>; prisijungimo laikas: 2012-09-06.
86. Notarų klientams – šeši aiškūs ir nedviprasmiški notarų paslaugų įkainių kriterijai // <http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/naujienos/item/153-notarų-klientams—šeši-aiškūs-ir-nedviprasmiški-notarų-paslaugų-įkainių-kriterijai> ; prisijungimo laikas: 2012-12-06.
87. Tarptautinė notariato sąjunga (UINL) // <http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notarurūmai/bendradarbiavimas/item/60-tarptautinė-notariato-sąjunga-uinl>; prisijungimo laikas: 2012-05-11.
88. Užsienio notarai skeptiškai žiūri į siūlymus Lietuvoje keisti kainodaros principus // <http://www.infolex.lt/portal/start.asp?Tema=1&str=38232>; prisijungimo laikas: 2012-05-25.

SANTRAUKA

Ar pakankamai veiksmingas ir efektyvus šiuo metu Lietuvoje galiojantis notariato veiklos teisinis reguliavimas? Ar pakankamai išsamiai reglamentuotas? Ar notarams suteiktų atlikti veiksmų bei paslaugų apimtis užtikrina šių dienų gyventojų ir verslo subjektų poreikius? Atsakymų ieškojimas į šiuos probleminius klausimus yra šio baigiamojo magistro darbo esmė. Pagrindinis šio darbo tikslas yra atskleisti notarų veiklos teisinio reguliavimo problemas. Todėl tyrimo objektu pasirinkti Lietuvos nacionaliniuose, taip pat atitinkamuose tarptautiniuose ir regioniniuose teisės aktuose įtvirtintas notariato veiklos teisinis reguliavimas ir praktika.

Baigiamojo magistro darbo struktūrinės dalys yra orientuotos pagal darbo tikslui pasiekti suformuotus uždavinius, t. y. apibendrintos notariato ir notarinių veiksmų sampratos pateikimas; susisteminti notariato ir jo veiklą reglamentuojantys nacionaliniai ir regioniniai bei tarptautiniai norminiai ir rekomendaciniai teisės aktai ir atlikta jų turinio atitinkamų aspektų lyginamoji analizė; išnagrinėtos notariato veiklos teisinio reglamentavimo praktinės problemos. Šie uždaviniai buvo įgyvendinti atliekant norminių ir rekomendacinių teisės aktų bei mokslinės literatūros, publicistinių ir mokslinių straipsnių analizę, naudojant sisteminių, lyginamąjį, dokumentų analizės, loginį-analitinį, duomenų apdorojimo metodus.

Tyrimo hipotezė – Lietuvos nacionaliniuose teisės aktuose įtvirtintas notariato veiklos teisinis reguliavimas išsamiai reglamentuotas ir veiksmingas bei atitinka šių dienų gyventojų ir verslo subjektų poreikius – pasitvirtino. Manytina, jog esminis, notariato veiklos teisinio reguliavimo trūkumas yra tai, kad notarų skaičių, jų buveinę ir veiklos teritoriją reguliuoja ne įstatymo, o poįstatyminio lygmens teisės aktai, o tai sudaro pagrįstas prielaidas abejoti tokio teisinio reguliavimo konstitucingumu. Ryškiausiu teigiamu notariato veiklos teisinio reguliavimo veiksmingumo didinimo aspektu laikytina notarų atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas dydžių (įkainių) nustatymo kriterijų įtvirtinimas įstatyminiame reguliavime.

SUMMARY

Is the Lithuanian legal regulation of notariate activity quite efficient and effective? Is it enough sufficient comprehensively regulated? Are notaries competence enough to ensure these days residents and business entities needs? Searching for answers to these problematic questions are part of this master's thesis. Moreover the essence of this master's thesis is to reveal the problems of the legal regulation of notary activity. Therefore, the object of the research is the Lithuanian national, as well as relevant international and regional statutory provisions of the notariate activity legal regulation and practice.

Master's thesis final structural elements are oriented according to achieve this works shaped targets: presentation of summarized notariate and notarial actions concept; systematized notariate and its activity regulating national and regional also international normative and recommendatory legislation, performed their content relevant aspects comparative analysis; examined practical problems of notariate activity legal regulation. These tasks were implemented by analysing normative and recommendatory legislation, scientific literature, journalistic and scholarly articles, using a systematic, comparative, data analysis, logical-analytical, data processing methods.

The hypothesis – Lithuanian national statutory provisions of notariate activity under legal regulation ensures these days residents and business entities needs – has proved. It is assumed that the fundamental aspect of notariate regulatory disadvantage is that the number of notaries in their establishment and operation of the territory governed not by the law but by the sub-statutory level legislation, which is based on assumptions as to the constitutionality of the legal regulation. The most prominent positive notariate business regulatory efficiency aspect to be considered is that the criteria of notary fees for the certification performance of notarial acts, preparation of transaction drafts, consultations and technical services are confirmed in law regulation.